cijena 30 d
broj 68
SIRIUS
BIBLIOTEKA
ANTASTIKE
Damir Mikuličić:
PELA,
SVETA ZMIJA
i druge najljepše sf priče
Osmi mini YU-SIRIUS

Damir Mikuličić: Pela, sveta zmija

Zovem se Fa Raon što na jeziku moje pradomovine znači Sin Sunca Ra. Otac mi je dao to ime budući da me majka izbacila na žutu trstiku ovog svijeta upravo u trenutku kada je Raov kolut zalazio usred sedla između dva najviša vrha planine Sen što se događa samo jednom u habu. Roditelji mi nisu znali objasniti zašto je tako, to sam saznao tek mnogo mnogo kasnije kada sam krenuo stazom očeva proročanstva da me nebo izabralo za velika djela, a zemlja za velike patnje.

Moje je rođenje bilo, dakle, pod znamenjem neba, a ja sam ga slijedio čemu i zahvaljujem svoje spasenje koliko god ono bilo bolno i nekorisno. Sada robovi po mojim uputama uklesuju ovaj tekst u kamene obeliske koji će nadživjeti sva vremena premda nisam više ni u što siguran, jer dobro znam da ima sila od kojih se i kamen topi i nestaje. Svi ostali ovdje neuki su divljaci jednog novog mladog svijeta u kojem sam se nesrećom našao. Ali oni mi vjeruju. Ja sam im bio rekao što će se dogoditi i sada su mirni i poslušni. Dok sve ne zaborave ili ne umru. Njihova djeca, a pogotovo djeca njihove djece ništa više neće znati o svemu onome što je našoj generaciji odredilo život, sve će to pokriti tama neznanja a novi ciklusi života prekrit će sloj po sloj taloga prošlosti. Samo ovi uklesani znakovi za duše riječi mogu se tome odrvati i zato crtam te likove za misli koje su most između prošlosti i budućnosti. Ja sam jedina preostala veza između starog svijeta kojeg više nema i novog koji još nije došao. Mostobran uz rijeku zaborava.

Jedini sam i most prema istini koju ne mogu pojmiti ovi divljaci. Samo ja znam istinu o nebu i zemlji. Bogovi i ja. Možda zato što se zovem Sin Sunca. Tu istinu nisu mogli prihvatiti ni najmudriji ljudi moje domovine i zato sam ovdje sam, prognan i proklet. Preda mnom sada padaju svi ničice na tlo, ne usuđuju se podići glavu, a ja sam ipak sam sa svojim znanjem koje će umrijeti zajedno sa mnom. Tek će ovi okamenjeni znakovi progovoriti pravome čovjeku u nekoj dalekoj budućnosti. Zašto su bogovi izabrali upravo mene za tu ulogu, da budem božanski a ipak samo ljudski? Ako su htjeli da dođem među njih, zašto ne uzeše i mene kao što uzeše cijeli moj narod?

Kome da udahnem svoje otkriće o bogovima koji su daleko od nas i ne brinu o nama. O velikom svijetu bogova čiji smo mi tek beznačajan dio. Ja sada znam ono što samo oni znaju. A otkinut sam od svoga naroda, ostavljen od bešćutnih bogova, prepušten svojoj nemoći da objavim istinu nikome razumljivu. Ja sam rijeka bez ušća, ja sam poput jegulje što sada, kad nema više njene rijeke, nema gdje uploviti da se othrani do zrelosti za novo potomstvo. Moje je znanje sterilno i nemoćno.

Kako da im objasnim da je svijet na kojem živimo oblika kugle te da putuje

oko Ra Sunca koje je također jedna kugla, samo usijana i mnogo veća? To čak ni Sin Sunca ne smije izreći, a da ne bude kažnjen progonstvom.

Kada sam bio star šest haba otac me odveo u Raov hram i ispričao svećenicima o mom rođenju. Oni su me prihvatili i od tada više nisam vidio roditelje ni braću. Rastao sam u hramskim vrtovima, gledao, slušao, učio. Kada sam navršio 16 haba doveli su mi Izidu s kojom sam od tada ispraćao Raov lik i dočekivao ga u zoru. Bili su to najljepši dani mog života i tada se već u meni začelo ludilo koje će kasnije postati moje prokletstvo i izbavljenje. Tako su, vjerojatno htjeli bogovi premda sada, kada znam toliko o nebu, nisam više siguran da su to učinili namjerno. Bit će da je to djelo meni nepoznatog boga Slučaja. Onoga boga koji svoju volju izražava kroz igru bez pravila, kroz nikome dokučiv poredak kaosa, poput onih slojeva oblutaka što ih u šare slagaše Hana, rijeka mog djetinjstva, kada je oblikovala svoje sprudove pokraj Zarskih ada gdje se smiju kupati samo djevice odjevene pojasom od vodenog lišća. Mislim da sam uočio sile koje pokreću svijet, ali još ne znam njihove konačne namjere ako te namjere uopće i postoje.

Jedno je sigurno: ja sam jedini čovjek od znanja, ja imam odgovor na mnoga pitanja, a on glasi: odgovora nema. Prepušteni smo sami sebi i svojoj kobi. Bogovi ne mare za nas ljude, oni postoje samo za sebe, neizmjerno su veliki i sveobuhvatni. Mi smo u njima tek jedan od svjetova, jedan od mnogih. O nebo, ti nisi Raova opna nad našim glavama, ti si beskrajno duboko, nemjerljivo dublje od mora, prostranije od svakog horizonta, vječnije od svakog života. Ti si rijeka vremena, a mi smo oblutak na žalu tvojih obala, oko u beskrajnoj mreži tvoga tkanja.

Kad umrem, neću se preseliti u svijet duša što lete iznad pustinje Hon kako je vjerovao moj narod. Nestat ću poput kapi vode na ugrijanu kamenu raznesen vjetrom po cijelome svijetu. Moje je tijelo samo trenutno treperavo kliktanje života jednako tako nestalno kao i krik što se prolomi zrakom i utihne bez traga. Ostat će ipak najvredniji dio mene pretočen u pismo na ovim kamenim obeliscima. Za one koji tek dolaze. Krik moga otkrića ostat će vječan eho sve do vremena kada će, ojačan znanjem budućih pokoljenja, preplaviti ljude istinom.

Ja sam početak izazova bogovima.

* * *

U mojoj nekadašnjoj domovini svakog su predvečerja vijugave zmije tisuća hodočasnika gmizale polako stepeništima hrama Ra Sunca na čijem sam vrhu stajao ja iza Vječne vatre, a na sve četiri strane oko mene dizalo se kameno oziđe koje je branilo bogu Vjetrova da je pogasi. Zidovi su mi bili i priječili pogled na oslabljeli lik Ra već blizu obzorja, no znao sam da će On uskoro napustiti nebo u daljini Raman. Tada je narod izricao svoju večernju zahvalu Ocu života i Majci plodnosti, a ja sam raspirivao jače Vječnu vatru, Njegovoj zamjeni noću, premda bih je najradije ugasio i ostao u sumraku dočekujući paljenje zvijezda. Svi su opsjednuti samo Suncem, jedini ja zamjećujem nebo noću. Zbog toga sam i došao u prvi sukob s hramskim Savjetom mudraca. Nakon mnogo haba šutnje, toga mi je dana pristupio Kreton i započeo razgovor. Uostalom, da nije on pristupio prvi meni

ja bih ionako morao u Savjet. Vremena je bilo sve manje.

— Ti si Fa Raone još mlad i nisi upio dovoljno u sebe sokova Raove blaženosti — započeo je Kreton. — Zapazili smo da provodiš besane noći na svojoj terasi gdje si postavio neke sprave kroz koje buljiš u crno nebo, neprijatelja života. A ti si kao i ja sluga velikoga Ra i poznaš Zakon. Savjet te izabrao za vrhovnog svećenika jer tako je htjelo proročanstvo, no mi te kao braća podsjećamo: Noć ne postoji, ona je samo treptaj Raova oka između dva dana, ona je samo trenutak za sanjanje, nestvarna kao i snovi. Razuman i pristojan čovjek provodi to vrijeme u spavanju. Mene je zapala neugodna dužnost da te u ime Savjeta kao prijatelj upozorim na Zakon koji ti i te kako dobro poznaš, a ne pridržavaš ga se, i to ti koji bi trebao biti prvi primjer svima nama i narodu.

Kreton mi je doista prijatelj, ja to znam, pa ako mi je to govorio znači da je Savjet već sve potanko raspravio. Odgovorio sam mu:

— Znam Zakon, Kretone, i nisam imao namjeru kršiti ga. Uostalom, ja sam Sin Sunca Ra. Želim samo proniknuti u tajnu onog vremena kada Ra spava zajedno s cijelom prirodom. Učili su nas naši prethodnici da je to vrijeme vrijeme nestvarnih iluzija i opsjena. Ja sam ipak proučavao ta čipkasta priviđenja na nebu i začudo ustanovio određene zakonitosti. Počelo je zapravo s Mjesecom koji...

Kreton me naglo prekine podignuvši dlan prema mome licu što je bio poznat znak kakvim se nekoga zaustavlja pri pokušaju izgovaranja zabranjenih riječi. Instinktivno, naviknut na disciplinu, prekinuo sam izlaganje svojih misli premda sam znao da. nisu bogohulne.

— Ali Fa Raone, zar tebi tumačiti o Mjesecu. Već je u drevnoj Knjizi istine objašnjeno da je Mjesec odlutala sjena Ra Sunca iz onog pravremena kad je Ra bacao svoj svijetli pogled samo na plavo nebo, a zemlja i mi na njoj još nismo postojali. Kad Ra stvori zemlju Njegova ga sjena zbog ljubomore zauvijek napusti pa od tada luta nebom i kad god mu se približuje stanjuje se od stida u sve uži srp. Kao i tvoja sjena na Sotusov dan Raovih svetkovina kada je Ra Sunce točno iznad naših glava.

— Znam, Kretone, nema smisla da nas dvojica razgovaramo o tome. Mene noć zanima zbog onog bezbroja svijetlih točkica koje se pravilno izmjenjuju u toku haba i, ustanovio sam, opet pojavljuju u istom uzorku na određeni dan sljedećeg haba. U toku noći cijela se ta slika polako pomiče s istoka prema zapadu i to u krugovima oko jedne točke na nebu. Neke od točkica, a ima ih pet, gibaju se, međutim, na sebi osoben poseban način i ja sam svaku nazvao posebnim imenom.

Kretonov bijeli biljeg mudrosti na čelu bljesnuo je poput cvijeta lopoča poslije ljetne kiše, kada se okrenuo i uhvatio me blago za rame.

— Vidim da si zaglibio dublje no što sam mislio. Zapravo, tako sam i pretpostavljao. Svi mi to već znamo i samo nas veliko poštovanje prema tebi kao mudrom čovjeku i vrhovnom svećeniku priječi da učinimo kraj tvome ludilu.

— Nisam lud, ti to dobor znaš, Kretone.

— Fa Raone, svemoćni Ra na nebu svjedok je da ti želim dobro. Svjedok su i oni bijeli oblaci na sjeveru koji su Njegov dah. Zar si ikada u životu Fa Raone vidio dvaput istu šaru oblaka na nebu. Reci, jesi ili nisi?

— Nisam.

— Kako onda možeš tvrditi da jesi?

— To nisam nikada rekao, Kretone.

— Rekao si to, rekao, samo drugim riječima. Tvrdiš da se ponavlja slika zvjezdanih šara na nebu, zar ne?

— Postoje određene pravilnosti kakvih nema kod oblaka.

— Ali Fa Raone, u Knjizi istine lijepo piše da su oblaci dah Raove topline, a zvijezde dah Njegova sjaja. One su Raove iskre zaostale na Njegovu dnevnom putu, prosuti vršci Njegovih zraka što nisu stigle do tla. Zato se odmah i gase kada se Ra vraća ujutro na nebo.

Odgovorio sam mu da se ne gase već samo prividno blijede jer nas zabljesne sjaj Sunca Ra koji je ispred njih. Kao što bljesak mačjih očiju u mraku nestaje ako ih gledamo iza vatre.

— Ti znači vjeruješ da zvijezde postoje i danju, nezavisno od Ra? — gotovo je šapatom izgovarao Kreton osvrćući se uokolo kao da se boji vlastitih riječi. — Kažeš da su čak dalje od Ra? Pa iza Ra nema više ničega, to svi znamo.

— Ništa mi ne znamo Kretone. One su daleko od Sunca Ra, ne znam koliko daleko, ne mogu to izmjeriti, ali zvijezde nemaju nikakve veze s Raovim kolutom. One su izvan i iznad svega što se ovdje zbiva s nama i s Ra. Do toga sam zaključka došao promatrajući i bilježeći pojave na noćnom nebu u toku mnogo haba. Mogu ti pokazati te podatke. Istina, pet je zvijezda na neki neobičan način u vezi sa Suncem Ra, zapravo ja sam otkrio u kakvoj su vezi, no bojim ti se to reći, jer ćeš pomisliti da mi je duh zalutao.

Zastao sam. Da li ispričati sada sve Kretonu? Kazati mu ono. Nisam još bio posve siguran. Hoću li ikada sazreti do dovoljne čvrstine ili će mi se prije pomračiti um. Poput pomrčine Mjeseca za koju sada znam kako nastaje. Oprosti mi Sunce Ra, ti si i dalje velik i najveći, ti jesi kugla života, ali kugle su i Mjesec i svijet na kojem stojim.

Kreton je također zašutio pogledajući me ispod oka. Kad je opet prekinuo dugu šutnju, riječi su mu bole poput kamenog noža kojim ubijamo žrtve u slavu Ra na dan Svetkovina.

— To što pričaš o zvijezdama velika je samoobmana Fa Raone. Istina se ne otkriva, ona se prima kao poklon. Ako ga nisi zaslužio ne možeš ga ni dobiti. Istina je jasna i vječna poput njena izvora, Sunca Ra. Čak je i slijepci vide odnosno osjećaju na koži. Toplina je hrana našeg duha i tijela, blagost Raove volje

— Njegova je volja da ja saznam svu istinu. Vi ste je samo upoznali na površini. Ja želim ući u njenu dubinu.

— U dubinu tvog oboljelog uma, samo to Fa Raone.

— Ako sam obolio bit će mi suđeno. Ali ako nisam... Nasmiješio mi se dobroćudno kao nekom djetetu.

— Ako nisi, da, a što onda?

— Onda će biti suđeno svima nama — rekoh gotovo vičući jer se više nisam mogao suzdržati. Rekao sam mu zatim u jednom dahu sve što sam znao. Govorio sam to prvi put, čak ni samom sebi nisam to nikada posve uobličio, osim nekih

detalja ispričanih Izidi u noćima kada se pripijala uz mene osjećajući da me muči besanica. No ona to ionako nije razumijevala, smatrala je njoj nesuvisle riječi nekom novom molitvom. Sada sam govorio Kretonu i sa svakom riječi sve dublje sam tonuo u ponor iz kojeg više nema ljestava povratka. I sam sam se iznenadio svoga glasa ovako golog bez ljušture lubanje u kojoj se dotad skrivao. Šišmiši izlijetahu u rojevima iz spilia moga uma. ja sam govorio i govorio zahvalan Kretonu što je još ovdje uz mene, jer bez tog nijemnog svjedoka ne bih imao snage crpsti iz dubine duha te sokove otkrovenja.

Govorio sam mu o stazama svjetova. O Peli, svetoj zmiji.

Više se ne sjećam točno trenutka (ako je to uopće i bio trenutak) kada sam bio uhvatio nit istine na njenom nebeskom izvorištu i shvatio tok kojim je trebalo ploviti nizvodno do ušća u more otkrića što se prostiralo preda mnom. Mnogi se potoci slijevaju sa silnih padina planine Sen kada tmasti oblaci prazne svoj vlažni dah i pune Hanu vodom žutom od blata te se ona prelije sve do doline Karnak. Kada se voda povuče zemlja je opet dovoljno plodna za novu žetvu. Ne znam koji su sve to potoci misli istodobno natapali moju dušu, pa sam, oplođen, bio sazrio za neočekivanu žetvu istine.

Ponekad pomišljah na to da me Ra poslao ljudima kao glasnik novog znanja, ali nije mi bio jasan razlog zašto bi to učinio. Pogotovo ne jasan sada kada sam shvatio beznačajnost mog svijeta prema nebu. Ta Ra uopće ne zna da mi postojimo. Postoje samo sile koje slijepo djeluju po nekom meni još nejasnom vrhovnom zakonu. Ja sam pretpostavio određenu sliku nebeskog mehanizma, jednostavno pretpostavio u svojoj mašti koja je uvijek voljela lutati nemogućim stazama. Tako se i začelo moje ludilo: u igri. I ništa se ne bi dogodilo da se rezultati mojih promatranja neba nisu savršeno dobro uklapali u tu prvotno zamišljenu sliku. Kao kad moj prijatelj Zor zamisli glazbu koju zatim izmami iz žica kelve. Opojnu glazbu što podiže dušu pritislu brigama. I ja sam tako zamislio svojevrsnu glazbu zvjezdanih staza, a nebo mi je začudo, odgovaralo na nju, kao gigantska crna kelva s mnoštvom sjajnih žica.

Može li se doživjeti veća slast postojanja od one u kakvoj ja živim posljednjih 14 haba otkako gledam kako se ostvaruju moja predviđanja? Svake noći nebo je iznova potvrđivalo snagu moje providnosti. Zvijezde su bili plesači koji se njihaše na pozornici neba točno onako kako sam zamislio. Kao da su slijedile moje misli. Pet je zvijezda, kojima sam dao imena svoje braće i sestara, putovalo nebom po posebnim osebujnim stazama, na izgled nepravilnim, no znao sam da su takve samo prividno jer te zvijezde kruže oko Sunca Ra kao i moj svijet. Dvije su bliže, a tri dalje od Sunca nego moj svijet. Sve ostale zvijezde ne mijenjaju svoj međusobni položaj, što se slaže s mojom zamisli da su one vrlo daleko.

Kad se tako promatra nebo postaje odmah jasno zašto tokom haba noćno nebo mijenja sliku. Mi kružimo oko Sunca Ra i gledamo u nebo s različitih mjesta, odnosno smjerova. Kao da hodam oko hrama držeći mu stalno okrenuta leđa; pri jednom punom obilasku promotrim cijelu panoramu uokolo hrama: južne perivoje, gorski lanac Sena na zapadu, sjeverne terase s nizom kotača za natapanje, more na

istoku. Osim toga, shvatio sam zašto Sunce Ra putuje nebom, te smjenu dana i noći. Objašnjenje je nevjerojatno jednostavno, jasno, naprosto tako mora biti, jedino tako i može biti. Moj svijet — kugla se polako vrti, u jednom danu i noći načini jedan okret.

I tako mi se nebo pokoravalo iz noći u noć, iz haba u hab. Sve donedavno.

Sve donedavno kada je odjednom otkazalo poslušnost i iznjedrilo iz svojih dubina dotad nepoznatu Pelu.

Pelu, svetu zmiju.

Nitko je nije zapazio osim mene. Samo ja poznam zvjezdano nebo jednako tako dobro kao ratnik gravure na dršku svog mača, ribar rukavce ušća Hane. Bila je još sitna jedva zamjetljiva točkica među stotinama istih kada sam te noći određivao nove položaje Mara i Jopa. Uspoređivanje s ranijim crtežom tog dijela neba uvjerilo me da se nisam prevario. Ranije je na tome mjestu nije bilo. Pela je izronila iz mraka poput one svete zmije blješteće glave koju još nitko vidio nije, ali svi vjeruju da živi u dubinama jezera Kol te da će njeno pojavljivanje značiti za svijet velik događaj, premda se ne zna kakav. Onaj tko je prvi opazi mora to smjesta javiti Savjetu mudraca. Zato sam i dao toj novoj zvijezdi ime Pela, a da toga časa još nisam ni slutio koliko sam opet predvidio budućnost.

Tek kasnije shvatih da joj to ime i s pravom pripada.

Navečer onoga dana kad sam razgovarao s Kretonom vratio sam se kući odmah nakon obreda spremanja Vječne vatre u hramu Sunca Ra. Dočeka me Izida sjedeći na pragu bosih nogu i raspuštene kose kako je običavala ponekad ako bi bila zabrinuta zbog mene.

— Bili su do malo prije ovdje — reče čim me ugleda.

— Tko je, Izida, bio ovdje? — upitah, premda sam već slutio što se dogodilo.

— Došli su i odnijeli sve one tvoje sprave. Što nisu mogli ponijeti, razbili su.

— Ali tko?

— Neki meni nepoznati ljudi iz straže. Poslao ih je Savjet. Rekli su mi da ne brinem, da će sve biti u redu s tobom, zanimale su ih samo tvoje sprave za promatranje neba.

Kreton me, znači, već izdao. No da li je izdaja prava riječ? Kreton je učinio ono što je smatrao potrebnim, za moje dobro. Kako ćete izliječiti čovjeka koji stalno žvače travu meleh od koje se um pretvara u košmar lijepih priviđenja? Tako da mu oduzmete meleh. Meni su oduzeli travu mojih priviđenja, moje cijevi, kutomjere, vodene ure. Papiruse s podacima nisu našli, smotao sam ih kao pojas uz svoje tijelo i dobit će ih samo ako me ubiju, no ne mislim da će to učiniti. Ja sam još vrhovni svećenik, predobro poznat, a i nisam učinio ništa opako.

Moje zabilješke. Sažeti rezultati bezbroja probdjevenih noći. One sprave sada mi više i nisu potrebne. Odslužile su svoje, saznao sam već dovoljno, na žalost i previše. Važno je sada samo ono što ja znam, a zna i Kreton i svi ostali ako su shvatili moje riječi. Shvatili? »Istina se ne otkriva, ona se prima kao poklon ako si ga zaslužio«, bio je rekao. Ja sam mu poklonio istinu, no da li ju je on i zaslužio? Ne, nije. Samo sam ja od samog početka ulagao trud u otkrivanje, svima ostalima moje otkriće zvuči kao govor čovjeka koji se napio opojne vode na izvoru Kiltaran.

Hoću li imati snage da ustrajem u svemu ili ću se probuditi sutra zdrav i normalan? Ponekad poželim upravo ovo drugo. Da li je sve to tek san jedne duge noći?

Znam da nije. Duga noć tek će doći. Noć poslije koje neće biti više nikog da doživi novi dan. A Sunce Ra će izaći na istoku kao i uvijek, ravnodušno za naš svijet kao i uvijek.

Da li da se obratim narodu jednog predvečerja s vrha hrama? Nasmijah se u sebi pri pomisli na taj prizor. To je besmisleno. Razum mi priječi da svoje znanje obznanim puku, a to je dobar znak da sam još pri zdravoj pameti. To bi mogao učiniti samo zaluđen čovjek. Bila bi to posve uzaludna žrtva. Nakon prvog šoka netko bi se od mojih pomoćnika sabrao i silom me skinuo sa žrtvenika, ako bi uopće i stigao to izvesti prije nego li masa krene da me raznese na noževima. Ljudima se ne može tako iznenada oduzeti ono što odvajkada slijede kao jedino moguće i pravo. Mačem da, ali nikako ne samo riječima.

Mogao bih se poslužiti lukavstvom i govoriti njima poznatim načinom spomenuvši usput i svetu zmiju da je viđena kako izranja glavu iz jezera Kol. To je, međutim, još besmislenije. Kao prvo, nemam pravo spominjati svetu zmiju bez prethodnog dogovora sa Savjetom mudraca, a kao drugo, prava Pela nije ni viđena. Takve riječi mogu samo izazvati nemir u narodu. Zapisano je da Savjet mudraca treba narodu i objasniti kakav to događaj najavljuje sveta zmija. Ja sada znam kakav, no smijem li ga objaviti? Savjet bi me nakon tog čina sigurno dao smaknuti, što je i najmanje bitno. Važno je samo to da moja objava istine ništa ne bi pomogla već bi samo izazvala nepotrebnu paniku, čak vjerojatno i potpuni slom bilo kakve organizirane zajednice. Ljudi bi pomahnitaH od straha, bar oni koji bi povjerovali mojim riječima.

I na kraju, meni, zapravo, uopće nije ni stalo da plašim ljude svetom zmijom iz jezera Kol. Nikad nisam ni bio na tom jezeru i ima već mnogo haba otkako sam prestao vjerovati u to drevno proročanstvo. Moja Pela ne stiže iz jezerskih dubina već iz nebeskih. A nije ni zmija. Ja jedini znam što je. Da bi netko shvatio prirodu i značaj moje Pele on prije toga treba prihvatiti novu sliku neba. Tek tada bi pojmio prave razmjere veličina, prava gibanja, prave uzroke i posljedice sile.

Promatrao sam Izidu dok je češljala svoju dugu kosu i učvršćivala je ukosnicama od bjelokosti što dolazi brodovima iz naših dalekih lovišta na istoku. Kažem dalekih premda sada znam da su te istočne obale tek prvo kopno iza kojeg ima još mnogo nama nepoznatih zemalja. Ja jedini znam koliko je velik naš svijet te da je oblika kugle. Izmjerio sam i njen opseg. Našim najboljim brodovima s dva reda veslača i jedriljem trebalo bi najmanje jedan hab da ga oplove i vrate se natrag s druge strane i to pod pretpostavkom da ne naiđu na neko veliko nepoznato kopno koje treba zaobilaziti u širokom luku. Takvo jedno poznato kopno postoji na zapadu i koliko god su daleko naši brodovi plovili uz njegove obale prema sjeveru i jugu, nisu ga još oplovili. To se, uostalom, i slaže s Knjigom istine u kojoj stoji da su kopna na zapadu i na istoku samo rubovi ravne ploče svijeta u čijem se središtu nalazi naš veliki otok. Ove rubne zemlje sprečavaju — poput nekih silnih nasipa — da se voda oceana ne izlije iz našeg svijeta u ponore Hora gdje u vječnom mraku žive nemani koje bljuju oganj i vrelu paru. Zato nitko i nije još

krenuo na plovidbu oko svijeta, a ja nisam pomorac i ne bih se usudio na takav put u nepoznato.

Mogu li naši brodovi uopće savladati prostrane oceane koji možda postoje s druge strane zapadnog i istočnog kopna? Uostalom, zašto bih i išao na takav put neizvjesnosti i pun opasnosti. Opseg svijeta dvadeset puta je duži od udaljenosti odavde do istočnog kopna. Ja već i sada znam da je svijet oblika kugle, drukčije ne može ni biti. Kugla je najsavršenije tijelo i sva su tijela u beskrajnom prostoru neba oblika kugle. Znam također koliko su udaljeni Mjesec i Sunce Ra. Najbrža ptica sora stigla bi do njega, kad bi bila u stanju letjeti danonoćno bez prestanka, tek nakon moje smrti, te smrti mojih unuka. Najmanje stotinu haba.

Krenuo sam na terasu kuće znajući što ću tamo naći. Nisam bio zabrinut zbog uništenih instrumenata. Razbijači su zakasnili. Trebali su ih ukloniti mnogo mnogo ranije. Ili sam možda ja preuranio?

Ali zašto? Zašto me privlačilo to gluho beživotno crnilo na kojem se, na izgled, ništa zbivalo nije? Zemlja je danju bujala ispunjena mirisima i šarama života, svaka je stopa bila puna bezbroja oblika stalnih i nestalnih, voda je tekla, biljke rasle, životinje gmizale, skakale, trčale, letjele, sve se izmjenjivalo naočigled pod upijajućom toplinom Ra i iscijeđenim kapima njegova daha, kišom. I mi smo se ljudi rađali, rasli i umirali i nikada nitko nije prostrijelio pogledom nebo, nitko nije posegnuo za njegovom utrobom, za njegovom drugom stranom, poželio ga izokrenuti, razderati taj zastor crnila koji je mene oduvijek pritiskao u snovima.

O nebo, zašto si upravo mene izabralo da ti budem krvnik, da te bodem nožem sumnje na žrtvenom, stolu vjere?

Podigao sam glavu i pogled mi je nesvjesno potražio nju. Bila je već dovoljno sjajna da se zamijeti i u ovo doba sumraka. Samo je nekoliko zvijezda bilo sjajnije od nje, no ja sam znao da neće proći još mnogo dana kada će Pela nadmašiti sjajem i najblistaviju jutarnju odnosno večernju zvijezdu za koju znam da je jedno te isto tijelo — nazvah je imenom svoje sestre Vene.

A zatim, zatim će se vidjeti i danju.

Možda će ljudi tek tada shvatiti da se nešto zbiva. Ja ću već biti daleko. Poslije svega što su mi učinili ne mogu više ostati ovdje. Zamolit ću da me razriješe dužnosti vrhovnog svećenika, što će, vjerujem, biti prihvaćeno s radošću. Narodu će se reći da sam se povukao u mir i samoću pustinje Hon kamo i inače odlaze svećenici na meditacije o božanskoj dobroti Ra. No ja ću otići brodom što dalje od ovog otoka, što dublje u kopno na istoku. Volio bih da sa mnom krenu još neki, starac Arahom na primjer.

Netko je udarao zvekirom o vanjska vrata i Izida pošalje roba u vrt te se vrati sva usplahirena.

— Evo ih, opet oni — prošapće. — Ali zašto, što si im to učinio?

— Ništa, Izida, ne brini. Nisu to oni.

Osluškivao sam udarce koji dopirahu iz vrta. Nisu bili nestrpljivi i odavahu da je gost netko tko ne dolazi po zakonu jačeg, bili su stidljivi, s podužim stankama kao da im je neugodno uznemiravati domaćine i kao da ih je strah podizati preveliku buku u ovo doba spuštanja noći. Zveket utihne i ja pogledom

poslah Izidu u susret došljacima. Nadao sam se da sam pogodio tko bi to mogao biti.

Nisam se prevario. Starac Arahom stajao je na vratima terase ruku pod ruku sa svojim oči-robom.

— Fa Raone — pozva me starac dok njegove slijepe oči gledahu ravno naprijed, a desna se ruka pružila u pozdrav kakav se upućuje samo najcjenjenijim prijateljima.

— Arahome, oče mudrosti — odgovorih sklopivši svoje ruke oko njegove i kleknuvši pred njim. — Moje su uši počašćene tvojim glasom, a oči sjajem tvoga mudrog lica. Što te dobroga vodi u ovaj kasni sat u kuću koju su malo prije opustošili čuvari našeg Savjeta?

— Upravo to, upravo to Sine Sunca — odgovori starac smiješeći se dok su mu prsti, na način kako to samo slijepci umiju, klizili obrisima moga lica jedva ga dodirujući. — Ti znaš da mene ne smeta nadolazak noći. Meni je stalno noć, bio Ra na nebu ili ne. Došao sam s jednom neobičnom željom.

— Samo je izreci i bit će ti odmah ispunjena ako ovisi o meni.

— Molio bih te da mi pokažeš na nebu mjesto gdje se nalazi tvoja sveta zmija Pela.

Da mi je to bilo tko drugi rekao ili bih se naljutio ili nasmijao, no za starca Arahoma sam znao da se niti ruga niti šali. Odveo sam ga do ruba terase i okrenuo prema jugoistoku podigavši mu glavu u smjeru Pele. Stajali smo tako neko vrijeme dok je slijepac zurio u nebo.

— Znam sve od Kretona — reče. — Govorio je danas o tome na posebnom sastanku Savjeta. Ja ti vjerujem. Jedini ja.

— Ali oče mudrosti...

— Mudrost nas je već odavno napustila, Fa Raone. Ostala je samo lažna vjera, dogma i obmana. Mudrost si ti ponovo otkrio.

— Moja je mudrost ništavna prema tvojoj učitelju. Ja se nisam ni rodio kada si ti već meditirao u pustinji Hon.

— Ali ti si gledao. I znao si gledati. Ja sam progledao tek kad sam oslijepio. Kao da me Ra toliko zabljesnuo da ni unutarnjim okom uma nisam mogao probiti tamu noćnog neba.

— Zar doista smatraš da imam pravo?

— Vjerujem da imaš pravo. Ja sam se uzalud mučio da razriješim tu istu tajnu, ali samim razmišljanjem to nisam mogao. Nedostajalo mi je poznavanje nebeskih pojava. U mladosti nisam na nebo obraćao pažnju, a sada, slijep, kada znam kako bi ga trebalo gledati, tamnim sam zastorom odvojen od vanjskog svijeta. Ti si podigao taj zastor i zahvaljujući tebi sada svidim sve ono što sam naslućivao, a nisam mogao provjeriti. Vidim čak i tvoju svetu zmiju.

— Zao mi je, mudri Arahome, što ne možeš vidjeti moje zapise i crteže. Oni bi te još više uvjerili u ispravnost moje slike svijeta.

— Ne trebam ih, Fa Raone. Kao da su preda mnom. No Kretonu vjerojatno nisi rekao sve što znaš pa sam došao do tebe da čujem još ponešto što će razveseliti moj sada pomlađeni duh u ostarjelu tijelu. Ono čega se još sjećam iz dana kad su

me još vlastite oči vodile po svijetu jest Mjesec. Pojedinih zvijezda se ne sjećam, samo neodređenog mozaika svijetlih točkica. No Mjesec i njegove mijene mogu dobro prizvati u sjećanje. One su mi bile u toku posljednjih godina moga razmišljanja glavni podatak na temelju kojeg sam pokušavao konstruirati sliku svijeta, ono što je tebi uspjelo. Ako sam dobro razumio Kretona, ti si mu ispričao da je Mjesec tri i pol puta manji od našeg svijeta. Pretpostavljam da si pri tome mislio na promjer kugle Mjeseca u odnosu na kuglu našeg svijeta.

— Da, mudri Arahome. Ti znaš da Mjesec ponekad oslabi u sjaju kad je u fazi punoće. Ta je pojava već ranije bila poznata kao pomrčina Mjeseca premda se o njoj ne priča javno. Ja sam mjerio vrijeme trajanja pomrčine te gibanje Mjeseca kroz to vrijeme u odnosu na zvijezde. Uočio sam također i kružni oblik sjene našeg svijeta na Mjesecu jer sam, kao što već pogađaš, pretpostavio da pomrčina nije ništa drugo već prolazak Mjeseca kroz našu sjenu u prostoru. Ustanovio sam da je ta sjena široka kao tri i pol puna Mjeseca i...

Arahom me grčevito stisne za ruku i prošapće:

— Jasno, sad mi je sve jasno. Ako znamo veličinu našeg svijeta, znamo sada i sve o Mjesecu, njegovu veličinu, udaljenost, pa čak i brzinu kojom on putuje oko našeg svijeta. — Starac je malo zastao, stavio mi ruku na rame i nastavio: — Dakako, veličinu našeg svijeta si izračunao, zar ne? I to vjerojatno, onako kako sam ja zamislio prije mnogo godina kada sam zaključio u pustinji Hon da je naš svijet oblika kugle. Reci mi samo, dragi Fa Raone, da li sam imao pravo? Reci mi samo da ili ne. Ti ćeš to odmah znati po jednoj rečenici: Ra je u zenitu ovdje, a istodobno baca kratku sjenu u Kolimu na krajnjem jugu. Iz ove kutne razlike odredio si pripadajući luk kao dio cijelog opsega zemljine kugle. Dakako, to vrijedi samo u slučaju ako je Ra Sunce vrlo daleko od našeg svijeta.

— Da, mudri učitelju. Ti si, iako slijep, došao na istu ideju kao i ja. Tvoja je mudrost veća od vrhunaca Sena, dublja od jezera Kol. Tvoje oči vide dalje od zdravih očiju i nije čudo da sam ja, tvoj nekadašnji učenik, došao na istu misao.

— Moja je misao bila samo prazna jeka u glavi, a tvoja se pretvorila u lavinu istine. Šteta da se ranije nismo našli da o tome razgovaramo. Nisam znao da i ti o tome razmišljaš kao što, vjerojatno, ni ti nisi slutio kakve se ludosti motaju sijedom glavom starog Arahoma.

— Slutio sam, mudri Arahome, po nekim tvojim zagonetnim izjavama na sastancima Savjeta, no ja sam šutio sve dok nisam imao sve potrebne podatke ne samo za veličinu našeg svijeta već i drugih tijela na nebu.

— Ra? Znači Kreton nije preuveličao vaš razgovor? Odmahnuo sam glavom.

— Nije. Mislim da sada znam koliko je veliko Sunce Ra i još...

Starac promrmlja da osjeća slabost u tijelu i zatraži ležaljku. Izida mu donese moju omiljelu ležaljku od bambusova pruća što su mi je ispleli i poklonili davno članovi sekte Oko Ra, koji su sebi dali u zadatak da. stalno proučavaju Raov kolut kroz začađeno staklo, a izmislili su i neku novu metodu promatranje slike Ra dobivene kroz sitnu rupicu na poklopcu neke cijevi. S druge strane, na izlazu iz cijevi, nastaje velika slika Ra Sunca, a na njemu ponekad vrlo izrazite tamne mrlje obično sakupljene u grupe. Položaj i veličina tih mrlja mijenja se s vremenom.

Premda je očito bogohulstvo promatrati tako Ra, Savjet ne progoni sektu Oko Ra jer smo zaključili da nema nikakva utjecaja na narod i vrlo je malobrojna. Osim toga, njezino naučavanje ne pobija Knjigu istine. Članovi sekte Oko Ra samo smatraju da je bog Ra cijelo nebo, Sunce Ra tek njegovo oko, a one pjege zjenice su tog oka koje se miču ovisno u kojem pravcu Ra gleda.

Vidio sam kod sekte Oko Ra te njihove slike koluta Sunca i priznajem da su me zbunile te mrlje. Kasnije sam se sjetio da bi to mogle biti nekovrsne sante hladnog stijenja što plutaju po usijanoj površini Sunca kao što do sjevernih hridina našeg otoka znaju povremeno doplutati golemi ledeni bregovi iz hladnih voda sa sjevera da bi se ovdje rastopili u toplom moru. Možda su te mrlje na licu Ra nešto posve drugo, ali ja to neću nikada saznati. Velike se još tajne kriju u svijetu, ja sam samo naslutio grube zakone gibanja nebeskih tijela i njihove udaljenosti. Prije nego li saznam što je to Sunce Ra i što su to zvijezde morao bih prvo doznati od čega je uopće sastavljen svijet, od čega je građena zemlja, voda, zrak, što je to svjetlost, zvuk, toplina.

Utonuo sam u razmišljanje dok se starac Arahom odmarao od uzbuđenja izazvanog mojim riječima, izgovorenim, a još više onim neizgovorenim, a naslućivanim. Prvi je prekinuo šutnju.

— Znači ipak, Fa Raone, ipak si uspio. Može se i to saznati. Ne samo princip već i odnosi veličina. Ako se ne varam htio si reći da si odredio i udaljenost Ra Sunca od nas.

Bila je to više konstatacija nego pitanje. Kimnuo sam samo glavom zaboravivši da razgovaram sa slijepcem.

— Da — rekoh. — Ra je usijana kugla promjera oko 40 puta većeg od našega svijeta te udaljena najmanje 140 puta toliko koliko je udaljen Mjesec to jest 4200 promjera našeg svijeta. Naš svijet je kugla opsega 30 puta većeg od udaljenosti između vrha Sena na sjeveru i Kolima grada na jugu. Udaljenost odavde do zapadne obale, koju mi smatramo krajem svijeta, samo je jedna petnaestina opsega našega svijeta. To su, mudri Arahome, brojke dobivene zahvaljujući promatranju neba i računskom umijeću kojem si me ti podučio. Bez tvog poznavanja aritmetike, zakona kružnice i zakona omjera moja promatranja bila bi samo puko zavijanje hijene u zvjezdanoj noći.

— Jasno, jasno, Fa Raone. Sada mogu slijediti tvoje misli putem koji si naznačio. Mi znamo da naš svijet dvanaest puta duže putuje oko Sunca Ra nego li Mjesec oko nas. Razumno bi, dakle, bilo zaključiti da smo mi najmanje dvanaest puta dalje od Sunca Ra nego li Mjesec od nas. No u tom slučaju pločice Sunca Ra i Mjeseca na nebu ne bi bile iste veličine, a znamo da jesu. Sunce Ra bilo bi mnogo manje od Mjeseca. Znači da je Sunce Ra najmanje dvanaest puta veće od Mjeseca, to jest tri i pol puta veće od našeg svijeta. Izlazi, dakle, da bi odnosi veličina — naš svijet prema Mjesecu i Sunce Ra prema našem svijetu — bili otprilike jednaki. No u tom slučaju bi i trajanja putovanja manjeg tijela oko većeg bila otprilike ista, to jest naš svijet bi obišao Sunce Ra u isto vrijeme kad i Mjesec oko nas, a znamo dobro da nije tako. Prema tome, moramo Sunce Ra smjestiti još 12 puta dalje pa da dobijemo slaganje sa činjenicama, zar ne? Znači, Sunce Ra bilo bi otprilike 144

puta dalje od nas nego Mjesec i oko 40 puta većeg promjera od promjera našeg svijeta.*

— Znao sam, mudri Arahome, da je tvoj um uvijek jednako bistar te da ćeš brzo doći do mog rješenja. Tvoja je logika oštrija od najboljeg sječiva kolimskih kovača i dovoljno ti je bilo moje mjerenje veličine Mjeseca pa da dalje sam dođeš do točnih brojaka. Kao što vidiš, odnos udaljenosti Sunca Ra i njegova promjera iznosi 105, budući da je 4200 podijeljeno s 40 jednako 105. No počuj još nešto što ne znaš jer su ti nepoznata gibanja nekih neobičnih nebeskih tijela kojih je pet i za koje držim da su također svjetovi veliki poput našeg, a nebeske staze su im takve da se lako objasne ako su kružne staze oko Sunca Ra. Samo su, na izgled, zamršene zbog kombinacije gibtanja tih tijela i našeg svijeta oko Sunca Ra. Dva takva tijela, Mera i Vena, nalaze se bliže Suncu Ra nego mi, Mera obiđe Ra za trećinu haba, a Vena za dvije trećine Haba. Na nebu se Mera najviše prividno udaljuje od Raova lika za dužinu na koju stane 40 pločica Sunca Ra, a Venin je maksimalni otklon oko 80 Raovih likova. Budući da našem svijetu treba jedan hab za obilazak oko Ra Sunca, naš je svijet treći po redu, nakon Mere i Vene. To znači da je udaljenost Ra od nas oko 120 promjera Sunca Ra što se prilično dobro slaže s rezultatom one prve metode: odnos udaljenosti Ra i njegova promjera jednak 105.**

— A zvijezde, ono mnoštvo točkica, osim onih pet koje si spomenuo? — upita Arahom. — Zanima me što znaš o njima.

— Ne baš mnogo, moram priznati Bojim se da ovdje prestaje sva moć našeg znanja i otvara se velika tajna. Nemoj previše ozbiljno shvatiti ovo što ću ti sada reći: Moja su me razmišljanja dovela do čudnih zaključaka koji su takve prirode da ih se nisam usudio čak ni pribilježitt. Sve se temelji na jednoj činjenici: budući da naš svijet putuje u krugu oko Sunca Ra, morale bi i zvijezde prividno mijenjati svoja mjesta na nebu, Jer ih tokom haba promatramo s različitih stajalista, a nisu sigurno ni zvijezde sve na istoj udaljenosti već su raspoređene po dubini prostora. Ja sam vrlo točno mjerio položaj nekih zvijezda no nisam uočio nikakvu promjenu. Došao sam stoga na ludu zamisao da je to zbog toga jer su zvijezde vrlo daleko, čak stotine pa i tisuće puta dalje nego li Sunce Ra. No, ako su tako daleko, tada mora da su vrlo vrlo velike, velike poput Sunca Ra, jer mi ih unatoč udaljenosti ipak još vidimo. Ne pitaj me molim te ništa dalje o tome, ni ja se ne usuđujem previše razmišljati što bi to sve trebalo da znači. Možda sam negdje pogriješio u zaključivanju, možda sve to i nije baš tako, zadovoljimo se već i time što smo odredili prave odnose unutar našeg svijeta, Mjeseca i Sunca Ra. Zvijezde prepustimo onima koji će doći poslije nas.

Zašutio sam. Pao je zrak i nebo se ispunilo zvijezdama, jer Mjesec je bio upravo u fazi mlađaka. Starac se podigne s ležaljke i napravi nekoliko koraka pridržavan oči-robom. Podigne glavu prema nebu kao da nešto traži i okrene je začudo točno u pravom smjeru. Znao sam što će upitati.

— Pela — reče — tvoja sveta zmija. Kada će doći?

— Ne znam još posve točno, ali vjerojatno ne prije punog Mjeseca. Prema mojim zabilješkama mjerenja ona sada sve naglije zakreće k našem svijetu što

zaključujem po tome jer joj sjaj i dalje raste, a kutni pomak na nebu opada. Znači da sada juri točno nama u susret.

— Ali odakle dolazi? Koliko je velika. I što je, zapravo, ona, Fa Raone?

Nasmijah se.

— Sveta zmija Pela, mudri Arahome. Premda ni ti ni ja ne vjerujemo u to drevno proročanstvo, ono se obistinjuje na neočekivan način. Pitanje je samo da li će taj događaj značiti posvemašnji kraj našeg svijeta ili tek veliku tragediju. Ne znam koje je veličine Pela, ali dosadašnje poznavanje neba govori mi da je zacijelo veća od planine Sen, možda je veličine našeg svijeta, a možda i manja. U svakom slučaju, ako je vidimo na nebu kao točkicu u gibanju dovoljno je velika da zatrese cijeli naš svijet i izazove silna razaranja.

— Da, znam, to si rekao i Katonu i to je bio glavni grijeh za koji se on uhvatio, a zatim i svi članovi Savjeta. — Starac se okrene prema meni. — Zato sam, zapravo i došao k tebi, Fa Raone. Na neki način čak službeno, premda bih radije da je netko drugi izabran da obavi tu dužnost. Neobičnost naših sudbjna spojila nas je u trenutku kada se moramo rastati. Mi koji se najbolje razumijemo. No sada to sve više nije ni važno jer Pela je pred vratima našeg svijeta. Mene je, zapravo, poslao Savjet da ti prenesem njegovu odluku. Prognan si. Ti i Izida morate prekosutra napustiti Atlu. Brod će vas čekati u luci i odvesti zauvijek u naše istočne zemlje. Ne smiješ se vraćati više, pod prijetnjom smrti. To je odluka Savjeta protiv koje sam jedino ja glasao i zato su me i poslali ovamo da ti je prenesem. Možda se potajno nadaju da ću ti se i ja priključiti u izgnanstvo.

— Doista, zašto i ne bi, mudri Arahome? Ako je Pela manjih dimenzija i padne u ocean, veće šanse da preživi ima onaj tko se nalazi što dalje u unutrašnjosti kopna. Iza istočne obale nalazi se vrlo velika zemlja, nitko i ne zna gdje joj je kraj, a naša domovina je tek otok u oceanu. Ovdje će se u najboljem slučaju dogoditi to da će silni valovi s mora preplaviti sve doline.

— Znam, Fa Raone, ali ja ću ipak ostati. Prestar sam već za bijeg ispred smrti ako ona već tako uporno juri za mnom čak s neba. Ti idi i spasi se, Savjet te čak i tjera iz nesreće u koju ne vjeruje. A možda se sve dobro završi, možda preživimo. Ja ću tada biti ovdje da im objasnim kako si bio u pravu, pa ćeš se smjeti vratiti.

— Dobri Arahome, mudro govoriš kao uvijek, no ipak te molim da meni za ljubav odeš što dublje u gudure planine Sen. Možda do tamo ne dopre more.

— Dobro, poslušat ću te, Fa Raone, krenut ću nakon prve četvrti Mjeseca, a tada ćeš ti već biti daleko prema istoku. Ako se tebi nešto dogodi, a ja preživim Pelu, znaj da ću svojim učenicima prenijeti tvoje otkriće o svijetu koji je sada, zahvaljujući tvojim besanim noćima, drukčiji. Tlo mu se smanjilo, a nebo povećalo do beskraja.

* * *

Tako se završio razgovor između mudrog Arahoma i mene dvije večeri prije mog odlaska u izgnanstvo iz domovine koju više nikada kasnije nisam posjetio.

Zapravo, posjetio sam je na neki način. Nekoliko haba nakon dolaska Pele otplovio sam otprilike do mjesta gdje se nekoć nalazio moj dom. Brod je kružio iznad mjesta gdje je donedavno postojao otok — središte svijeta. Gomila plovutaka

otežavala je plovidbu udarajući o bokove broda, što je zloslutno odzvanjalo u njegovoj unutrašnjosti među robovima veslačima koje sam samo zakovane mogao prisiliti da krenu ovamo na otvoreno more. Strah još nije izašao iz duša ljudi, strah je još sijao oko sebe nepovjerenje prema svemu što je podsjećalo na dan kada su nebo, more i zemlja zamijenili mjesta.

Ove moje riječi uklesane za vječnost u kamenu ne sadrže opis katastrofe. Glavnoj nisam ni bio prisutan. Ovdje na dalekom istoku uz veliku rijeku zemlje Misr moglo se preživjeti i preživjelo se. Želim da preživi i nešto još važnije od nas, ljudi moje generacije: istina o gibanjima na nebu s kojeg se odlomio komad i pao na naš svijet. Na moju domovinu Atlantidu.

** Op. p.; Fa Raon i Arahom odredili su ove odnose veličina tri puta manje od stvarnih što je, uzme li se u obzir grubost njihove metode, vrlo dobar rezultat. Aristarh je, na primjer, u III stoljeću pr. n. e. (što je povijesno dokazano) izračunao na osnovu mjerenja kutova u trokutu Zemlja—Sunce—Mjesec da je Sunce od Zemlje udaljeno otprilike 19 puta toliko kao Mjesec, te da je Sunce udaljeno 1200 Zenmljinih promjera, a pet do šest puta veće od Zemlje. Taj je rezultat slabiji od Fa Raonova iz ove priče, Arahom i Fa Raon točno su, međutim, odredili odnos veličine Zemlje i Mjeseca te opseg Zemlje koristeći se metodom kuta sjene, identičnu onoj po kojoj je Eratosten u III st. prije n. e. izmjerio točno opseg Zemlje.*

*** Fa Raon je, dakle, vrlo točno odredio taj omjer. Danas znamo da je promjer Sunca, zaokruženo, 1,400.000 km, a udaljenost 150,000.000 km, znači omjer tih dviju veličina je 107. Premda nije mogao odrediti točno stvarnu veličinu Sunca, Fa Raon je ispravno zaključio o stvarnom omjeru udaljenosti Sunca i njegova promjera.*

Pronašli Atlantidu?

GENOVA — Grupa talijanskih istraživača vjeruje da je u moru blizu jednog od Kanarskih otoka pronašla ostatke legendarne Atlantide. Podvodni snimci prikazuju dobro očuvane ostatke velikih građevina i stepeništa.

Vijest objavljena u zagrebačkom
»Večernjem listu« (potkraj 1981.)

8. mini YU SIRIUS

Marin Stražanac: Čitalac

Danijel Hojatić, istraživač i književni povjesničar Instituta za istraživanje povijesti kulture i književnosti u Zagrebu, sjedio je za svojim radnim stolom u prozračnoj kućici na periferiji grada. Volio je ovakva popodneva kad je uživao čitajući stare znanstveno-fantastične radove svojih davnih Zemljana iz doba kada je ta literatura počela davati prve prave radove koji bi se mogli nazvati SF-om. U Institutu je inače proučavao neke dosadne tekstove iz XIX stoljeća, a njegov hobi, koji se u biti nije uopće razlikovao od njegova stalnog posla, bio je njemu osobno mnogo zanimljiviji.

Volio se tako smijuckati pričama i romanima koji su vremenski već zastarjeli u njegovo vrijeme. Uvijek se čudio kako su autori tih djela bili toliko hrabri da su svoje priče smještali u neposrednu budućnost. Volio je također nailaziti na naučne zablude, koje su u svoje vrijeme izgledale sasvim logične, ali su ih najnovija znanstvena istraživanja oborila. Ponekad se opet s užitkom divio pojedinim genijalcima koji su nešto uspjeli točno predvidjeti. No, najviše od sveg zabavljalo ga je veselo raspoloženje kojim su odisale male pričice u kojima je često na duhovit način više kritizirao vrijeme u kome je živio autor nego što je rečeno o mogućoj budućnosti.

Najviše takvih pričica nalazio je u SF časopisu »Sirius« koji je izlazio u posljednjoj četvrtini dvadesetog stoljeća u Zagrebu. Bilo je u njemu, doduše, mnogo propusta, ali to nije uzimao za zlo, jer, napokon, kičast omot, nekoliko zaista loših pripovjedaka i, ponekad, loše recenzije uredništva, nisu mogli zatamniti sjaj nekoliko pravih malih bisera objavljenih u tom časopisu.

I danas je Danijel odlučio da popodne provede u ugodnom »čavrljanju sa starim dobrim vremenima«. Fantastično se zabavljao čitajući neku izvanrednu znan-fan humoresku i na kraju se morao grohotom nasmijati neobičnom raspletu.

— Ha, šezdesetosmi broj je najbolji od svih! — gotovo je glasno uzviknuo prinoseći čašu narančina soka ustima, ali nije mogao piti: nova salva smijeha je zamalo bila uzrokom prolijevanja soka po novom sagu, koji je Danijelova žena Kristina dobila na poklon od svoje majke. Danijel se osmjehne tom za dlaku izbjegnutom uzroku nove porodične scene i okrene novu stranicu držeći još uvijek čašu sa sokom u ruci. Počeo je čitati:

Marin Stražanac: ČITALAC MOJE PRIČE

Danijel Hojatić, istraživač i književni povjesničar Instituta za istraživanja povijesti kulture i književnosti u Zagrebu, sjedio je za svojim radnim stolom u

prozračnoj kućici na periferiji grada...

Robert Hász: Dolina života

Sunce je gotovo dostiglo zenit. U svim se pravcima pružao beskrajan žuti pijesak pustinje. Užareni krug stajao je nad pustoši poput neke baklje što nemilosrdno prži taj opustjeli svijet.

Kao utvare pojaviše se u daljini dva lika vukući se po pustinji. Usprkos strašnoj vrućini obojica su imala na sebi zaštitnu kacigu i odijelo od debelog plastičnog materijala.

— Šteta... sve je bilo uzalud — oglasi se jedan od njih preko svog radija.

— Šuti. Moramo štedjeti kisik!

— Zašto, Martane? Nama je ionako svejedno. Ako nas neće dotući nedostatak zraka, onda će vrućina!

— Sada se više ne možemo vratiti, Back. Možemo samo naprijed.

— Ali kamo? Pa posvuda je pustinja!

— Prema legendama, ovdje negdje moraju biti brda i... voda.

— Ostavi to, tko još vjeruje legendama? Ljudi nisu imali druga posla u skloništima pa su izmišljali kojekakve priče.

— Možda, Back. Ali mi smo se prihvatili ovog putovanja pa ga moramo do kraja i izvesti!

— Sada mi je jasno da sam načinio glupost.

— Svejedno, da li si načinio glupost ili ne, brda moramo pronaći!

Bez riječi bauljali su dalje. Poslije nekoliko sati sunce se spustilo, ali još je pritiskala ubitačna vrućina.

— Martine!

— Da, Back?

— Ja sam žedan...

— Naravno, i ja. Ali moramo izdržati, opisano mjesto valjda nije više daleko.

— Ja ću skinuti kacigu, Martine!

— Zar si poludio?

— Vruće mi je, jako vruće... Gdje je Olga? Hoću nešto kazati Olgi!

Backova ruka krenu prema zatvaraču kacige. Martin ga uhvati za zapešće.

— Nisi pri pameti, Back! Zatrovani zrak začas bi te dotukao.

— Gdje je Olga?

Martin shvati da mu drug nije pri svijesti, pa ga pokuša smiriti.

— Olge nema ovdje. Kad pronađemo vodu, vratit ćemo se u sklonište i tamo ćeš se sresti s Olgom.

Back se sruči na vreli pijesak.

— Ja više ne mogu dalje!

— Ma kako ne bi mogao, Back. Moraš izdržati!

— Žedan sam...

— Vjerujem, Back. Ali pomisli na one tisuće u skloništu, i oni su žedni. Zato moramo pronaći vodu što prije! Hajde, moramo dalje!

Jedva ga je podigao, pa su nastavili put.

Morali su misliti na one koji u skloništima čekaju vodu što život daje. Generacije su umirale i rađale se u skloništima, sve zbog onih kojima je iz ruku isklizla neobuzdana energija atoma i koji su od rasvjetane Zemlje načinili beživotan pust svijet. Ostatak čovječanstva — tek nekoliko tisuća ljudi — spasio se u skloništima, gdje su živjeli već nekoliko stotina godina stvorivši sebi neki umjetni svijet.

Došlo je, međutim, vrijeme kada je nekoliko ljudi moralo napustiti taj svijet i izaći na površinu Zemlje kako bi ljudima što su ostali na životu pronašli ono bez čega ni najrazvijenija civilizacija ne može opstati: vodu!

Već se smračilo kad je vrućinu smijenila jeziva hladnoća. Noću je bilo još strasnije no danju. Tome je pridonio i divlji olujni vjetar što se odjednom uzdigao. Uskomešao je toliko pijesak da se njih dvojica više nisu mogli kretati. A postajao je i sve jači pa se valjalo pribojavati da će obojicu odnijeti sa sobom.

Martin je Sasvim izgubio iz vida svoga druga. Legao je potrbuške na pijesak, kako ga vjetar ne bi odvukao. Oluja se nikako nije stišavala, strašnom snagom je iskaljivala svoj bijes. Kao da su se prirodne sile urotile protiv dvojice putnika.

* * *

Martin je polako dolazio svijesti. Više nije ćuo obijesni vjetar. Bila je tišina. Ili ne, nije to tišina; neki čudan, ugodan glas: cvrkut ptica!

Otvori oči. Iznad njega, visoko, zelene grane zatvarale su pogled prema nebu. Martin je mislio da sanja. Ležao je na nečemu mekanome. Trava! Sjede. Bezbrojno drveće prostiralo se pred njim. Sunčeve zrake probijale su se u prugama kroz granje.

Ustade i teturajući krene. Takvu krasotu mogao je vidjeti samo u filmovima. Skakao je kao dijete oko stabala i bacao se u meku travu. Sunce je čas nestajalo, čas se pojavljivalo, ali ne više kao baklja-ubojica iznad pustinje nego kao čuvar života.

Iz grmlja istrči neka sitna divljač i ne preplaši se čovjeka.

U Martinovu mozgu iskrsne pitanje: kako je ova šuma mogla ostati pod atomskom radijacijom? Po dotadašnjim zaključcima, na Zemlji nije moglo ostati ništa živo.

To što je Martin ovdje vidio, graničilo je s pričom.

Šuma se prostirala po podnožju nekog brda. Odluči se popeti na vrh kako bi odande bolje razgledao predio. Uspon i« bio vrlo težak, bar njemu, ali kad je s vrha pogledao, zaboravi na umor. Tada je opazio da se nije uspeo na brdo, nego obratno, da je izašao iz jedne doline. Na sve strane prostirala se pustinja, samo se ova čudesna dolina provlačila sve do horizonta. Kap životnog zelenila u

neizmjernoj pustoši.

Negdje između drveća jedna modra točka: jezero! Dakle, postoji ono zbog čega su krenuli na put on i Back... Martinu tek tada pade na pamet njegov drug. Pođe ga tražiti.

Nije znao gdje bi mogao biti. Možda ga je pokopala pješčana oluja.

Prošlo je već skoro dva sata kako ga je tražio, kad li mu u daljini privuče pažnju neka točka. Potrča prema njoj. Točka nije bila ništa drugo do Backova kaciga. Ubrzo pronađe i njega. Ležao je bez života na pijesku.

Ubrzo, međutim, ustanovi da mu drug nije umro od otrovana zraka, nego da si je oduzeo život. Zrak ovdje više nije bio otrovan zahvaljujući bliskoj šumi. I Martin skine kacigu. Stvarno, ugodan, svjež zrak oblije mu lice.

Back je još stiskao u šaci injekciju koje je bila velika doza snažnog otrova.

Jadnik — prođe Martinovim mozgom — tako je umro prije nego što se zapravo rodio!

Rukama iskopa jamu i u nju položi mrtvo tijelo.

Nije više imao vremena da se spusti u dolinu. Valjalo je požuriti u sklonište i obavijestiti ostale o postojanju doline i vode.

Krenu po uzavrelom pijesku da bi izvukao čovječanstvo iz dubine Zemlje i doveo ga u dolinu života.

(Izvorni naslov: AZ ÉLET VÖLGYE — S mađarskog: Zlatko Glik)

Predrag Vuković: Poštovani uredniče!

Ja sam ko da znate pročito ono što je napisala drugarica Marija Reljac iz Zagreba. E, pa da znate, ima i ovde pored Moravu ti što kažu tanjiri.

Idem ti ja onomad, nešto voćke da si pogledam. Znate kako je danas. Čas zima, čas vruće. Dok se ti okreneš, sve otišlo u peršun. Dakle idem ti ja natamo kad vidi čuda! Puši se nešto. Potrčim ja kolko me noge nosu, sve mislim Milovan mi upalio voćke što sam mu ja otreso šljivu. Kad tamo, sleteo leteći tanjir među moje voćke, a oni akrepi lade papci u Moravu. Eo ti sad!

Da je bio Milosav, znao bi ja šta da radim (i on ima voćnjak), al ono nije Milosav nego ti akrepi i bezbožnici. Uplaši se ja, tako mi se nešto nije desilo još od prvi svetcki rat, ne znam šta da radim. Ipak ti se ja nekako opasuljim pa potrčim nazad.

Kući sam dotrčao ko vuk da me goni. Uletio ja u sobu, uzmem pištolj što mi na zid visi, obučem uniformu iz prvi svjetski rat, pa onako naoružan krenem da se bijem sas ti Marsovci, ko velim kad si se s Turci tepao možeš valjda i sas Marsovci. Stignem ja opet na ono mesto, oni još sedu pored Moravu i lade se. E nećete ga vala, majku vam Marsovsku, povičem na nji ja i još opalim iz pištolj. Lele, Kad puče ono moje kuburče. Ma puklo je, ja mislim, jače nego ove današnje nukljearne bombe. Kad oni akrepi to videše uplašiše se ko Svetog Andreju da su ugledali. Pojuriše brže bolje u onaj njiov leteći tanjir (doduše, više je ličilo na tepsiju za pitu gibanicu, al ako se to tako zove ja neam ništa protiv) i poleteše pod oblaci da se, dabogda, ne vrate.

E, ja sam vi ispričao kako je bilo. Samo imam jednu želju da mi je ispunite. Molim vas da vi, tim, da oprostite na izraz akrepima, kažete da u moj voćnjak više ne dolazu. Ja sam znate priprost čovek pa ne znam taj njiov akrepski jezik. A ako oni opet dođu, loše im se piše. Ima da si uzmem sablju oštru ko žilet pa gi ima tako iseckam da nema da stanu pre nego što dođu na taj njiov Sirus. Jer de će se oni nose sas mene starog Solunca?

Tolko od Radosava iz selo Donji Krivi Vir.

Miroslav Andrić: Pandemija

— Jesi li video?
— Jesam...
— Jesi li snimio?
— Jesam...
— Objektivnost?
— U granicama dozvoljenog...
— Sadržaj?
— Život...
— Ne razumem?
— Život, bića, razum...
— Na planeti?
— Život, bića, razum, uništenje...
— Kontradikcija pojmova, razjasni sadržaj još jednom!
— Život...
— Na planeti, bez signala?
— Bića...
— Na planeti, bez Izaslanika?
— Razum...
— Na planeti, bez Mozgova?
— Uništenje... Izaslanik podneo izvještaj...
— Izveštaj nije potpun, pričekaj pre isključenja!
— ...
— Izvor informacija?
— Video-laser sa svemirskog broda pre dezintegracije...
— Poreklo?
— Periferna galaksija M, sistem Sol, planeta 3...
— Vrsta bića?
— Humanoidi...

* * *

10. ciklus kosmičkog Pulsara, Mozak 01:

primljeni podaci Izaslanika K. Pregledani, potvrđeni i utisnuti u memorijama Istorije Razuma posebnim kodom. Osnovne kontradiktornosti: život—bića, razum—uništenje! Nelogičnost u početnoj i poslednjoj fazi razvitka civilizacije. Čuvati pod specijalnom šifrom dokumenata zabranjenih za neposrednu primenu. Razlog: vrsta humanoidnog Razuma veoma opasna; mogućnost kosmičke pandemije...

Konstantin Tezeus: Plan je dobar, pristajemo

— Naše polje rada biće bitno unapređeno izučavanjem ove vaše pojave — nastavljao je dr Ng-tlaan. — Kako je to fascinantno! Fascinantno! Dobrovoljno i redovno zaustavljate normalno funkcionisanje svoga mozga!

Akademici su ćutali i tek je poneki kimnuo glavom, a jedan od njih, prof. dr Joland-Ivov reče:

— Naravno, koncepti normalnosti, u kontekstu potpuno drugačije istorije živoga sveta, na planetarna čiji je način kretanja, usuđujem se reći, fundamentalno drukčiji...

Sad je bilo nešto posla za prevodioca na nganski jezik, a to je danas bila jedna zgodna i punašna mlada žena koja je krivila lice i kojekako prenosila ove zamršene misli u jezik stranih bića. Stranci, uglavnom starci odebljale zelene kože i s pramenovima svetlozelene kose na glavama, dostojanstveno su sa svoje strane stola kimali glavama kao da u potpunosti razumeju i čak se već i slažu. Dr Ng-tlaan saslušao je do kraja to tužno i nesigurno graktanje i coktanje koje je proizvodila mlada žena, pa je onda prionuo da sa svih deset prstiju svojih ruku hitro prelazi preko uređaja nalik na pisaću mašinu što stajaše ispred njega. U vazduhu zazvučaše njegove reci već prevedene na iezik domaćina.

— Naravno, naravno, kolega dr Joland-Ivov, potpuno ste u pravu. Ali za nas, podanike Njegove Svetlosti Ngoate, izvor je neizmernog čuđenja, da bića toliko fizički nalik na nas provode približno svaku treću vremensku jedinicu svoga postojanja u tom posebnom stanju, za koje mi nemamo ni reč. Vi to u svakom svom jeziku zovete drukčije naravno. Sećamo se da su naši prvi istraživači, koje je vodio doktor Ng-livsto. pokušali da skuju reč »duga nesvest«. Ali to je nešto neizmerno složenije od proste nesvesti. Ljudsko biće se povlači u najbliže izolovano i bezbedno mesto, prelazi u ležeći položaj osigurava toplotu i disanje, i zatim namerno — **namerno**! — parališe svoje telo i mozak. Hoću li reći »isključuje«? Za to se vremc u svesti događaju najčudnije pojave, na simboličnom ali i konkretno-perceptivnom nivou, i sa kvalitetom rezonovanja u čitavome rasponu od najnižeg do najvišeg, od maloumnosti do genijalnosti. Trudna žena vidi transformisanu sliku svog budućeg porođaja. Učenjak Albert Einstein vidi prostorne jednačine! Mi u mraku samo ne vidimo, vi u mraku i u tom stanju doživljavate promenu svesti koju, kao što čujem, ni sami niste proučili u potpunosti. Za ljude kao što smo mi, koji uvek žive u punoj svetlosti i bez prekida funkcionišu normalno, hoću reći, podjednako, to je potpuno nepoznati prostor ljudskog duha. Otud naš rad, naša putovanja po Zemlji, i tekući eksperimenti.

— Čujemo — reče britanski akademik, član Kraljevskog društva, dr Cundson — čujemo da ste tražili dobrovoljca koji će otputovati na planetu Njegove Svetlosti Ngoate i provesti tamo jednu našu godinu, uz materijalnu naknadu, demonstrirajući tu, kako vi kažete, »našu pojavu«.

Kad je mlada dama završila prevod ovoga, dr Ng-tlaan otkuca:

— Da, na Velikoj su školi proučavanja duha pripremljene uz punu suradnju i obaveštenost vašeg diplomatskog predstavništva, specijalne prostorije u kojima se može izazvati mrak. Tamo će on moći da ispoljava tu pojavu, nadamo se redovno. Honorar koji će dobiti iznosi, ako se ne varam, dvadeset hiljada vaših novčanih jedinica za ukupan njegov trud. Ali taj projekat vodi druga ekipa učenjaka, dok ćemo moje kolege i ja raditi na vašem svetu.

— Znači, našli ste dobrovoljca za taj daleki put i dugi boravak — reče prof. dr Kozakovljev. — A možemo li znati ko je taj, da tako kažem, hrabri predstavnik naše vrste?

Saslušavši prevod, ugledni gost otkuca svojim zelenim prstima odgovor, koji se odmah i čuo:

— Izvinuću se što ne znam ime i prezime, ali znam da je neki Jugosloven. Potpisao je i ušao u brod sav, kako biste vi rekli, ozaren i samo je rekao: »Plaćaju da spavam!«

Zoran Đermanović: Tajna života

— ... eto, došao je i taj trenutak! Opet ćemo mi, Vječne Kuglice, podređene Zakonu, spojiti svoje sile, i zapjevati melodiju Stvaranja i Udvostručenja u lancu Ljubavi i Mudrosti. I ja već krećem prema uzvišenoj Jezgri, koja me željno očekuje. Moja molekula deoksiriboze nekontrolirano drhti od uzbuđenja, dok moja dušična baza nestrpljivo pruža valencije prema cilju...

*

— Krasno, sad mi se pridružio i moj stari prijatelj iz citoplazme, Adenin-264! Zajedno jezdimo kroz svjetlost, napeti zbog velikog događaja.

*

— Pred nama se, najednom, pojavljuje čitava grupa pripadnika brojnog Naroda Vrijedne Ribosomske RNK. Uljudno izdižemo svoje molekule fosforne kiseline, u znak pozdrava. Vidim, pristojni su. Odzdravljaju nam. No, mi ih iskoro ostavljamo iza sebe, naglo povećavajući brzinu. Trenutak je blizu, i mi ne smijemo zakasniti.

*

— Napokon, stigosmo! Ispred nas se uzdiže ogromna rupičasta ploha UZVIŠENE JEZGRE. Na samoj površini, dočekale su nas male molekule-nosači, što nas, u trenu, prebaciše na drugu stranu ovojnice Uzvišene Jezgre.

*

— Opažam da je sav moj narod Slobodnih iz Citoplazme već tu. Žučno se prihvaćamo spajanja naših dušičnih baza s osamljenim jednostrukim lancem Starih Veterana, što je tu još od zadnje Svečanosti Udvostručenja.

*

— Posao je gotov. Svi smo raspoređeni u dva dvostruka Lanca Ljubavi i Mudrosti. Znam, da će i moji nasljednici još beskrajno mnogo puta ponavljati ovo što ia sad činim.

— Mali Narod Korisnik Glasničkih RNK je javio, da se Veliki Cetrosom već podijelio, te da Praznik Udvostručenja počinje. I zaista, sve se oko mene već počelo gibati. Isključujem elektrone čula, prepuštajući se vrtlogu Novog Rađanja. Sretan sam što i ja pridonosim da se ostvari milenijima star ritual Božanske Mitoze. Ah, kako je ponekad prekrasno biti neophodan...

* * *

... Profesor ustane sa sjedala ogromne aparature divovskog elektronskog mikroskopa, obrisa čelo, te muklim glasom progovori...

— Ovo što ste sad vidjeli, bit će za nas vječna tajna života. Koja li tajanstvena sila prouzročuje to neobično gibanje nukleotida u citoplazmi, i diobu molekula DNK u jezgri, neposredno pred diobu same stanice? Ne znamo. No, možda ćete Vi, jednog dana, biti sudionici, ili svjedoci pobjede Nauke nad misterijima citologije...

Studenti naboraše čela, u želji da shvate Profesorove riječi...

Damir Bajs: Slobodan priključak

Univerzitet u Denveru tih je dana nalikovao na mravinjak u koji je upao stari mravoklop. U njegovim hodnicima mogli ste isto tako lako naići na čistačicu, predsjednika vlade, astronauta ili šampiona »formule 1«. Razlog toj neobičnoj živosti krio se u tome što je jedna naučnoistraživačka ekipa s profesorom Burtonom na čelu otkrila novi način komuniciranja.

Kao što možda znate, radio-signali su nedovoljno brzi za bilo kakav kontakt među zvijezdama. Taj problem sada je bio riješen.

Iz škole znate (možda i ne) da je čiča Einstein rekao: »Ništa ne može biti brže od svjetlosti i bog.« Međutim ima i nekih izuzetaka što smo naučili iz Morrison-Leibrovog pokusa koji su objasnili Smith i Lorens. Nauka je išla i dalje te je otkrićem nove čestice multitrona koja u kretanju nema masu napravila korak naprijed.

Profa Burton je sve to povezao držeći se Doleova aksioma i kolapsione komore. Time je omogućio trenutačan prijenos slike i tona na 275 tisuća godina svjetlosti (nikad mi nije bilo jasno kako su to izračunali).

Sada je naša vrsta bila spremna da sazna jesmo li sami među zvijezdama. Sve nade bile su usmjerene prema omanjoj, smeđoj kutiji, nalik na pisaći stroj. Nju, kao i cijelu dvoranu snimale su bešumne stereo-kamere.

Profesor Burton prvo se naklonio prisutnima što su oni popratili snažnim pljeskom, a zatim je isprobao ozvučenje (4x650 vata) s onim tradicionalnim jedan, dva, tri. Potom je dostojanstveno uključio tu spravu pričekavši da se cijev i komora ugriju. Riječi koje je tada izgovorio ušle su u historiju: »Halo, halo, ovdje Zemlja, ako nas čujete, javite se.«

Nakon minute ispunjene očekivanjem zvučnici su počeli da krčkaju, a na ekranu se pojavila slika. Zamislite križanca slona i konja u ružičastoj boji pa ćete dobiti dojam kako je on izgledao. Predstavio se na pravilnom engleskom s malo kanadskim naglaskom: »Ovdje centralni galaktički poštanski ured. Ja Art III, komunikator drugog stupnja, čestitam vam na prvom kontaktu u ime federacije. Koristim se odmah ovom prilikom da vas informiram da nemamo slobodan videofonski priključak za vas. Nova centrala se gradi na Brisbanu V. Trebala je biti već završena ali Nassaui nam nisu isporučili stabilne redonal-staze. Usprkos teškoćama, proradit će za nekoliko desetaka vaših godina. Plaćanje je unaprijed. Pozdravljam vas do skorog viđenja.«

Od tog trenutka čekamo na taj videofonski priključak i nadamo se da će Nassaui isporučiti stabilne redonal-staze. Račun smo dobili.

Bojan Meserko: Varijacije na teme

(odlomak iz govora člana Federacije visoko razvijenih civilizacija na sastanku Predsjedništva Federacije)

»... hahaha... Zemlja... hahaha... razvijenost... hahaha... kultura... hahaha... čovj... hahaha... čovjek... hahaha... šmrk... hahaha... intelekt... haha... šmrk... inteligencija... hahaha... Zemljani... hahaha...«

= ... ESKI ZID

Iako mu je u odjeći i sa skafandrom na glavi bilo vruće, nije mu padalo ni na um da se raskomoti premda je kompjuter dao podatke da je planet nenaseljen i da ima atmosferu pogodnu za disanje. Bio je već otprilike sto metara daleko od broda i nešto ga je gonilo naprijed. Sa čuđenjem se ogledavao. Zatim je počeo govoriti u mikrofon povezan s brodskim kompjutorem, koji je sve zapisivao u brodski dnevnik:

»Dobro sam podatke da je atmosfera potpuno prikladna za disanje, u njoj su, doduše, prisutni kisik, pa i ozon, ali u tako malim količinama da ih nije vrijedno ni spominjati. No to i nije toliko važno koliko ovo drugo što sam zapazio: tlo je potpuno crno, iz njega izviruju neki crni predmeti koji se na dodir pretvaraju u tvar koja se rasula po tlu gdje god sam prolazio. Upravo sam stigao do zida. Zid mi približno dopire do pojasa i, kao i sve ostalo, i on je taman. Širok je nekoliko... a po njegovoj sredini vijuga kanal. Ne mogu zaključiti čemu služi taj kanal. Zid se vijuga u nepoznatom pravcu i ne vidim mu kraja. Sada, kad sam ga malo bolie razgledao, čini mi se da nije prirodna tvorevina.

Mislim da je planet pogodan za naseljavanja, a možda i mjesec koji kruži oko njega, ali je potrebno još istraživati. Znakova inteligentnih bića nema ni na jednom od ta dva tijela...«

— BEZ RIJEČI

Bilo je točno podne. Ljudi su se okupili oko pridošlica i začuđeno ih gledali. Ni jedni ni drugi nisu pokazivali bilo kakve osjećaje. Gledali su se i međusobno proučavali. Jedan od pridošlica istupio je nekoliko koraka; gomila ljudi se zanjihala i gurnula naprijed nekog mladca obraslog u bradu. Pridošlica je počeo mahati rukama i pokazivati na sebe i u nebo. Bradati mladić je gledao u njega i u sunce. Zatim je pogledao na se i na sunce. Zatim opet. Krenuo je nekoliko koraka udesno. Zatim je gledao stranca, pa spustio pogled na tlo. Sunce se približavalo zalazu. Tamna sjena pod mladićevim nogama postajala je sve duža. Gledao je u nju. Zatim je nekako bojažljivo pogledao pridošlicu. Taj je opet pokazao na se i na

sunce. Mladić se iznenada uzbudio. Okrenuo se gomili ljudi i pokazao im sjenu pod sobom koja se već jako produžila a zatim je pokazao prema nogama stranaca. Tamo nije bilo sjene. Gomila se zatalasala. Ljudi su odnekud izvadili kamene sjekire i uz režanje jurnuli na strance, čuli su se samo tupi udarci, mumljanje i škrgutanje. Sve je trajalo samo nekoliko trenutaka. Gomila se polako razilazila. Svatko je držao u jednoj ruci sjekiru ili oštar kamen a u drugoj tamnu tvar halapljivo je tragajući i proždirući. Mjesto obračuna je ostalo pusto. Na njemu nije ostalo ništa što bi govorilo da se ovdje dogodila tragedija.

— ZOO

— Koliko je vremena već kod nas?

— Ne sjećam se. Znam da ga je moj otac nekoć donio.

— Od kuda?

— Pričao mi je ali... ne sjećam se.

— Ti si mu izradio kavez.

— Da, ja sam ga izradio. Dakako, i otac mi je pomogao i...

— Zašto tako malo jede?

— Ta vidiš kako je malen. Dovoljno mu je jedna tableta za nekoliko godina.

— Zanimljivo je gledati kako je liže. To mi se najviše sviđa. Tada ga najradije gledam.

— Bolestan je. A mi ne znamo kako da ga izliječimo. Morat ću mu otkinuti glavu da ne trpi.

— Zašto imaju samo dvije ruke i dvije noge, zašto samo jednu glavu? Mi pak svi imamo po dvije ili više glava. Možda je baš zbog toga tako neotporan. Je li tako, tata?

— Možda, kćeri, možda...

— Hoćeš li mi donijeti drugog?

— Dakako da hoću. Čim budem opet prolazio mimo... No, kako li se samo zove taj njihov planet?

— Obećaješ li, tatice?

— Naravno... Naravno... Kako li ono samo... Pa da, Zemlja, Terra joj je ime!

— VJEČNO KRUŽENJE

Sva petorica su sjedila za okruglim stolom i razgovarala:

— Mi s Mjeseca smo tu potpuno nemoćni.

— Ni mi s Marsa vam ne možemo pomoći.

— Mi s Enceladusa... ne znam... ne možemo...

— Rea nema snage, inače bismo ali ne možemo...

— Zašto ste tako tvrdi? Ta i vi ste Zemljani, to jest, vaši su preci bili Zemljani. Vi ste potomci prvih doseljenika koji su se prije pet stotina godina naselili... Ljudi ste, pomognite u ime uspomene na svoje pretke... Nalazimo se na rubu propasti i postojanja...

— Ne!

— Ne možemo!

— Nemoguće!

— Nemamo snage. Žalimo!

Žarko Milenić: Lampa

Hej, Magareća Glavo, hajde da pronađemo neku od onih zanimljivih stvari iz vremena kada su svi ljudi bili vračevi i pravili čarobne predmete.

— U redu, Krtico. A gdje da nađemo takve stvari?

— Znam jedno mjesto gdje sam mnogo toga pronašao. Tamo su ruševine jednog prastarog ogromnog sela.

— Dobro, vodi me tamo.

* * *

— Hej, Krtico, vidi šta sam našao!

— Zaista neobična stvar. Daću ti za nju nešto drugo.

— Neću.

— Zašto? Pokazaću ti sve što imam.

— Rekao sam: neću!

— I sve ti to dajem za...

— Zaveži!

— Ako ne daš milom, daćeš silom!

— Samo priđi, i opaliću te ovim predmetom po glavi!

— Ne bojim se ja tvoje magije. Više ja vjerujem u svoju batinu... Evo ti, na!

— Jao! Platićeš mi za ovo!

— Uh! pa taj tvoj predmet i nije tako neopasan... Hej, pa on gori!

— Stvarno. Do vraga, pa ovo ne peče!

— Pa kako onda svijetli?

— Otkud da ja to znam?

— Pokušajmo njime upaliti vatru.

— U redu. Dovucimo suvog granja.

— o o o —

— Do vraga, Magareća Glavo, neće da se zapali!

— Da odnesemo vraču? Možda će on to bolje znati?

— Koješta! Daj mi to!

— Neka si to razbio, Krtico. Ta đavolska stvar nije bolje ni zaslužila!

Rastislav Durman: Čekajući

— Broj 505 sa crtom neka se odmah javi na prijemno odelenje. Ponavljam: 505 sa crtom odmah na prijemno...

Ustao sam i intog se trenutka setio da to nisam ja. Bio sam, ali više nisam. Prekvalifikovao sam se i moj novi broj je 981 na cvetiće.

— Broj 982 kružni neka se odmah...

Ovo je najmanje pedeseti put u toku prepodneva kako zovu kružne. Kružni su naša sporedna delatnost, u početku sasvim slučajan, danas unosan post scriptum Službe; ne služe za smeštaj gostiju iz svemira, nego se iznajmljuju običnim Zemljanima koji hoće da proborave nekoliko sati u tuđem telu. Dijetalci tuđim zdravim stomacima uživaju u preseljenim začinima, bakice flertuju u telima lepuškastih kreolki, kepeci luduju od sreće u iznajmljena dva metra i igraju košarku. Normalno, tarifa je na nivou zadovoljstva, pa klijentelu kružnih čine samo milioneri, milionerke i patuljci iz dobrostojećih cirkusa.

— Mole se svi brojevi da do večeras podmire obaveze prema Fondu za izdržavanje kosmičkih pilota. Ponavljam: mole se ...

Uvek me nešto žacne kada se pomenu kosmonauti. Neprijatno mi je i sekiram se zato što mi je neprijatno. U redu, uzeli smo im posao, ali nije naša ideja da međuzvezdanim prostorima plove samo teretnjaci vođeni mehaničkim posadama, a da putnike prevozi Služba. Uostalom, to je cena progresa. Ne samo da je jeftinije, nego je i prijatnije posetiocu sa drugog sveta da projektuje svoju svest u telo koje ga hrani energijom svog metabolizma, telo koje ga informiše svojim čulima, telo koje je rođenjem izvanredno prilagođeno atmosferi, temperaturi, pritisku i ostalim besnim glistama Postojanja. I šta još? Ženama i deci ni na jednom svetu ne preti histeričan napad zbog iznenadnog susreta sa blicem nakaznog turiste, niko ne smrdi, nema gnjavaže oko kuvanja ajmokca sa amonijakom za Mettratone ili pripremanja tri uzglavlja za Trokonca u atomskom reaktoru. Dalje, domaćin Službe, iako za vreme posete nemoćan da svojevoljno makne malim prstom, ima priliku da se neposredno upozna sa svešću posetioca, da usvoji njegova znanja, pročeprka po sećanju i svega se nagleda. Lako bi bilo smiriti kosmonaute, ali se oni čak i ne bune. Nesposobni za bilo šta, nespretni zbog zaboravljene gravitacije, samo se smeškaju tužno. I dobro, uplatiću u Fond pet umesto obavezna tri na hiljadu solara, ali time pitanje kosmonauta smatram definitiv...

— Broj 2198 neka se odmah...

Sta 2198? Kakav 2198? Koji 2198? Kružni, na cvetiće, tamni?...

— Oprostite. Dopuna informacije: broj 2198 ukršteni neka...

Ukršteni? Momak nije imao sreće: neki Siriusovac odlučio je da poseti Zemlju pre nego što je momku isteklo dežurstvo. Ono, jeste da se dežurstva u kategoriji ukrštenih dobivaju po kazni, ali momak je ipak naš, zar ne? A naši čija tela prežive posetu Siriusovaca ne žele ni da se sećaju posete, a kamo li da pričaju o njoj. Ipak, tu i tamo se nešto načuje. Siriusovci, na primer, nikada ne spavaju i ne mogu da shvate da je iznajmljenom telu potreban san. Drže ga budnog i po petnaest dana, a onda, kada se telo strovali, oni galame traže šefa Službe i knjigu žalbi. Zatim, pojma nemaju o tome šta je higijena, pa su — zahvaljujući potpunom nerazumevanju informacija dobivenih od čula mirisa, a lenji da pročitaju uputstvo za upotrebu čoveka, u stanju da u toku mesec dana boravka nijednom ne operu noge. Sličnih maltretiranja ima mnogo, a najstrašnije je ono što zovu »pušenje iznutra« pošto redovno ugase pikavac o mali mozak...

— Broj 259 sa crtom...

Još jedan sa crtom. Prijatno je raditi u toj kategoriji. Tu se smeštaju Doremifasollasidonci, bića sa navikama koje u dobroj meri nalikuju na ljudske. Uz to su čisti, veliki gurmani, veseljaci, sportisti pa iznajmljenom telu bude drago što se sa njim postupa kao sa svojom imovinom. A tek ono! Svaki je Doremifasollasidonac, bez obzira na pol, veliki ženskaroš. Neumoran. Uspešan. Možda sam pogrešio što sam otišao u cvetiće, ali više nisam mogao da trpim udvaranje mog tela Steli. Stela ko zna zbog čega privlači Doremifasollasidonce kao lepak muve, a u zavadi je sa mnom već nekih četrdesetak godina, ne podnosim je još od vremena u kome mi je predavala matematiku u prvom, prvom, prvom, drugom, trećem, trećem, trećem, trećem i prvom tromesečju četvrtog razreda sredje škole.

— Broj 981 na cvetiće neka se odmah javi na prijemno odelenje.

Javljam se. Upozoravam tehničara da kaže Filadendroncima (oni zbog štednje uvek idu dvojica u jedno telo) da malo obuzdaju strasti, prošli put me je, kada su gosti otišli, bolela glava od onoliko orhideja. Tehničar sleže ramenima, prikopčava mi elektrode, čekamo šefa odseka. Dolazi.

— Potrebna mi je vaša saglasnost, 981.

Nova procedura?

— Ne, nego vaša mušterija nije Filadendronac nego Metus...

Nikad čuo za Metuse.

— I ja sam tek pred deset minuta saznao da su ušli u Federaciju. Nismo imali vremena da oformimo kategoriju za njih, a jedan se najavio...

Znam da mušterija ne voli da čeka, pa sam odmah potpisao i dao znak tehničaru. Šef nije otišao, verovatno je hteo da poželi dobrodošlicu prvom Metusu na Zemlji... Prokleti komarac...

Metusi su verovatno jedina bića u Galaksiji čiji je subjektivan doživljaj vremena drugačiji od našeg. I sreća što je ovaj moj navratio na pet minuta, pa ću za deset godina konačno moći da se počešem!

Murray Leinster: Ključaonica

Keyhole

Prevela Nada Kralj

Kada su Butcha donijeli u stanicu na krateru Tycho, činilo se da se sav skvrčio onog časa kada je proradila gravitacijska spirala u komprimiranom zraku. U takvu stanju nije ga se moglo ispitivati. Butch je imao velike oči, mršave ruke i noge, bio je vrlo mlad a za disanje mu nije bilo potreban zrak. Nadzornik ga je ugledao u času kada su ga njegovi otmičari izručivali osoblju. Nalikovao mu je na čekinjasto, krzneno klupko na kojem su se isticala samo dva velika, prestrašena oka.

— Zar ste ludi? — ljutito će nadzornik. — Donijeti ga ovamo tek tako? Zar biste ljudsku bebu unijeli u osmu gravitaciju? Iznesite ga odavde!

Požurili su prema dječjoj sobi u kojoj se nalazio i jedan preuređeni kavez kao stvoren za Butcha. U drugom je dijelu bila učionica za djecu sa Zemlje. U dijelu prostora gdje su smjestili Butcha gravitacijske spirale bile su isključene, tako da su u toj sobi stvari imale težinu kakvu imaju na Mjesecu. U svim ostalim dijelovima stanice nalaze se spirale koje stvaraju normalnu težinu kao na Zemlji. Kada su ga doveli, Butch je bio u dijelu stanice gdje je vladala Zemljina gravitacija i stoga nije mogao ni pomaknuti svoju dugačku, krznenu šapu.

Međutim, u dječjoj je sobi bilo drugačije. Nadzornik ga spusti na pod. Sada se on osjećao nelagodno. Umjesto normalne težine od 80 kilograma, težio je svega desetak.

No Butchu je ovdje sve bilo normalno. Ispravi se i odskakuta po dječjoj sobi do kaveza načinjenog tako da mu posluži kao privremena nastamba. U kavezu su bili komadi stijenja i kamenja pronađenih na mjestima gdje žive Butchovi rođaci. Ipak, dijelovi stijenja i kamenje bili su pričvršćeni žicom za dno kaveza, ako bi Butch na um pala čudna ideja.

Butch se poveseli vidjevši poznate predmete, tj. kamenje. Dohvati jedan oveći kamen, privije ga uz grudi i počne veselo poskakivati. Zatim se umiri. Nadzornik ga je promatrao. Butch je bio nepokretan nekoliko minuta i činilo se da se pokušava uživjeti u što je moguće više okolnih predmeta. Pri tom su mu se pomicale samo oči.

Opet se pomakne. Uze u ruke još nekoliko manjih kamenova. Ponovo stane i upre pogled u nadzornika. Gledao ga je vrlo prodorno. Da li je to bio izraz straha

ili molbe — nadzornik nije bio siguran u to.

— Hmm — počne nadzornik — dakle, čemu služi ovo kamenje? Kao ležaj, sjedalica ili naslon, ha? Ja sam tvoja dadilja, momče. Igramo s tobom jednu prljavu igru, ali ti tu ne možeš ništa učiniti.

Znao je da ga Butch ne može razumjeti, ipak, obraćao mu se kao da razgovara sa psom ili djetetom. Nije baš razumno ali je neophodno. Moraju nekako uspostaviti kontakt.

— Odgajat ćemo te tako da postaneš izdajica svoga roda — mrgodeći se reče nadzornik. — Ne dopada mi se to, ali tako mora biti. I eto, bit ću vrlo ljubazan prema tebi, jer to je dio naše zavjere. Kada bih odista, od srca, bio iskren i ljubazan, tada bih te ubio. Bilo bi to za tebe bolje. Međutim, ne mogu to učiniti.

Butch je buljio u nadzornika, ne mičući se. Nalikovao je na zemaljskog majmuna, premda ne sasvim. Za usporedbu s Butchom, bila je to najsličnija životinja. Naredniku se učini da izraz Butchova lica postaje patetičan. Gorko mu reče:

— Ti si u ovoj dječjij sobi, Butch. Osjećaj se kao kod kuće.

Izađe i zatvori vrata za sobom. U hodniku su bili postavljeni monitori koji su pokazivali sobu snimanu iz sva četiri ugla. Butch je dugo bio miran i sjedio na jednom kamenu. Nakon otprilike pola sata siđe s kamena i izađe iz kaveza. Počeo ga je zanimati onaj dio sobe u kojem su bili predmeti koje je čovjek koristio. Sve je dodirivao svojom šapom koja je neodoljivo podsjećala na ljudsku ruku. Činio je to vrlo pažljivo. Kada je prestao ispitivati predmete oko sebe ništa zapravo nije bilo pomaknuto.

Opet se vratio u kavez, legao položivši glavu na kamen i činilo se kao da spava. Samo su mu oči bile otvorene. Dugo je još ostao u tom položaju dok se nadzornik napokon nije umorio. Otišao je ostavivši Butcha samog.

Sve je ovo bilo apsurdno i nervirajuće. Prvi ljudi koji su se spustili na Mjesec znali su da je to mrtvi prostor. Tako su bar astronomi govorili stotinu godina. Prva i druga ekspedicija na Mjesec nije opovrgla tu teoriju.

Ali, jedan čovjek iz treće ekspedicije opazio je da se nešto miče među gromadama stijena. Pucao je u tom smjeru i pogodio jednog stvora iz Butchove obitelji. Svakako, bilo je prilično neuvjerljivo da na Mjesecu gdje nema ni zraka ni vode egzistira ma koji živi stvor. Ali Butchovi prijatelji i rođaci su ipak živjeli u takvim uvjetima.

Mrtvo tijelo ubijenog stvora odnijeli su na Zemlju. Biolozi su bili ogorčeni. I unatoč primjerku koji im je trebalo da posluži za ispitivanje, nikako se nisu mogli pomiriti sa činjenicom da takvo što postoji na Mjesecu.

Ljudi u četvrtoj i petoj ekspediciji nemilosrdno su ubijali predstavnike Butchova roda ne bi li tako pridonijeli razvoju znanosti.

U šestoj su ekspediciji poginula dva čovjeka dok su se nalazila u lovu. Pogodila ih je neka vrst oružja, još se ne zna kakvo je ono bilo, i nije im pomoglo ni zaštitno svemirsko odijelo. Sedma je ekspedicija bila uništena do posljednjeg čovjeka. Butchovi rođaci očito nisu htjeli biti predmetom bioloških istraživanja.

Sve do dolaska desete ekspedicije koja je došla sa četiri svemirska broda i

osnovala bazu na krateru Tycho, čovjek nije bio siguran u svoje uspješno slijetanje i boravak na Mjesecu. Čak i sada se osoblje osjećalo nelagodno, kao da je pod stalnom paskom nekoga koga se ne vidi.

Narednik je podnio izvještaj na Zemlju. Mladunče Mjesečevih stvorenja ulovljeno je i nalazi se u stanici Tycho. Dječja je soba bila spremna i Butch je sada tamo, živ. Čini se da nije ozlijeđen. Isto se tako čini da ga uopće ne smeta prostor u kojem se nalazi zrak kao na Zemlji. Vlada se znatiželjno i očito je da posjeduje izvjesnu inteligenciju.

Do sada se još nije otkrilo što jede — ako uopće jede — iako ima isti oblik usta kao i dotada uhvaćeni primjerci njegove vrste, a čini se da mu jedna vrst zubala služi nekoj radnji poput čovjekove. Narednik je ostavio Butchu da se nesmetano počne privikavati na novu okolinu.

Nadzorniku se nije sviđao njegov zadatak ali je znao da tako mora biti. Butcha se moralo udomaćiti. Moralo ga se prisiliti da prihvati ljude i da se prilagodi njihovu načinu života kako bi ljudi uspjeli istrijebiti preostale pripadnike njegove vrste.

Ljudi su morali osvojiti Mjesec. Gravitacija na Mjesecu iznosi osminu gravitacije na Zemlji. Raketni brod mogao bi prevoziti ljude i terete na Mjesec, ali još nije postojao veći brod koji bi izravno sa Zemlje mogao dospjeti do Marsa ili Venere jer je bilo nemoguće ponijeti toliko mnogo goriva.

Kada bi Mjesec bio stanica na kojoj bi se uzimalo gorivo stvari bi se bitno izmijenile. Osam bačvi goriva na Mjesecu odgovarale bi jednoj bačvi na Zemlji. I sam bi brod na Mjesecu bio osam puta lakši. Po takvoj logici, brod koji sa Zemlje kreće opremljen s deset bačvi goriva, mogao bi se zaustaviti na Mjesecu, uzeti gorivo, i ponovo se vinuti u vis sa stotinjak bačvi, ako pomnožimo količinu u odnosu na gravitaciju.

S bazom goriva na Mjesecu čovjek bi mogao osvojiti cijeli solarni sistem. Bez Mjeseca, čovjek je prikovan za Zemlju. Čovjek je morao IMATI Mjesec.

Butchovi rođaci su to sprečavali. Po normalnom iskustvu, ne bi smjelo biti života u zrakopraznom prostoru gdje su krajnosti između topline i zime toliko velike. Ipak, na Mjesecu je bilo života. Butchov rod nije udisao kisik. Očigledno je da su ga dobivali kroz neke kombinacije menerala koji su se spajali s ostalim mineralima u njihovu tijelu oslobađajući toplinu i energiju.

Zanimljiv je i njihov sastav krvi. Umjesto željeza, u krvi im je pronađen veći postotak bakra. Na neki čudan način bili su inteligentni, to je bilo jasno. Koristili su oruđe, lomili su kamen, obrađivali su i dobivali dugi, tanki kameni kristal koji su bacali kao oružje.

Ništa nisu imali od metala, jasno, jer nije bilo vatre da ga tale. Nije moglo ni biti vatre bez zraka.

Nadzornik se digne i protrese glavu. Uputi se prema dječjoj sobi da vidi događa li se što novo. Pogleda na monitore. Butch je nenokretno sjedio naslonjen na oštri brid kamena. Oči su mu bile sklopljene. Nalikovao je na malu razbarušenu krznenu loptu ukradenu iz bezračnih prostora koja će biti preodgojena u izdajicu svoje vrste.

Nadzornik se vrati u svoju kabinu i ugasi svjetlo. Prije no što je zaspao, razmišljao je o tome postoji li bar neka mala nada za Butcha. Nitko nije znao kakav je njegov metabolizam. Nitko nije mogao ni pretpostaviti što on jede. Moguće je da Butch sada umire od gladi. Ako je tako, to bolje za njega. Ali, nadzornikov je zadatak bio da to spriječi.

Pripadnici Butchove vrste bili su u ratu s ljudima. Velikooka krznena stvorenja pomno su pratila ljude koji su se kretali po Mjesecu u izuzetno brzim oklopnim vozilima. Upravo u času kad se jedno takvo vozilo kretalo po širokim prostorima, oštri tanki komadi kamenja letjeli su posvuda uokolo nastojeći da pogode cilj. Oštetili su vrata vozila, što i nije nešto naročito. Ali jednom su prilikom pogodili kotače i vozilo se zaustavilo. Netko je morao izaći da raščisti teren i popravi vozilo. Tada je bujica igličastog kamenja poletjela na tog čovjeka.

Igličasto, oštro kamenje, jureći trideset metara u sekundi pogađalo je isto tako snažno na Mjesecu kao i na Zemlji. Svemirska je odjeća probijena, čovjek je poginuo. Poučeni takvim iskustvom, ljudi su promijenili vrst materijala za oklopna vozila i opremili se neprobojnim odijelima. Ljudi koji su u narednim ekspedicijama stizali na Mjesec, bili su odjeveni u prave oklope poput srednjovjekovnih vitezova. Rat je bio u toku. I izdajica je bio potreban. Butch je bio izabran za izdajicu.

* * *

Narednik je ponovo pošao prema dječjoj sobi. Na Mjesecu dani i noći traju punih četrnaest dana. Ljudi u stanici nisu se na to obazirali i lijegali bi kada bi to u »zemaljskim« uvjetima bilo normalno. Narednik je odspavao samo nekoliko sati. Želio je što prije vidjeti Butcha.

Butch je poskakivao oko kamenja, prebacivao ga s jedne strane na drugu i nije se doimao da je baš previše potišten.

— Ne znam hoće li nas sve ovo dovesti do cilja ili neće — spreman za razgovor progovori nadzornik. — Možda ćeš mi se usprotiviti i boriti se sa mnom kada te dotaknem... Ali, vidjet ćemo.

Ispruži ruku. Malo krzneno tijelo — ni hladno ni toplo već s temperaturom istom kao u stanici — povuče se u kraj. Butch je bio vrlo mlad. Nadzornik ga dohvati za šapu i povuče prema drugom kraju sobe gdje se nalazila oprema za djecu školarce. Butch se ne usprotivi već pođe prestrašeno za nadzornikom.

— Igram prljavu igru — reče nadzornik — jer sam ljubazan s tobom, Butch. Evo jedne igračke.

Butch je buljio u čudu. Oči su mu munjevito kružile naokolo. Nadzornik mu ispusti šapu i dohvati mehaničku igračku. Navije je i spusti na pod. Pokretala se dok ju je Butch pažljivo promatrao. Kada se zaustavila, Butch pogleda u nadzornika. Ovaj je opet navije. Butch je ponovo promatrao. Kada se zaustavila po drugi put, sićušna šapa nalik na ruku ispruži se prema igrački.

Butch je pokušavao da je navije. Nije to učinio dovoljno snažno i nakon neuspjela pokušaja ispusti igračku i pođe prema kavezu. Oklijevao je načas, da bi trenutak kasnije opet pošao prema igrački. Gledao je u ključić za navijanje a onda ga snažnije zavrti. Spravica je počela zujati. Butch je spusti na pod. Proradila je!

— Mozak — poviče nadzornik. — Momče, pa ti umiješ razmišljati. Na prvi pogled mi se činilo kako si na stupnju razvoja malog djeteta, ali ti si dokučio princip rada igračke. To gore po tebe, momče.

U redovno vrijeme javljanja, podnio je svoj izvještaj na Zemlju. Butch se može podvrgnuti učenju. Potrebno je da samo jednom vidi kako se nešto radi, najviše dva puta, i već je sposoban da to sam ponovi.

— I — oprezno je javljao nadzornik — ne boji me se. Shvatio je da su mi namjere prijateljske. Kad god mu se obraćam i govorim mu nešto, on osjeća vibraciju mog grla odakle dopire glas. Maločas, prije no što sam ga ostavio, opet sam govorio. Gledao je kako mi se miču usnice a ja sam mu uzeo šapu, stavio je na svoja usta kako bi on osjetio vibracije. Zatim sam pomaknuo šapu i stavio je na svoje grlo. Opazio sam da je odmah reagirao, pa mi se čini da su upravo na grlu najsnažnije vibracije koje mu nešto znače. Činilo se da je oduševljen. Ne znam kako ćete vi procijeniti njegovu inteligenciju, ali, ona je nesumnjivo veća od djetetove.

Malo.zastane da bi nastavio nešto uzbuđenije:

— Uznemiren sam. Ako već morate znati, ne sviđa mi se zamisao o islrebljenju njegove vrste. Imaju oružje, imaju razum. Mislim da bi na neki način trebalo uspostaviti kontakt s njima, pokušati se sprijateljiti, prestati ih ubijati.

Nekoliko sekundi je vladala tišina. Sekundu i pol bilo je potrebno da nadzornikov glas stigne do Zemlje i isto toliko da se do njega vrati sugovornikov.

— Vrlo dobro, nadzorniče. Glas vam je bio vrlo jasan.

Nadzornik slegne ramenima. Stanica Tycho na Mjesecu bila je izrazito važan punkt. Osoblje je bilo pomno izabrano i nije postojala mogućnost da se pogriješi. Nadzornik je znao da će izvršiti svoj zadatak, no ipak, žalio je Butcha.

* * *

U jednoj o sljedećih lekcija, nadzornik je u dječju sobu donio praznu šalicu za kavu. Pokazao je Butchu da dno šalice vibrira kada se u nju govori, isto kao i grlo. Butch je to iskušao vrlo brzo. Otkrio je sam da šalicu mora usmjeriti prema nadzorniku kako bi »dohvatio« vibracije.

Nadzornik je bio nesretan. Radije bi da Butch bude malo manje racionalan. Kod sljedeće lekcije pokazao je Butchu tanku metalnu dijafragmu rastegnutu preko jednog obruča. Butchu je istog časa sinula ideja što činiti s tim.

Kod svog narednog izvještaja na Zemlju, nadzornik je bio ljutit:

— Butch nema naša iskustva sa zvukovima, to je jasno — izvještavao je. — Na Mjesecu nema zraka. Ali, zvuk putuje kroz stijene. Reagira na vibracije čvrstih predmeta isto kao što gluha osoba osjeća vibracije na plesnom podiju ako je glazba dovoljno glasna. Možda Butch i ostali pripadnici njegove vrste imaju jezik ili zvukovne znakove koji se šalju kroz stijenu. Oni svakako komuniciraju međusobno. A ako imaju mozak i razum i ako komuniciraju, onda nisu životinje i ne bi ih se smjelo uništiti samo zato što to nama odgovara.

Zastao je. S druge strane veze nalazio se glavni biolog Zavoda za istraživanje svemira. Nakon uobičajene stanke, dok zvuk putuje s jednog kraja na drugi, nadzornik začuje odlučan glas:

— Sjajno, nadzornice! Izvrsno zaključujete. Mi ipak moramo sve to detaljno razmotriti. U javnosti je zamisao o iskorištavanju Marsa i Venere vrlo popularna. Ako želimo dobiti potrebna sredstva a glasanje će uskoro uslijediti, onda moramo prikazati dosadašnje rezultate našeg rada. Moramo se pomaknuti s ove točke i napredovati prema sljedećem planetu. Javnost to traži od nas. Ako ne počnemo podizati stanice s gorivom na Mjesecu, zanimanje javnosti za naše dalje pothvate naglo će opasti.

— A kad bih poslao neke Butchove fotografije? — iznenada će nadzornik. — On je vrlo čovjekolik. I izuzetno privlačan. Ličnost. Fotografija-dvije na kojoj se vidi Butch za vrijeme naših lekcija, to bi moglo biti vrlo zanimljivo za javnost.

Ponovo dođe do iritiraj uće stanke dok je glas putovao četiri stotine tisuća kilometara da bi se odgovor sa Zemlje vratio do nadzornika.

— Naredniče — sa žaljenjem u glasu obrati mu se glavni biolog — ta stvorenja s Mjeseca poubijala su priličan broj ljudi koji su proglašeni žrtvama znanosti. Ne možemo dati pozitivan publicitet stvorenjima koja su ubijala ljude. U svakom slučaju, divno napredujete, naredniče. Samo tako nastavite.

Veza se prekine. Narednik tiho opsuje. Zavolio je Butcha a ovaj mu je vjerovao. Kad god bi ušao u dječju sobu, Butch bi sišao s kamena, pohitao mu u susret i objesio mu se oko vrata.

Butch je bio smiješno malen, jedva da je dosizao pedesetak centimetara i bio je apsurdno lagan i krhak u ovoj dječjoj sobi u kojoj je vladala samo Mjesečeva gravitacija. A ipak je bio vrlo ozbiljno, staloženo stvorenje koje poslušno ponavlja sve ono što mu zada nadzornik.

Još je bio oduševljen zvukom. Bilo da nadzornik govori, pjevuši ili zviždi, sve ga je oduševljavalo podjednako. Kada su se nadzornikove usne pomicale, Butch bi dohvatio obruč na kojem je bila rastegnuta dijafragma, malim bi je prstom dotakao i tako primao vibracije koje je stvarao nadzornikov glas.

Jednom ga je nadzornik promatrao na monitoru u hodniku. Vidio je kako, potpuno sam, ponavlja svaku kretnju na način kako to čini nadzornik. Pretvarao se kao da on poučava nekog drugog. Pretvarao se da je on nadzornik, i to mu je očito prijalo.

Nadzornik je osjećao mučninu. Sada je već nesumnjivo znao da voli Butcha. Bila je bolna pomisao da je ostavio Butchu napravu na principu vibracijskog mikrofona, koji će prenositi njegov glas do vibracija stijena i istovremeno registrirati druge vibracije koje bi se mogle stvoriti kao odgovor.

Ako pripadnici Butchova roda komuniciraju lupkanjem po stijenama ili tome slično, čovjek bi ih mogao prisluškivati. Mogao bi odrediti njihovu lokaciju, mogao bi otkriti njihove zasjede primijeniti čovjekove protumjere.

Nadzornik se nadao da uređaj neće proraditi. Ipak, proradio je. Kada je spustio napravu na pod i govorio u mikrofon, Butch je osjećao pod nogama vibracije. Prepoznao ih je i usporedio s onim vibracijama koje je naučio prepoznati u zraku.

Poskočio je radosno. Bio je to znak zadovoljstva. Tapkao je svojim malim stopalima po podu i proizvodio osebujne zvukove kao da nešto grebe. Mikrofon je

sve pomno bilježio. Poskakujući, gledao je u nadzornika očekujući da ovaj reagira na izvjesne poruke.

— Ništa od toga, Butch — žalosno će nadzornik. — Ja to ne mogu shvatiti. Ali, čini se kao da si već počeo svoju izdaju. To će pomoći da se dočepamo nekih tvojih rođaka.

* * *

Nevoljko je o tome izvijestio šefa stanice. Smjesta su bili postavljeni mikrofoni po stjenovitim predjelima uokolo stanice. Sve je osoblje bilo spremno da stupi u akciju kod eventualnog javljanja stvorenja s Mjeseca. Nitko se nije začudio kada su mikrofoni, postavljeni oko stanice, istog časa počeli davati rezultate.

Približavao se sumrak. Butcha su uhvatili usred Mjesečeva dana koji traje trista trideset četiri dana. Polovicu toga vremena — na Zemlji bi to bilo tjedan dana — Butch nije uzeo nikakvu hranu. Nadzornik mu je ponudio svaku vrst hrane, pa i ono što čovjeku nije hrana. Drugim riječima, sve što se našlo u stanici. Na kraju mu je davao uzorak svakog pojedinog minerala iz kolekcije koju su imali u stanici.

Butch je sve to gledao sa zanimanjem, ali nije pokazivao znakove apetita. Nadzornik je očekivao da će Butch umrijeti od gladi misleći pri tom da je to za njega najbolje. Bolje da on umre nego cijela njegova vrsta. Činilo mu se da zapaža kod Butcha izvjesne znakove slabosti i gubitak energije. Mislio je da je to slabost zbog gladi.

Sumrak je bivao sve gušći. Metar po metar, kilometar po kilometar, širila se tama i stizala sve bliže stanici Tycho.

Nadzornik je gledao kako se Sunce gubi iza posljednjih vrhova na obzorju. Slijedeća dva tjedna neće ga vidjeti. Iznenada zazvoni alarmno zvonce. U stanici su već sva svjetla bila upaliena. Sa zvučnika dopirao je uzbuđen glas:

— Zvukovi dopiru izvana, sa stijena. Zvukovi koji znače da Mjesečeva stvorenja razgovaraju, ovdje negdje, u blizini. Svi navucite svemirska odijela i pripremite oružje!

Nadzornik je mislio na Butcha. Nemaju takvo svemirsko odijelo koje bi mu pristajalo. Isti čas se prene. Pa Butchu i ne treba skafander.

Nadzornik navuče nezgrapno odijelo. Upalili su reflektore. Bezračni prostor uokolo stanice bio je osvijetljen kao da je dan. Prizor je stvarao zebnju i nelagodu. Iza osvijetljenog prostora vladao je gusti mrak u kojem se tko zna što moglo kriti. Sa zvučnika opet odjeknu glas:

— Stvorenja sa Mjeseca! Udaljuju se trčeći! Trče krivudavo! Tko želi pucati... — Glas zastane. — Ostavili su nešto nedaleko od stanice.

Svi su se osjećali nelagodno.

— Ja ću to pogledati — reče nadzornik. Uplašio ga je vlastiti glas, ali ipak nije posustao. — Mislim da slutim što bi to moglo biti.

Nekoliko časaka kasnije izašao je iz stanice. Kretao se vrlo lagano, unatoč teškom odijelu. Slijedila su ga i dva člana osoblja stanice. Sva su trojica bili naoružani, a u rukama su držali jake svjetiljke i neprestano njima kružili uokolo da

ih netko ne bi iznenadio.

Nadzornik je iza svjetla vidio milijune zvijezda. Podsjetilo ga je to na sličan prizor gledan sa Zemlje. Načas se bio zanio, no već je slijedećeg trena zaboravio na zvijezde i pažljivo motrio oko sebe. Opazi predmet koji su vidjeli dalekozorom iz stanice. Kada mu se približio, nije bio naročito iznenađen onim što je vidio. Bio je to komad stijene na kamenoj ploči na kojoj se nalazila fina, gotovo nevidljiva prašina. Bilo je očito da je to prašina dobivena od istog komada stijene. Narednik glasno progovori u mikrofon:

— To je poklon za Butcha. Njegovi rođaci znaju da je uhvaćen i da je živ. Pretpostavljaju da je gladan. Ostavili su ovdje neku klopu koju želi ili koja mu je potrebna.

Bilo je upravo tako kako je rekao. Nadzornik se nije time ponosio. Butch je otet i oni su neprijatelji njegove vrste. Butch je bio zatvorenik a njegovi otmičari nisu imali ništa čime bi ga mogli hraniti. Zapravo, nisu znali što jede. I tako je netko od njih, možda baš Butchovi roditelji, riskirao život da bi mu nadomak stanici ostavio hranu i komad stijene kako bi otmičari mogli prepoznati kakva je to prašina kojom se hrane.

— Budite pažljivi — obrati se nadzornik kolegama — da ne prosipate taj prah dok stignemo do stanice.

Butch se oduševljeno bacio na hranu. Mrvicu po mrvicu, prah je nestajao s ploče. Nadzornik se osjećao jadno.

— Prilično brzo napreduješ, Butch — reče mu nadzornik. — Ono što sam dosad doznao od tebe stajat će glave tvoje rođake. A oni još riskiraju da te nahrane! Tebe pretvaram u izdajicu, a sebe u nitkova.

* * *

Butch je zamišljeno uzeo obruč s napetom dijafragmom kako bi uhvatio glasovne vibracije iz zraka, a onda spusti napravu na pod, jer ih je tako očito bolje osjećao. Pritisne komunikacijski mikrofon i usmjeri ga prema nadzorniku. Čekao je.

— Ne — uznemireno će nadzornik. — Tvoji su ljudi previše humanu Ne dopusti mi da išta više doznam, Butch. Budi pametan, mućni glavom i pravi se lud.

Ali Butch nije to učinio. Prije nekoliko dana nadzornik ga je učio čitati. Pomalo je čudno, ali mikrofoni postavljeni po stijenama u blizini stanice samo su jednom zabilježili zvukove, kad su proradila alarmna zvona u stanici. I poslije toga ništa više. Čini se da su Butchovi rođaci napustili područje oko stanice. Ako bi tako ostalo, mogla bi se početi gradnja stanice za gorivo, a uništenje tih stvorova moglo bi se odgoditi za kasnije. Ali Butch je sugerirao druge mogućnosti.

— Ako tvoji rođaci iščeznu na neko vrijeme — nadzornik reče Butchu — bit će to dobro, iako ne zadugo. Požuruju me da te što prije naviknem na Zemljinu gravitaciju. Ako u tome uspijem, htjeli bi da te dovedem na zemlju pa da te smjeste u neki zoo. Ako se to pokaže uspješnim, druge će ekspedicije morati donositi još mnogo tvojih sunarodnjaka da se zadovolje želje ostalih zooloških vrtova.

Butch je netremice gledao nadzornika.

— Sa sljedećom ekspedicijom stići će i neka mala rudarska sprava. Trebao

bih ispitati da li možeš naučiti njome rukovati.

Butch zagrebe po podu. Bio je to znak da ga zanima ono što priča nadzornik. Činilo se da uživa u vibracijama njegova glasa, kao što pas voli kada mu vlasnik nešto priča.

— Mi, ljudi, svrstali smo vas u životinje. Sami sebe uvjeravamo kako nam cijeli životinjski svijet mora biti podređen. Životinje moraju raditi za nas. Ako budeš suviše bistar, pohvatat ćemo sve tvoje rođake i iskoristiti ih da nam kopaju minerale na Mjesecu. I ti ćeš biti s njima. Ali, ja ne želim da ti završiš u rudniku. Ne želim to.

Butch ode do ploče. Uzme komad krede i stane nešto pisati. Znakovi su tvorili slova. Slova su se pretvarala u riječi. Riječi su nosile poruku.

TI, pisao je Butch sitnim pravilnim slovima, DOBAR PRIJATELJ.

Okrene glavu i pogleda nadzornika. Ovaj problijedi.

— Nisam te učio ove riječi, Butch. Što se dogodilo?

Zaboravio je da su njegove riječi za Butcha bile vibracije, bilo u zraku ili na podu. Zaboravio je da one nemaju nikakvo značenje. Tako se samo njemu činilo. Butch je mislio drugačije... Butch nastavi pisati.

MOJ PRIJATELJ IMA SVEMIRSKO ODIJELO. UZMI ODIJELO. Pogleda u nadzornika i nastavi. POVEDI ME VAN. JA SE VRAĆAM S TOBOM.

Gledao je u nadzornika svojim velikim, toplim očima. Ovome se činilo da je sve ovo nestvarno. Butch opet napiše jednu riječ. DA.

Nadzornik ukočeno sjedne. U glavi mu se komešalo.

— Čini se da mi ne preostaje drugo već da te izvedem van. Ali, morat ćemo proći kroz hodnike stanice u kojima je Zemljina gravitacija.

Nadzornik ustane i dohvati Butcha za ruku. Ovaj veselo poskoči. Pošli su niz hodnik. Nadzornik navuče svemirsko odijelo. Izašli su.

Skoro je svitalo. Prošla su već dva tjedna mraka i dugo očekivano Sunce bilo je na pomolu. Nadzornik se udaljavao od stanice. Na obzorju su se nazirali prvi tračci svjetla.

* * *

Vratili su se nakon tri sata. Butch je poskakivao ispred i iza čovjeka u svemirskom odijelu. Za njima su dolazile još dvije prilike. Bile su manje od nadzornika, ali mnogo veće od Butcha. Mršavi, obrasli krznom, nosili su neki teret. Kilometar nadomak stanici, nadzornik uključi svoj radio. Uz pozivni znak, javi mu se prestrašeni glas.

— To sam ja, nadzornik — suho će on. — Izašao sam s Butchom u šetnju. Posjetio je svoju obitelj a sada su s nama dva njegova bratića. Žele nas posjetiti i predati nam neke poklone. Hoćete li nas pustiti unutra bez pucnjave?

Čuo je povike. Nastala je zbrka. Nadzornik mirno nastavi prema stanici. Zora je već bila sasvim blizu.

Vrata stanice se otvore. Društvo s Mjeseca uđe. U tom času Butch i njegovi rođaci osjete drugačiju gravitaciju i zateturaju. Morali su ih hitno odvesti u dječju sobu.

— Imam neku vrst poruke — reče nadzornik. — Butch i njegovi rođaci žele

se s nama nagoditi. Vidjet ćete da su se prepustili našoj milosti. Mogli bismo ubiti ovu trojicu. Ali oni se žele nagoditi.

Sef stanice reče mu oprezno:

— Nadzorniče, uspjelo vam je da uspostavite komunikaciju s obje strane?

— Ne ja — odgovori mu nadzornik. — Oni su u tome uspjeli. Dokazali su mi da im je razum isti kao i u nas. Tretirali smo ih kao životinje i ubijali kao pokusne kuniće. Vraćali su borbom, prirodno. Ali žele se sprijateljiti. Kažu da nikad nećemo moći boraviti na Mjesecu bez svemirskih odijela i u stanicama poput ove, a oni nikada neće moći prihvatiti Zemljinu gravitaciju. Zato nema potrebe da budemo neprijatelji. Možemo pomagati jedni drugima.

— Vrlo dirljivo — suho će šef stanice. — Ali mi moramo postupati kako nam je naređeno. Jeste li im to objasnili?

— Oni to znaju — odgovori nadzornik. — Spremni su braniti se ako bude potrebno. Mislili smo da ne poznaju metale, no to nije točno. Razradili su sistem solarnog grijanja i sakupljanja Sunčeve energije. Pomoću te topline tale metal. Čak su počeli raditi s plinovima sadržanim u kontejnerima. Još nemaju električnu energiju, ali u teoriji je poznaju. Za kretanje po Mjesecu nisu im potrebne boce s kisikom. Oni se odmah mogu upustiti s nama u ravnopravnu borbu. Vrlo su bistri.

— Bojim se da će to morati i dokazati, nadzornice — odgovori šef stanice. — Odakle im odjednom takva kultura?

— Od nas — reče nadzornik. — O taljenju metala čuli su od mene, pretpostavljam. Metalurgiju i mehaniku saznali su od naših svemirskih traktora. Geologiju, nazovimo je lunologijom, uglavnom od vas.

— Otkud sada to? — ne vjerujući izusti šef.

— Zamislite nešto i poželite da to učini Butch — značajno će nadzornik. — Zatim ga promatrajte.

Šef nešto pomisli, a onda pogleda na Butcha. Butch, malo, kudravo stvorenje ustane i položi jednu šapu na mjesto gdje bi mu trebalo biti srce. Spusti zatim ruku, uputi se prema nadzorniku, skoči mu za leđa i objesi mu se o vrat.

— Učinio je upravo ono što sam zamislio — sav blijed promuca šef

— Upravo tako — potvrdi nadzornik. — Butchovi preci nisu imali oko sebe zrak da bi mogli proizvoditi zvukove za govor. Zato su razvili telepatiju. S vremenom su razvili i nešto što bismo mi nazvali glazbom — zvukovi koji se prenose i odbijaju o stijene. Ali, isto kao i naša glazba, ti zvukovi nemaju značenja. Oni komuniciraju izravno mislima. Samo mi to ne možemo razumjeti kao što oni ne mogu razumjeti nas.

— Oni čitaju naše misli — promrmlja šef. — I kada smo ih prvi put ustrijelili da bismo imali primjerke, oni su nastojali uspostaviti vezu s nama. Sada se bore.

— Prirodno — odgovori nadzornik. — Zar ne bismo i mi tako reagirali? Mogli su bez problema uništiti ovu stanicu. Pustili su nas da ostanemo kako bi učili od nas. Sada žele trgovati.

— Moramo to javiti na Zemlju — sporo će šef. — Ali...

— Ponijeli su sobom neke uzorke — reče nadzornik. — Mijenjat će dijamante za ploče. Mjera za mjeru. Dopada im se naša glazba. Smaragd će

prodavati za knjige; sada već znaju čitati. Ima tu još mnogo stvari koje bi rado mijenjali za naše. O tome će još razmisliti. Trgovina, na ovaj način, bit će mnogo jeftinija od rata.

— Točno — složi se šef. — Bit će da je tako. Ovo je dovoljno jak argument da ga prihvate naši na Zemlji. Ali kako .

— Butch — odgovori nadzornik. Rješenje je u Butchu. Nismo mi njega uhvatili. Oni su nam ga podmetnuli. Boravio je u stanici, sakupljao naše misli i slao ih svojim rođacima. Htjeli smo saznati nešto o njima, sjećate se? To mi zvuči kao ona priča o psihologu...

Postoji priča o psihologu koji je proučavao inteligenciju jednog čimpanze. Odveo ga je u sobu punu igračaka, izašao, zatvorio vrata i kroz ključanicu stao promatrati što ovaj radi. Iznenađen, shvatio je da gleda u jedno svjetlucavo, radoznalo oko samo koji centimetar udaljeno od njegova. Bilo je to oko čimpanze koji je kroz ključanicu htio vidjeti što radi psiholog.

Donald E. Westlake: Nepobjedivi planet

Earthman's Burden

Preveo Gavrilo Vučković

Helmut Glorring, zapovjednik svemirskog broda »Lawrence«, viceadmiral imperijalne flote, prvi predstavnik Zemaljskog imperija i njegovih protektorata, nosilac triju počasnih naslova osmjehnuo se i prodrmao ruku svemirskog kapetana Rinka. Onda je istupio naprijed, povio se u stranu i silovitim zahvatom prebacio preko ramena kapetana Rinka.

Rink se valjao po podu, stenjući i držeći se za ruku. Bio je pobijeđen i morao se predati.

Oficiri okupljeni u sportskoj dvorani licemjerno su pljeskali po službenoj dužnosti. Osmjehujući se samozadovoljno, Glorring se lako naklonio svima uokrug poigravajući svojim mišićima, a dva njegova posilna priskočiše sa strane i počeše ga brisati bijelim ručnicima.

Kapetan Rink se polako uspravi i nesigurnim korakom otetura prema ambulanti.

— I dalje najbolji — promrmlja Glorring zadovoljno.

— Razumijem! — rekoše oba posilna u jedan glas.

Da, još najbolji, mislio je on. Kondicija u kojoj se trenutno nalazio dopuštala mu je čak da sam nastupi protiv Trijumvirata, ali se ipak čuvao da naglas izrekne tu misao: još nije uspio saznati koji je od njegovih oficira potajno povezan s onima gore.

Kad su ljudi napustili sportsku dvoranu da bi se opet posvetili svojim dužnostima, glavni astrogator Kroll i učenjak Ehlenburgh pridoše zapovjedniku broda.

— Admirale — reče Kroll i pokaza palcem prema Ehlenburghu. — Učenjak tvrdi da smo dospjeli u blizinu zvijezde slične Suncu koja nije označena na zvjezdanim kartama, ali vjerojatno ima svoje planete.

Glorring se namršti. »Lawrence« je napustio Zemlju prije više od tri godine, na svom krstarenju ponovo je otkrio sedam izgubljenih kolonija i nad njima uspostavio protektorat Imperija — istina, više silom nego milom, ali to se nije dalo izbjeći. Intimno u sebi, Glorring je odlučio da u toku ove ekspedicije izostavi uobičajeno traganje za nekim dosad nenastanjenim planetom, mada je, prema mišljenju zemaljske javnosti, baš to bio glavni razlog postojanja svemirske flote.

Ali on se želio što prije vratiti na Zemlju, jer duga odsutnost nije bila probitačna iz političkih razloga.

Okrenuo se prema učenjaku i upitao:

— Kakve su naše šanse?

Ehlenburgh, stariji čovjek u sivoj uniformi učenjaka, sleže koščatim ramenima.

— To se nikad ne može znati unaprijed. Zvijezda potpuno odgovara standardnom tipu, ali pri nadsvjetlosnoj brzini se ne može, dabome, ustanoviti da li ima planete. Gledano statistički, naše šanse su dobre. S druge strane, ima sličnih sunaca koja nemaju planeta, ili takvih čiji su planeti nepogodni za život ljudi.

— Drugim riječima — zagunđa Glorring — ja od vas neću dobiti jasno i određeno mišljenje.

— Konkretno predviđanje, na žalost, nije moguće — uzvrati Ehlenburgh. — Barem dok letimo nadsvjetlosnom brzinom.

— Ako se želimo zaustaviti, moramo najkasnije za deset minuta početi manevar kočenja — umiješa se glavni astrogator Kroll.

Od jednog zapovjednika očekuje se da svoje odluke donosi brzo, bez oklijevanja. Ali Glorring je samo rekao:

— Razmislit ćemo malo o toj stvari. — Zatim, ne okrećući se. on viknu iz sveg glasa: — Strull!

Sljedećeg trenutka njegov ađutant, kapetan Strull, iskrsnuo je pred njim i poklonivši se upitao:

— Ekscelencijo?

— Svi ljudi za deset minuta u odjel za pripreme — reče Glorring. — Dogovor štaba.

— Vrlo dobro, ekscelencijo! — uzvrati Strull i brzinom ulizice uputi se prema vratima.

— Strull!

Ađutant zastade u mjestu kao skamenjen, a onda se okrene na petama i upilji pogled u lice pretpostavljenog.

— Ekscelencijo? — opet reče, još snishodljivije. Glorring je šutke premjeravao svog ađutanta od glave do pete. Strull je bio malen, zdepast čovjek i naginjao je gojaznosti. U posljednje vrijeme postao je nekako suviše mlitav, zaključi Glorring. Vjerojatno zato što je izbjegavao satove rekreacije u sportskoj dvorani. Koliko se on mogao sjetiti, čovjek već mjesecima nije sudjelovao u borbama u ringu, tako da se njegova sklonost debljanju još više ispoljila; skrletnocrvena uniforma bila je opasno napeta preko njegovih grudi, a brada mu se utrostručila.

Prijetvorno blagim glasom Glorring upita:

— Strull, hoćete li mi reći, molim vas, koliko ste teški?

— Ekscelencijo — uzvrati Strull nesigurnim glasom — sto tri kilograma!

— Predebeli ste! — grmnu Glorring. — Što će vam to salo? Ljudi svemirske flote moraju izgledati sportski i biti vitki! Jeste li spremni da nastupite protiv mene

u ringu, Strull?

— Oh, ne, ekscelencijo — odgovori Strull uplašeno. — Vi ste mnogo jači od mene!

— Imate sedam dana vremena da skinete težinu na devedeset kilograma! — zapovijedi Glorring. — Inače ću vam ja sastrugati višak sala i dati ga posadi za doručak. Jesam li se dovoljno jasno izrazio?

— Vrlo jasno, ekscelencijo! — zamuca Strull. — Sedam dana, ekscelencijo.

— Ja ću za deset minuta biti spreman za konferenciju — reče Glorring. — Neka se ljudi do tada nađu tamo.

— Razumijem, ekscelencijo. Za deset minuta.

Strull se ponovo pokloni, dublje nego prvi put, i natraške napusti prostoriju, ni za trenutak ne podižući glavu.

Glorring zadovoljno kimnu i osvrne se oko sebe. Pogledom je tražio neko ogledalo.

»Lawrence« se sve manjom nadsvjetlosnom brzinom približavao zvijezdi sličnoj Suncu. U Bloku jedan, koji se nalazio na prednjem dijelu broda, Glorring je pažljivo promatrao svoj odraz u ogledalu. Za to vrijeme, ljutito gunđajući nešto sebi u bradu, Strull je zadihano hodao po brodu i pozivao ljude na zbor. U bloku četiri, šestorica članova znanstvenog personala u sivim uniformama provjeravali su svoje aparate i obavljali prva promatranja i mjerenja. Točnije rečeno, samo petorica učenjaka bili su istinski zauzeti poslom; šesti, psisociohistoričar Kan, imao je u ovoj fazi leta sasvim malo posla. On se nije bavio tajnama fizičkog univerzuma zvijezda i planeta; njegovo područje rada bili su, prije svega, međusobni odnosi ljudi. Kan, čovjek mala rasta i pun gorčine, sjedio je sam u svojoj majušnoj kabini i bludio za svojim buntovnim mislima.

Ispod njega, u bloku šest, svemirski vojnici pripremali su se za prijelaz u normalnu brzinu. Među njima bio je i svemirski vojnik trećeg stupnja po imenu Ilen, koji se ni po čemu nije razlikovao od svojih drugova.

* * *

Kan je mrzio skokove iz normalne brzine u nadsvjetlosnu i obrnuto, mrzio je onaj trenutačni osjećaj gubitka vlastita tijela koji ga je ispunjavao strahom, kao da se svaki put plašio da neće zdrav i čitav izdržati skok.

Ni ovaj put nije bilo drugačije. Trudeći se žestoko da zanemari sve jači osjećaj mučnine, Kan posegnu za nekom knjigom — bilo kojom knjigom — i pokuša da čita. Znao je da su ostala petorica učenjaka krenula u zbornicu kako bi tamo izrecitirali svoje prve izvještaje. Da je želio, mogao je i sam krenuti s njima i saslušati njihova izlaganja, ali ga to nije nimalo zanimalo. Nije bila u pitanju neka izgubljena kolonija, prema tome problem se njega nije ni ticao.

Rad mu je pričinjavao zadovoljstvo, ali ono što je taj rad ponekad uvjetovalo, bilo mu je u pravom smislu riječi mrsko.

Čeznuo je za svojom lulom. Iako je s vremenom ustanovio da može opstati i bez nje, ipak mu je mnogo nedostajala aroma duhana u ovim posljednjim trenucima prije skoka iz jedne brzine u drugu.

Tješila ga je misao da planet prema kojem su letjeli nije nastanjen, tako da se sada bar neće morati zanositi lažnim nadama kao što je to činio u ranijim prilikama. Te nade uvijek su se rasprskavale kao mjehur od sapunice, jer su kolonije bile nedorasle da pruže dostojan otpor agresivnom Zemaljskom imperiju. Po tisućiti put se pitao: otkuda to, da baš nijedna kolonija nije otišla dovoljno daleko u svom razvitku da bi se mogla oduprijeti sili imperija? Činilo se da je to, jednom riječi nemoguće.

Istina, čak i sama Zemlja bila je poslije sloma Starog imperija bačena u stanje barbarstva, ali ne zadugo. Osnovne odlike stare kulture i tehnologije uspjele su se očuvati, i samo su privremeno čekale da ih buduće generacije ponovo »otkriju« i dalje unaprijede. I dok se tako Stari imperij rađao iz pepela, kolonije su u većini stagnirale u tehničkom i materijalnom pogledu, ostajući i dalje zavisne od Zemlje. Njihovi planeti tek su se počeli emancipirati. U toku vremena koje je Zemlji bilo potrebno da ponovo sagradi svoj imperij, kolonije su ostale prepuštene same sebi i morale su usredotočiti svoje snage na to da u jednom stranom i često opasnom svijetu pošto-poto održe svoj status quo, pri čemu je, sasvim prirodno, dalji napredak bio vrlo usporen...

Tog trenutka začulo se kucanje. Ne čekajući odgovor, Strull otvori vrata male kabine i reče:

— Njegova ekscelencija želi da odmah dođete u kabinet za savjetovanje.

Kan diže pogled.

— Zbog čega?

— Otkud vam ideja da pitate koji su motivi njegove ekscelencije? — obrecnu se Strull.

— Ne pitam njega, nego vas!

— A ja vam neću dati nikakav odgovor! — uzvrati Strull pobjedonosno i povuče se u hodnik.

Kan skoči na noge, jer je odmah shvatio što Strull namjerava. Potrčao je za korpulentnim kapetanom i stigao do dizala prije nego što mu je Strull uspio zalupiti vrata ispred nosa.

Kan se isceri.

— Kapetane, morat ćete malo smanjiti vašu tonažu ako me želite pobijediti u ovakvim malim igrama.

Žaoka je pogodila u pravo mjesto. Strull se zacrveni i gnjevno zagleda u znanstvenika. Kan nevino sliježe ramenima.

Kabinet za savjetovanje bio je pun živahne aktivnosti: ljudi su očigledno zbog nečega bili uzbuđeni. Glorring se. u punom sjaju svoje zlatne uniforme, uputi prema Kanu i reče:

— Imamo povoljne novosti, Kane! Ne samo da smo otkrili naseljiv, nego čak i naseljen planet! Bit će posla za vas. Sjedite, pa da počnemo konferenciju. — Okrenuo se u stranu i viknuo: — Ehlenburgh!

Sav ošamućen, Kan potraži pogledom neku slobodnu stolicu u pretrpanoj dvorani, pitajvći se da li je dobro čuo. Nastanjen svijet koji nije unijet u zvjezdane

karte?

— Nemoguće!

Nesvjesno je prinio ruku do usta i ostavio je u tom položaju — savijenih prstiju, kao da drži lulu — slušajući izvještaj ostalih učenjaka i opis nepoznata svijeta koji je ovaj svemirski brod otkrio tako neočekivano.

* * *

Činilo se da je to zaista neobičan svijet, ne toliko u fizičkom smislu, koliko s obzirom na njegove ljudske stanovnike. Gledano s točke životnih uvjeta, idealniji planet teško se mogao zamisliti. U mnogočemu je planet bio sličan Zemlji: jedino je odnos kopnenih i morskih površina bio nešto drukčiji, klima u prosjeku za nekoliko stupnjeva toplija, a zrak bogatiji kisikom. Gravitacija planeta bila je šest posto manja, a polovi nešto spljošteniji nego oni na Zemlji. Okretanje planeta oko osi nije trajalo cijeli zemaljski dan, a ekvatorijalni predio bio je obrastao monolitnim pojasom neprohodne prašume, bez traga bilo kakva naselja.

Prvi znak da je taj planet u nečemu neobičan javio se kada su ugledali ljudska naselja, kojih je bilo samo na sjevernoj polulopti i ničim nisu odavala postojanje neke civilizacije. Jedan pogled na noćnu stranu planeta otkrio im je da domoroci ne znaju za upotrebu umjetne svjetlosti, a isto tako nije bilo ni traga od nekih prometnica. Po tome se moglo pouzdano zaključiti da na ovom planetu nije otkrivena još ni atomska energija. Nigdje se nisu mogli zapaziti gradovi. Veliki kompleksi zemljišta očigledno su bili korišteni za gajenje poljoprivrednih kultura — mada, bez sumnje, na neshvatljivo primitivan način.

Na prvi pogled — jedan svijet u punom procvatu. Primitivni raj koji je evoluirao unatrag, u smjeru agrarne kulture iz doba pretcivilizacije. Bilo bi zaista žalosno ne ostaviti taj svijet da stagnira u svome spokojstvu.

Nikome od prisutnih nije bilo jasno zašto je taj svijet ostao nezabilježen u zvjezdanim kartama. Te karte, koje su poslije obnavljanja imperija bile spašene i upotpunjene novim podacima, vrijedile su dotad kao potpuno točne. Stari imperij slomio se na pokušaju da čovječanstvo bude naseljeno u cijeloj galaksiji. U godinama barbarstva, poslije njegova sloma, kontakt s mnogobrojnim kolonijama bio je, dabome, izgubljen. Tek sada, pet stotina godina poslije propasti starog imperija, Zemlja je ponovo postala gospodaricom svemira. Tek sada ona je bila u stanju krenuti u potragu za izgubljenim kolonijama, da ih ponovo priključi imperiju i uspostavi svoj protektorat nad njima. I da krene u potragu za novim svjetovima i tako još više poveća imperij.

Kad su ostali znanstvenici iznijeli svoja zapažanja, Glorring se upitno obrati Kanu:

— Čuli ste što vaše kolege misle o planetu. Kakvo je vaše mišljenje? Jesu li ti ljudi razumni, ili će nas dočekati neprijateljski?

Kan sliježe ramenima.

— Pojma nemam — rekao je iskreno. — Iz onoga što je upravo izloženo, ne mogu sebi dočarati neku određenu sliku socijalne strukture ovdašnjih domorodaca. Oni su očito u predindustrijskom stadiju, a ne čini se ni da su naročito brojni. Ne znamo, također, tko je osnovao koloniju i vjerojatno joj utisnuo svoj pečat, a

pogotovo ne znamo kada, kako i pod kojim uvjetima prenaseljenosti se to dogodilo. U ovakvim situacijama za mene postoji samo jedna mogućnost da nešto saznamo: spustiti se i na samom planetu početi istraživanje.

Glorring pognu svoju masivnu glavu. Razmišljao je neko vrijeme, a onda upita:

— Morat ćete osobno uspostaviti prvi kontakt s domorocima... jeste li to htjeli kazati?

Kan kimnu glavom.

— U redu — nastavi Glorring. — Spustit ćemo se blizu nekog većeg naselja. Vi ćete napustiti brod i provesti jedan sat kod domorodaca. Poslije toga ćete se vratiti i podnijeti izvještaj. Ako poslije jednog sata ne budete ponovo na brodu, mi ćemo učiniti sve da vas iščupamo iz njihovih ruku.

— Mnogo zahvaljujem — promrmlja Kan.

Strull se odjednom uzvrpolji na svom mjestu, zatim priđe njegovoj ekscelenciji i prošaputa mu nešto na uho. Glorring kimnu glavom.

— Pratit će vas jedan običan vojnik — izjavio je i pogledao Kana ravno u lice. — Da bi vas zaštitio — lagao je, ne trepnuvši okom.

— Hvala — reče Kan ponovo. Na njegovu licu nije se pomaknuo nijedan mišić.

* * *

Ilen i Brent sjedili su u svome boksu u bloku šest. Osjetili su da je brod načinio skok iz jedne brzine u drugu i da se sada kreće normalno. Ali time se iscrpljivalo njihovo znanje. Istina, izgledalo je da ovaj put brod nije smanjio brzinu zbog neke kolonije, jer još nije bilo izdano naređenje za bojnu pripravnost. Iako su među posadom kružila razna proturječna šaputanja, nitko od običnih svemirskih vojnika nije imao određenu predodžbu o stvarnim zbivanjima. Nije im preostalo ništa drugo nego da čekaju.

Da bi mu vrijeme što brže prošlo, Ilen je čistio svoje ionako već čiste čizme. Bilo mu je dvadeset godina i bio je visok i vitak. Život svemirskog vojnika učinio ga je tvrdim i, pored ostalog, podario mu sposobnost da svome licu da potpuno neutralan izraz.

Kao i svi mladi, zdravi ljudi bio je regrutiran u svojoj šesnaestoj godini. Poslije jedne godine osnovne obuke i još dvanaest mjeseci života u kasarni bio je dodijeljen svemirskom brodu »Lawrence«, gdje je morao odslužiti dvanaest godina.

U početku mu je bilo teško da se privikne na vojnički život. Ali vrijeme je činilo svoje i on se postepeno saživio s novom situacijom.

Brent prekide šutnju koja je neko vrijeme među njima vladala i reče:

— Nikad se ne zna. Možda je ipak u pitanju neka izgubljena kolonija. Ja se barem nadam da je tako.

— Možda — uzvrati Ilen lakonski. Glas mu nije zvučao oduševljeno kao Brentov, ali on, uostalom, i nije bio jedan od reformiranih: reformirani su uvijek bili zadovoljni, uvijek sretni.

Reformirani: bivši neprijatelj koji je, poslije određene procedure, uključen u

redove imperijalne armije, da bi pojačao njenu udarnu moć. Da bi od bivšeg neprijatelja postao valjan i koristan svemirski vojnik, bio je potreban psihološki i kirurški preobražaj njegove ličnosti — proces koji je zahtijevao otprilike pet dana. Razumije se, ovaj preobražaj je imao za posljedicu izvjestan gubitak inicijative, inteligencije i ostalih odlika, ali konačni rezultat bio je dobar i nadasve discipliniran svemirski vojnik.

— Nadam se da je ovo zaista jedna izgubljena kolonija —ponovi Brent. — Bio bih naročito zadovoljan kad bi ponovo došlo do oružane intervencije.

Ilen ispitivački odmjeri svog prijatelja. Brentovo četvrtasto lice imalo je prazan izraz jednog reformiranog. Sjedio je nepomično i opušteno na svome ležaju. U toku osamnaest mjeseci otkako je upoznao ovog čovjeka, Ilen nije mogao zapaziti na njegovu licu ni najmanji trag neke emocije. Reformirani su zaista bili sretni ljudi, pomišljao je katkad.

U Ilenovu glasu osjećao se prizvuk sjete kada je rekao:

— Znaš li, Brente, da si ti u neku ruku sretan momak.

— Naravno da sam sretan — potvrdi Brent radosno. — Dobar brod, dobra momčad, dobra hrana. A s vremena na vrijeme i zadovoljstvo da sudjelujem u jednoj maloj oružanoj intervenciji.

— Nisam zapravo na to mislio — reče Ilen. — Htio sam da kažem... — Tražio je riječi, želeći da se što točnije izrazi. — Htio sam da kažem kako se ti nikada ni zbog čega ne brineš ili rastužiš, ili bar osjetiš strah.

Brent se nasmija.

— Istina, ovo je vraški udoban život.

— Možda bih se mogao dobrovoljno prijaviti — razmišljao je Ilen naglas. — Oni bi me zacijelo reformirali ako ih za to zamolim. Ali tada bih izgubio mnogo drugih stvari, zar ne misliš?

— Momčad bi i dalje bila prima — reče Brent. — Naš stav prema tebi ne bi se promijenio.

— Ali ja bih se promijenio. — Ilen se osvrnuo oko sebe, a zatim prijeđe pogledom preko ostalih svemirskih vojnika, koje je mogao vidjeti kroz otvorenu pregradu svog boksa. Svi su izgledali isti. Jedino su se lica razlikovala, pa i ona samo donekle. Izraz tvrdine i neutralnosti prekrivao je sve ostalo.

Ono Nešto što je bilo u nježna i činilo ga onim što jest, nečim jedinstvenim po čemu se razlikovao od svih ostalih — da li je to Nešto zaista zasluživalo da bude sačuvano, usprkos tome što mu je donosilo samo nemir i patnju?

Na to je postojao samo jedan odgovor...

Dok je on još razmišljao o tom problemu, njegov narednik, S/2 Kar, proturi svoju glavu u boks i viknu:

— Ilen! Odmah obuci paradnu uniformu i javi se kod izlaznih vrata! Ali brzo!

Ilen diže začuđen pogled.

— Zašto...

— Nikakvih pitanja! Znam samo da idete van. Naprijed! I bez ikakva oružja!

— Van? — ponovi Ilen.

— Možda neće biti nikakve borbe — reče Brent razočarano.

* * *

Kan je stajao leđima oslonjen na otvorena vrata, ne obraćajući pažnju na Strulla. U posljednjem trenutku Glorring je odlučio da na put pošalje i svog ađutanta, što ni Kana ni Strulla nije naročito razveselilo.

Kan je razmišljao o tome kako nema baš nikakve važnosti da li će na pregovore ići sam, ili u pratnji Strulla i vojnika. I u jednom i u drugom slučaju on će morati da što uvjerljivije objasni domorocima njihov položaj i pokuša izbjeći nepotrebno prolijevanje krvi. Možda će ih uspjeti uvjeriti da je kapitulacija njihova jedina obrana.

Vrata lifta se otvoriše i propustiše vojnika koji je trebalo da ih prati. Kan ga samo usput okrznu pogledom, pomislivši mehanički da se pred njim nalazi jedan od mnogih bezličnih vojnika ovog broda.

— Svemirski vojnice! — graknu Strull.

Vojnik se pokloni pred njim a zatim, u znak salutiranja, podiže obje ruke iznad glave.

— Vojnik trećeg stupnja Ilen javlja se po zapovijesti! — izdeklamirao je kao navijeni automat.

Strull nehajno uzvrati pozdrav, zatim reče:

— Vi ćete nas pratiti i budno motriti na svaku moguću opasnost. Govorit ćete samo onda kad budete oslovljeni, ili ako budete morali da nas upozorite na neku opasnost. Ni pod kojim okolnostima ne smijete se upustiti u razgovor s domorocima. Je li to jasno?

— Razumijem — odsiječe mladi vojnik.

— Vrlo dobro. Zauzmite mjesto na čelu kolone. Kan iza vas.

Naravno, pomisli Kan bijesno. Niži po činu naprijed, da bi postali glavna meta napada ako dođe do najgoreg.

Tri čovjeka krenuše niz rampu — najprije svemirski vojnik u sivoj paradnoj uniformi, zatim Kan u isto tako sivom civilnom odijelu, a na začelju Strull u crvenoj uniformi.

Čovjek koji je stajao u podnožju rampe imao je na sebi bijelu košulju i smeđe hlače do koljena. Bio je bosonog. Osmjehivao se.

Ugledavši domoroca, Kan zastade za trenutak kao ukočen. Onda se pribrao i produžio, jer je vojnik bez ikakve zbunjenosti koračao niz rampu sve dok nije stigao do njena kraja.

Domorodac se sklonio u stranu da propusti vojnika. Zatim je istupio pred Kana i rekao besprijekornim jezikom Zemljana:

— Već sam se pitao zašto vas toliko dugo nema. Dopustite da vam se predstavim. Zovem se Harvey. Dobro došli na Cockaigne.

Kan je kao opčinjen zurio u čovjeka. Besprijekorni zemaljski jezik? Poslije pet stotina godina nikakvih izmjena i odstupanja?

— Dakle, pođite već jednom — reče Harvey s poslovnom veselošću. — Treba da se nađemo s ostalima, zar ne?

Strull se probi pored Kana i izjavi pompoznim glasom:

— Ja sam ađutant, kapetan Strull. Pozdravljam vas u ime Zemaljskog imperija i njegovih protektorata i u ime viceadmirala Helmuta Glorringa.

Harvey odmjeri Strulla brzim pogledom, kimnu glavom i uzvrati:

— I mi vas srdačno pozdravljamo. — Onda se okrenu, nedvosmisleno isključujući kapetana iz daljeg razgovora i priđe Kanu. — Ovo se suviše oteglo — rekao je. — Pođimo.

* * *

Strull ih je pratio i sa svakim korakom rastao je njegov gnjev zbog oholog ponašanja domoroca. Priželjkivao je vatreno prvu priliku da vrati milo za drago tom uobraženom drzniiku. Ali u ovom trenutku nije mogao baš ništa učiniti.

Brod se spustio na gotovo četvrtastu livadu, koja je s tri strane bila okružena pošumljenim brežuljcima a sa četvrte otvarala se prema nekom naselju. Koliko su mogli u toku nadlijetanja vidjeti, to je bilo najveće naselje na planetu — mada je, prema zemaljskim mjerilima, i ono bilo minijaturno. Polako su mu se približavali.

Koračajući na začelju male kolone, Strull je razmišljao o tome kako ovo selo ne djeluje nimalo impresivno. Kuće su izgledale primitivno, sagrađene bez reda i plana; nigdje nije bilo asfaltnih ulica, već samo uski puteljci koji su vijugali amo-tamo, gubeći se među zgradama. Iznad naselja nije bilo prozirne kupole koja bi ga štitila od nevremena, i Strull pomisli da za jačih kiša domoroci zacijelo pokisnu do gole kože u svojim primitivnim kućicama. Bacio je zabrinut pogled prema nebu, ali ono je bilo plavo i spokojno: tek tu i tamo vukao se po neki bijeli oblačić.

— Zborna kuća — reče Harvev — nalazi se tamo prijeko. Bit će nam svima drago da vas izbliže upoznamo.

Kad su stigli do ulaza u zbornu kuću, Strull izjavi hladnim glasom:

— U redu, Kane. Sada ću ja preuzeti stvari u svoje ruke. — Zatim istupi naprijed i pođe za domorocem u zgradu.

Kuća je imala jednu jedinu prostoriju, čiji su zidovi bili načinjeni od grubo tesanih stabala. Premda se činilo da je to dovoljna zaštita protiv hladnoće, pokraj jednog zida nalazilo se veliko ognjište od kamena.

Na drugom kraju prostorije bio je podij uzdignut nekoliko centimetara iznad poda, a na njemu tri stolice. Ostale stolice bile su bez nekog naročitog reda razmještene po prostoriji. Na nekima od njih sjedili su ljudi čija je odjeća podsjećala na Harveyjevu, iako se ne bi moglo reći da je posrijedi bila neka uniformnost.

Domorodac zakorači na podij i okrene se Strullu:

— Pretpostavljani da nam želite održati neku vrst govora. Treba li da vas najprije predstavim, ili više volite da počnete odmah?

— Hvala vam, sam ću srediti tu stvar — uzvrati Strull ledeno.

Domorodac sliježe ramenima, odstupi i sjede na jednu od tri stolice. Kan se u međuvremenu već spustio na drugu, dok je vojnik bacao željne poglede prema trećoj. Činilo se da nije siguran da li smije sjesti ili ne. Strull mu prodornim pogledom dade na znanje da se odrekne tih ideja, a zatim prenese svoju pažnju na publiku.

— Zovem se Strull — grunu on odsječnim glasom — ađutant viceadmirala

Glorringa sa svemirske krstarice »Lawrence«. Pozdravljam vas, stanovnici planeta... hm... ovaj...

Harvey se nagnu prema njemu i reče:

— Cockaigne.

— Cockaigne. Mnogo vam hvala. Dakle, pozdravljam vas, građani planeta Cockaigne u ime Zemaljskog imperija i njegovih protektorata, kao i u ime njegove ekscelencije Glorringa, prvog predstavnika imperija. Čestitam vam što ste ponovo otkriveni i što ste dočekali sretan trenutak da se opet nađete u sastavu saveznih država, pod milostivom i moćnom zaštitom Zemaljskog imperija.

Strull zastade za trenutak, da bi udahnuo zraka. Premda je tek počeo svoj govor, s nezadovoljstvom je opazio da se jedan od bradatih domorodaca u posljednjim redovima digao sa stolice i zatražio riječ. Strull se namršti i reče prigušenim glasom:

— Htjeli ste nešto pitati?

— Svakako — potvrdi čovjek. Mada je bio stariji od domoroca koji ih je pozdravio kod broda, i na njegovu se licu nalazio onaj isti izraz ravnodušnosti i besramnosti koji je toliko nervirao Strulla. — Počeo sam se upravo pitati — produži on — kako ste nas to ponovo otkrili u ime vašeg imperija, kad mi nikada nismo ni bili sastavni dio tog imperija.

Strull se znalački osmjehnu.

— Ah, vidim da vam neke stvari nisu jasne. Ipak, budite uvjereni da ste jednom bili dio imperije, prije više od petsto godina. Pretpostavljam da nema više pisanih i drugih dokumenata o tom davnom dobu, ali ja vas uvjeravam da su moji navodi potpuno točni. Iako to vama možda zvuči iznenađujući, činjenica je da ljudska vrsta na ovom planetu nije stvorena nezavisno od one na Zemlji. Vi ste potomci kolonista koje je Stari imperij poslao ovamo, onaj imperij koji je propao prije pet stotina godina a sada se ponovo nalazi u punom procvatu.

— Žao mi je — usprotivi se domorodac — ali s vašom pričom nešto nije u redu. Naš svijet nisu naselili vaši prije petsto godina. Njega su osnovale Sjedinjene Američke Države, i to još prije sedamsto godina.

Strull, koji je ovo tumačenje čuo prvi put u životu, zatrepta očima i promuca:

— Što... ?

I baš sada morao se u čitavu stvar umiješati taj prokleti Kan, ne trudeći se ni najmanje da prikrije svoju averziju prema Strullu. Zar taj čovjek ne shvaća, pitao se kapetan, da oni moraju držati zajedničku frontu protiv ovih buntovnih domorodaca?

Kan se malo naže naprijed i poče objašnjavati:

— Iz sačuvanih rukopisa može se vidjeti da su Sjedinjene Države, usporedo s nekim drugim vladama, počele u svoje ime osnivati kolonije na drugim svjetovima, neposredno prije stvaranja imperija. Mi smo, razumije se, uvijek pretpostavljali da ti prvi pionirski pokušaji nisu doveli do željenih rezultata.

— Besmislica! — prasnu Strull. — Sve je to čista besmislica!

Bradati domorodac odmahnu glavom.

— Apsolutno ne. Mi smo stigli ovamo dobre dvije stotine godina prije

osnivanja imperija!

Sav očajan, Strull poče deklamirati:

— Proglašavam ovaj planet za jedan dio protektorata Zemaljskog imperija, i dosta s tim! Ne želim nikakva dalja pitanja!

— Ja usprkos tome želim nešto pitati — javi se jedna vrlo zgodna mlada žena koja je sjedila blizu podija. — Što će se desiti ako mi ne pokažemo ni najmanju volju da postanemo dio vašeg imperija?

Strull odahnu, jer se sada nalazio na terenu koji mu je bio bolje poznat.

— To bi se — rekao je autoritativno — ocijenilo kao postupak koji je ravan pobuni. A u takvu slučaju mi bismo se osjećali obaveznim da u korijenu ugušimo svaku vrst pobune.

— To nam se, dabome, ne bi svidjelo, reče mlada žena, a nekoliko prisutnih kimnuše glavama u znak suglasnosti, ali osmjehujući se istodobno, kao da im je cijela ova diskusija na neki način komična.

Domorodac koji ih je doveo ovamo ustade i reče gledajući Strulla:

— Mi se moramo dogovoriti o nekim pojedinostima i odlučiti što da učinimo s vama. Sada se vratite u onu vašu limenku i poručite vašem zapovjedniku da ćemo ga o našoj odluci obavijestiti kroz nekoliko dana.

Strull je sa zadovoljstvom prihvatio taj prijedlog. On je obavio svoj dio posla: došao je ovamo riskirajući život, ustanovio da su domoroci sve samo ne opasni, održao svoj uobičajeni govorčić i sada je bio više nego voljan da se vrati na brod,

— Hajdemo — rekao je, obraćajući se Kanu i vojniku.

— Njih dvojica mogu ostati ovdje — reče domorodac. — Možda ćemo im postaviti još neka pitanja.

— To je potpuno isključeno! — prasnu Strull. Hvatala ga je panika od same pomisli što bi sve jedan buntovnik, kakav je Kan, mogao ispričati ovim ljudima.

— Njima se ništa neće dogoditi — nastavi domorodac. — Vratite se mirno na svoj brod.

— Pa, ako je već tako... Ali, vratit ću se ovamo za jedan sat s njegovom ekscelencijom — reče Strull.

Tek kasnije, pošto je prevalio već polovinu puta do broda, počeo se pitati što se to zapravo dogodilo s njim. On apsolutno nije namjeravao ostaviti Kana i vojnika u rukama domorodaca, nipošto nije želio da se tako nešto dogodi. Ali domorodac mu je rekao... — nije se više mogao točno sjetiti njegovih riječi — uglavnom, rekao mu je nešto i odjednom se čitav problem pojavio u sasvim drugačijem svjetlu.

Kako je to moguće? Osjećao se zbog nečega zbunjen i, ma koliko da je napinjao svoj mozak, nikako nije uspijevao evocirati što se zapravo dogodilo neposredno prije nego što je napustio skup domorodaca.

Ali i to je odgovaralo svemu onome što se dogodilo ovaj dan. Sve je danas išlo nekako naopako! Najprije one drske Glorringove opaske o njegovoj debljini, zatim Kanov podmukli ispad za vrijeme njegova razgovora s domorocima, onda ono oholo ponašanje njihova vodiča, i sve drugo. Nije ni čudo što je sada ovoliko

zbunjen.

Lice mu je još imalo izraz začuđenosti kada je nastavio put.

* * *

Kan je zbunjeno gledao domoroce, koji su Strullov nagli odlazak popratili bučnim smijehom. Kao psisociohistoričar, on je imao dužnost da razumije ljudske društvene zajednice i da ih kategorizira kad god na njih naiđe — u nekom visokorazvijenom industrijskom svijetu, isto kao i na nekom planetu na kojem je porodica još bila vladajući socijalni faktor. Ljudske društvene grupacije u svjetlu historije — to je bila njegova tema, pri čemu se pitanju »Što«? sociologa priključivalo i jedno »Zašto?« psihologa.

U biti, njegov zadatak bio je jednostavan. Svaka ljudska grupacija, od najmanje obitelji do najviših industrijskih zajednica, imala je poneku slabu točku koju je imperij mogao iskoristiti da tu zajednicu podvrgne pod svoju vlast. Kanov zadatak sastojao se u tome da pronalazi tu slabu točku. Do tada on je uspješno obavljao svoj posao, zato što mu je pričinjavao zadovoljstvo apstraktni način mišljenja. Bio je svjestan činjenice da je imao znatnog udjela u potčinjavanju cijelih naroda od strane imperija, ali je znao i to da mu nije preostajao nikakav drugi izbor. Njegov posao ga je očaravao, a osim toga mogao ga je obavljati samo u suradnji s imperijem.

Zahvaljujući tome što je ispoljio izuzetne sposobnosti u svom poslu, stekao je glas jednog od najboljih psisociohistoričara koje je imperij imao u ovom trenutku. U međuvremenu je već toliko uznapredovao da je mogao tako reći već na prvi pogled uočiti i definirati bit društvenih formi i kultura na koje je nailazio. Njegov rad postao je gotovo stvar intuicije.

Sada je prvi put bio donekle zbunjen.

Ovi ljudi, dakle, nisu bili nikakvi potomci kolonista Starog imperija, već izdanici još starije kolonije. Unatoč tome, oni su bili ljudi. Bili su udruženi u društvenu grupu, i samim time morali su reagirati na jedan od standardnih i njemu već dobro poznatih načina.

Ali to sasvim očigledno, nije bio slučaj.

Otkako je ušao u ovu prostoriju, oni se svojim ponašanjem ni izbliza nisu uklopili u neku od njemu poznatih shema. Istina, Strull ih je svojim stavom i govorom uveseljavao — ali on, Kan, bi na njihovu mjestu i sam tako postupio, jer nije trpio tog umišljenog debeljka. Međutim, najviše od svega začudilo ga je to što su domoroci sasvim očigledno bili mišljenja da brod i njegova posada ne predstavljaju za njih ama baš nikakvu opasnost. A onda ovaj iznenadni opći smijeh kad je Strull napustio prostoriju — smijeh za koji Kan nije mogao uočiti nikakav vidljivi razlog.

Sada, kad je smijeh najzad utihnuo, Harvey se primače sa svojom stolicom sasvim do Kana i reče:

— Zacijelo imate gomilu pitanja. To je sasvim prirodno. Odakle želite početi?

— Ni sam ne znam odakle — uzvrati Kan s oklijevanjem. Prešao je pogledom preko publike, koja ga je sada pažljivije promatrala. — Na primjer,

zanima me kakav je oblik vladavine u vašem svijetu.

— Demokratska anarhija — odgovori Harvey spremno. Osmjehnuo se, opazivši čuđenje na Kanovu licu.

— Ne to što vi sada mislite — rekao je. — Nikakva anarhija manjine u smislu vašeg shvaćanja. — Mahnuo je rukom prema ostalim domorocima u prostoriji i nastavio: — Svako naselje na Cackaigneu je cjelina za sebe. Ako vam se ovdje ne dopada zato što nemate iste poglede na život kao i ostali članovi skupine, možete sebi potražiti neko drugo naselje u kome vam se.ljudi više sviđaju. A ako vam se ni tamo ne dopadne, ponovo promijenite mjesto boravka, ili odlučite da ubuduće živite kao usamljenik. Izbor zavisi samo od vas.

— A kako stoji stvar s prijestupnicima? — upita Kan. — Što činite s njima?

— Oni postaju pustinjaci — reče Harvey značajnim glasom.

— U redu, a što je s novcem?

Harvey odmahnu glavom.

— Mi nemamo nikakva novca. Naše društvo moralo bi biti mnogo kompleksnije da bi osjetilo potrebu za novcem. Simboli vrijednosti, a novac je u biti baš to, nastaju po pravilu tamo gdje se mnogo putuje i gdje se trgovina u odgovarajućoj mjeri širi preko sve većih područja. Mi ne putujemo mnogo, niti uvozimo ili izvozimo mnogo, tako da jednostavna robna razmjena potpuno udovoljava našim potrebama.

Da li dolazi do ratova između pojedinih naseobina? — — upita Kan.

— Ne dolazi — odgovori Harvev. — Nama nije potrebno više zemlje od ove koju imamo.

— Zar nikada nije došlo do nekog rata? —

— Nije.

— Znači, vi ni u koni smislu niste vojnički naoružani.

— Naravno da nismo. A i čemu bismo bili?

— Čemu? — ponovi Kan. Zatim doda: — Pitam se kako možete biti toliko sigurni da vas onaj odred svemirskih vojnika koji je stigao brodom neće napasti i pokoriti?

Ova primjedba izazvala je novu provalu smijeha, iako se Kan nikako nije mogao uvjeriti da je rekao nešto veselo. Bacio je pogled prema vojniku, čije je lice bilo tupo kao i prije toga. Čovjek je zurio ravno preda se, kao da ništa ne vidi.

Smijeh naglo prestade, a onda Harvey reče:

— Žao mi je zbog ovoga, Kane. Ali vi, razumije se, još ne možete potpuno shvatiti situaciju.

— Toga sam potpuno svjestan — reče Kan učtivo.

— A nećete ni uspjeti da shvatite bit stvari postavljajući nam pitanja — nastavi Harvey i ustade. — Bolje da vam pokažem, nego da vam tumačim. Hoćete li poći sa mnom?

Kan je najprije malo oklijevao, ali zatim ipak ustade. Kad se vojnik ugledao na njegov primjer, Harvey reče:

— Ilene, najbolje da vi ostanete ovdje. Harriet će malo popričati s vama, dok mi budemo odsutni. — Mahnuo je rukom prema mladoj ženi koja je ranije

razgovarala sa Strullom i sada se, osmjehujući, približavala mladom vojniku.

Kan se umiješa:

— Nisam baš siguran da li bi...

— ... da li bi trebalo da se rastanete? — upita Harvey i osmjehnu se. — Uvjeravam vas da nećete biti sigurniji ako ostanete zajedno u ovoj prostoriji, nego ako se rastanete. Hajdemo, Kane.

Kan je još oklijevao, onda sliježe ramenima i reče: — Imate pravo.

Bacio je posljednji pogled na vojnika, čije se tupo lice upravo počelo mijenjati pod navalom nekog strašnog čuđenja, a zatim je pošao sa Harveyjem.

Kad su se našli ispred zgrade, Harvey skrenu ulijevo uskom putanjom koja je vijugala između kuća.

— Ovuda — rekao je.

Nešto je u tonu tog čovjeka ili u njegovu držanju uznemirilo Kana. Zašto se upustio u ovo?

— Ali, vi želite saznati u čemu je stvar, zar ne? — upita ga Harvey izazovno.

— Želim — potvrdi Kam. — Htio bih da znam.

Zatim odlučno pođe za domorocem.

* * *

Ilen je sada bio sam s domorocima, smrtno uplašen. Djevojka, za koju je čuo da se zove Harriet, popela se na podij, osmjehujući se u uzaludnom pokušaju da ga umiri,

— Molim vas, Ilene, nemojte se plašiti — reče ona. — Mi samo želimo da vas malo bolje upoznamo. — Sjela je pored njega. — Nemate nikakva razloga da se plašite, Ilene. Razgovarajte sa mnom. Pričajte mi o sebi.

On promrmlja:

— Ne znam što bi trebalo da kažem.

— Pričajte mi o vašem životu na brodu — predloži Harriet.

Za trenutak, kroz glavu mu proleti sjećanje na tešku vojničku disciplinu na brodu, ali on, dabome, nije mogao eventualnom neprijatelju dati nikakve informacije, i zato samo reče:

— Život na brodu nije nešto naročito. Gotovo kao u kasarni, ništa drugo.

Usprkos njegovu očekivanju, činilo se da su oni potpuno zadovoljni ovim odgovorom. Harriet reče:

— Pričajte nam o Zemlji. Pričajte nam o svom zavičaju. Zemlja! Zavičaj! Da to je bila druga tema. Njegov zavičajni kraj, u tihom, mirnom Adirondacku...

Iznenađenje se pojavilo na Harrietinu licu kad je upitala:

— Oh, zar cijela Zemlja izgleda tako?

Ilen je zurio u nju, osjećajući za trenutak iskušenje da podlegne panici. On uopće ništa nije rekao naglas!

Činilo se da ga ona razumije. Osmjehivala se najprije malo nesigurno, a zatim ga je potapšala po ruci.

— Nemojte tako da širite oči od čuđenja — rekla je. — Vaš izgled lica ispričao mi je cijele tomove. Sasvim je očito da vrlo volite vaš zavičaj, Ilene. Ali, kako stoji stvar s ostalim dijelom Zemlje? Pričajte nam o velikim gradovima

On pokuša da ustane.

— Ja... ja sada stvarno moram ići...

— Ne, to nije potrebno. Oni će doći po vas. Rečeno vam je da možete mirno ovdje ostati. — Držala ga je za ruku i fiksirala pažljivo s izražajem koji on nije mogao sebi točno objasniti. — Mali zečiću, rekla je najzad. — Jadni mali zečiću. Nitko te više neće smjeti uplašiti.

* * *

Glorring se nalazio na ringu s glavnim astrogatorom Krollom kad se Strull vratio u brod. Ugledavši jarkccrvenu uniformu svog ađutanta, on odmah prekine igrariju, osloni se jednim koljenom na astrogatora i zadade mu nekoliko žestokih udaraca u predjelu bubrega. Kroll zatetura kroz dvoranu za trening, dok su ostali oficiri pljeskanjem i uzvicima slavili pobjednika.

Glorring dade znak da je borba završena. Dva njegova posilna priskočiše s ručnicima. Kad je ta procedura bila završena, Glorring uz njihovu pomoć navuče svoju pozlaćenu uniformu. Zatim se okrene prema Strullu.

— Dosta je dugo trajalo! — grmnuo je. — Podnesile izvještaj!

— Razumijem, ekscelencijo, reče Strull. — Dakle, naišli smo na domoroce i...

— Gdje je Kan? — prekide ga Glorring.

— Ostavio sam ga tamo — uzvrati Strull žurno. — On...

— Vi ste... što?

— Vojnik je još s njim — objasni Strull. — Nemate nikakva razloga da budete zabrinuti...

— Nikakva razloga, velite? — zagunđa Glorring, koji nikada nije trpio slabiće. Ovaj Strull bio je svakako najtraljaviji oficir na cijelom brodu. Glorring pomisli kako je već krajnje vrijeme da od ovog komada slanine načini pravog čovjeka. — Molim vas, nastavite, kapetane Strull — rekao je opasno ljubaznim glasom. — Molim vas, nastavite i nemojte ništa propustiti...

— Razumijem, ekscelencijo, promuca Strull nervozno. Za trenutak je izgubljeno zurio u svog pretpostavljenog, a onda rekao: — Pa... ovaj... kao što sam već rekao, naišli smo na domoroce. Uspio sam da im u njihovoj zbornoj kući održim jedan mali govor i obavijestim ih tko smo mi i odakle dolazimo. Došlo je do kraće diskusije. Između ostalog, oni tvrde da nisu nikakvi kolonisti Starog imperija, već da njihovi preci potječu iz ranije epohe. Zaboravio sam ime vlade koja ih je ovamo poslala, ali oni tvrde da je od tada prošlo sedamsto godina.

Kroll, koji se u međuvremenu donekle oporavio od udaraca, primijeti:

— To bi moglo da bude objašnjenje za netočnost naših zvjezdanih karata.

— Možda — promrsi Glorring. — Ali nastavite, kapetane Strull. Jer još nismo došli do interesantnog dijela priče. Do onog dijela u kome ste vi ostavili Kana i vojnika i sami se vratili na brod.

— Razumijem, ekscelencijo! — Strull je grickao donju usnu, u naporu da se što bolje koncentrira. Onda je žurno nastavio: — Dakle, ekscelencijo, dok sam tamo razgovarao s domorocima, postao sam sumnjičav. Oni se nalaze na neshvatljivo niskom stupnju razvoja. Nikakva tehnicizma, ako razumijete što hoću

da kažem. Ali oni govore i vladaju se kao da u nama ne vide ni najmanju opasnost. Očigledno je da raspolažu nekakvim tajnim oružjem protiv koga smo mi nemoćni. I tako sam zapovijedio Kanu da ostane s njima, jer on ima naročiti dar da pobliže upozna domoroce. A vojniku sam zapovijedio da ostane s Kanom i da ga čuva.

— Briljantno! — reče Glorring s puno sarkazma. — Apsolutno jedinstveno, kapetane Strull!

— Naravno — produži Strull grozničavo — imao sam još jedan razlog za takav postupak. U toku ono malo vremena koje sam proveo s domorocima bilo mi je nemoguće da saznam pojedinosti o njihovu obliku vladavine. I, sasvim prirodno, smatrao sam da je moj zadatak sanio da uspostavim prvi kontakt, ostavljajući vašoj ekscelenciji privilegiju da kasnije stupite u direktne i odlučujuće pregovore s mjesnim vlastima. Kan, dakle, treba da pronađe šefa njihove vlade, i tako vam omogući da se u datom trenutku neposredno njemu obratite, ne gubeći vrijeme na pregovore sa službenicima nižeg ranga.

Glorring diže obrve. Za divno čudo, Strull je u ovoj stvari postupio sasvim razumno, iako je bilo jasno da sada iznosi lažne motive svog postupka, želeći da se dodvori zapovjedniku. Ali Glorringu je izvanredno konveniralo što je mogao direktno da se obrati nadležnom čovjeku u mjesnoj vladi. Zbog toga je rekao:

— Vrlo dobro, Strull. Obavili ste vaš zadatak bolje nego što sam očekivao. Vrlo dobro.

Strull se pokloni s olakšanjem.

— Mnogo vam hvala, ekscelencijo!

— U redu — reče Glorring okrenuvši se svojim oficirima. — Dat ćemo Kanu jedan sat vremena da bi mogao doći do svih potrebnih podataka. Kad prođe taj rok, ja ću napustiti brod. Pratnja, jedno odjeljenje svemirske pješadije. Ostala tri odjeljenja neka budu u borbenoj pripravnosti. Dakle, kroz jedan sat.

* * *

Kan je bio zaljubljen. To se upravo dogodilo maločas.

Ona ga je zvala zato što ga je voljela, a on je žurio k njoj zato što je i on nju volio koliko i ona njega, zato što mu je ta ljubav bila čudesnija i neodoljivija od svega što je ikada doživio u svome životu.

On i Harvey napustili su zbornu kuću i tumarali su gotovo besciljno između neuglednih kuća, a onda je on polako postajao svjestan rađanja te ljubavi, te duboke uzajamne sklonosti, tog apsolutnog ispunjenja, koje je bilo moguće samo s voljenom osobom.

Tamo prijeko morala se ona nalaziti — ne više mnogo udaljena. Besciljno su i dalje tumarali tamo-amo, kao da je Harvey prepustio Kanu da sam izabere pravi put. A onda je iznenada Kan zaista i izabrao svoj vlastiti put, i to je bio put ljubavi, put koji ga je vodio k njoj. toj divnoj, jedinoj ljubavi njegova života.

U toku prvih nekoliko minuta poslije izlaska iz zborne kuće Kan je još bio pun pitanja na koja je pokušavao dobiti odgovor. Ali Harvey je samo odmahivao glavom i govorio:

— Molim vas, još ne. Odgovorit' ću vani na sva vaša pitanja, to vam obećavam. Ali zasad još ne. Htio bih vam najprije nešto pokazati.

— Što? — pitao je Kan.

— Ne vjerujem da bih vam mogao pružiti pravo objašnjenje — odgovorio je Harvey. — Znat ćete na što mislim kada to vidite i osjetite. A kad se to dogodi, razumijet ćete mnoštvo stvari koje vam se sada još čine kao problem.

— Ta stvar koju želite da mi pokažete... ma što to bilo — rekao je Kan — ta stvar je, bez sumnje, oružje s kojim ćete vi pokušati da se obranite od imperija, zar ne ?

— Problem je nešto drugačije vrste — odgovorio je Harvey na to. — Molim vas, ne zamarajte se suvišnim nagađanjima, to nema nikakva smisla. Hajde, pođite sa mnom. Kad budete to vidjeli, shvatit ćete mnoge stvari!

Poslije toga nisu više govorili, već su besciljno lutali između kuća, tako da je Kan gotovo povjerovao da je cilj ovog tumaranja da on zaluta i izgubi orijentaciju. Onda ih je odjednom osjetio — prve, slabašne impulse.

Čežnju. Žudnju. Ljubav.

Toplinu, strast i razumijevanje.

Njenu potrebu za njim, samo za njim. Od svih živih bića u univerzumu, on je bio izabrani.

Ona se gotovo neopaženo dokopala njegova srca; najprije je to bio neodređen, slabašan osjećaj, ali onda je postajao sve jači, dok ga najzad nije prožeo cijelog i ispunio.

Ovuda! Zvalo ga je to nešto. Ovuda!

Poruka ljubavi, čežnje i razumijevanja — poruka kojoj se odazvao. Krenuo je označenim pravcem, dok ga je Harvey neopaženo pratio, i sada je žurio ka svojoj dragoj, koja je venula za njim.

Imao je utisak da mora trčati, iako za to u stvari nije postojao nikakav razlog. Jer oni će moći zajedno provesti cijelu vječnost, sada kada su se najzad našli. Grabio je kroz naselje sigurnim korakom i blistavih očiju punih nade. Stigao je do posljednjih kuća malog sela, a onda i do ruba šume s druge strane i krenuo je bez oklijevanja među drveće, jer je njegova draga bila tamo negdje, zvala ga, mamila, kopnjela za njim.

A Harvey ga je pratio u kratkom razmaku.

Sada je bio tako blizu svome cilju da ga je znoj oblio a usta mu se osušila od uzbuđenja i on se poče osvrtati tražeći žudnim pogledom svoju dragu.

I onda je najzad stigao do nje. Stigao je na malu čistinu na kojoj je ona vladala.

Ona je bila kapitalna meduza, debela zelena biljka čije su se mnogobrojne pokretne ruke granale iznad samog tla. Bila je visoka više od dva metra i imala u promjeru otprilike metar i pol. Gumaste zelene grane — ili ruke — pokretale su se lagano kao na povjetarcu. Na njihovim krajevima blistali su divni, jarkoci;veni cvjetovi, koji su bili veliki gotovo kao ljudska glava. Ruke su se izvijale pohotno, a krvavocrvene latice cvjetova, koje su nalikovale na divovske hrapave jezike, trljale su se jedna o drugu proizvodeći neki čudan šum.

To je bila ona, voljena. Njegov životni cilj.

Ovdje će on naći svoj kraj i svoje ispunjenje.

Da li je jedno živo biće i moglo imati neki drugi životni cilj, osim da utoli glad ove biljke?

Zar je u životu postojalo nešto čudesnije, nego njoj služiti?

I kako je to zbilja bilo divno što je draga njega izabrala između svih živih bića, što je on bio predodređen da se bezrezervno preda voljenoj, da joj posluži kao hrana i da se na taj način zauvijek s njom stopi!

Morao je da se baci u njeno naručje!

Ali kad je stupio na čistinu i htio se približiti cvjetovima koji su se klatili i mamili ga, nešto ga je odjednom zadržalo. Nekakvo stvorenje grčevito se uhvatilo za njega, pokušavajući da ga zadrži, pokušavajući da ga odvrati od ispunjenja njegove goleme čežnje.

Odgurnuo je to biće u stranu, ali ono se nije dalo otjerati već se sve upornije hvatalo za njega, vukući ga za ruke, noge, odjeću i držeći ga izvan dohvata crvenih cvjetova koji su drhtali od čežnje za njim.

A onda su tom mrskom biću priskočila u pomoć još neka njemu slična. I mada se branio kao lav, iako mu je ljubav dala neslućenu snagu, Kan je bio savladan i odvučen, dalje od čistine, dalje od njegove drage.

Borio se još uvijek dok su ga bića iznosila iz šume, pun bola i očaja, jer je draga ostala tamo iza njega i neumorno ga dozivala.

I kad mu je najzad postalo jasno da ga bića nikada neće pustiti i da će mu naručje njegove drage ostati zauvijek uskraćeno, on prodornim krikom obznani svijetu svoj jad. Trpio je najveću bol koju je jedan čovjek ikad morao podnijeti, i vikao je i urlao, sve dok ga jedno od onih bića nije surovo udarilo po glavi.

* * *

Oni su mogli čitati njegove misli! Svi do jednoga!

Ilen je sjedio na podiju i proživljavao najstrašnije minute svog života. Sada je bio upućen u njihovu tajnu, a ta je tajna bila takve prirode da su oni morali znati da je on zna!

Ono što se djevojci Harrieti u početku ispitivanja potkralo kao jedna omaška dalo mu je pravu polaznu točku, ali ta pomisao izgledala mu je u prvi mah suviše fantastična da bi je prihvatio.

Međutim, u toku daljeg ispitivanja morao je uvidjeti da prisutni ne osluškuju toliko njegova površna objašnjenja i izvrdavanja, već mnogo više istine koje je on mislio. Njegova zapažanja nepobitno su to dokazala: igra mimike na njegovu licu, kratki pogledi koje su ti ljudi jedni drugima dobacivali, značajne, vrlo rječite šutnje s vremena na vrijeme — sve je to moglo biti izazvano samo njegovim mislima, a ne onim što je govorio naglas.

Najzad je u to bio potpuno siguran: neko drugo objašnjenje bilo je nemoguće. Ali oni su i dalje nastavljali igru s njim, pri čemu je Harriet postavljala pitanja a on se mučio besmislenim odgovorima.

U jednojn trenutku imao je utisak da se nešto dogodilo s njegovim slušaocima: kao da je jedan val iznenada .prešao preko njih, oni su se zgledali široko otvorenih očiju, a onda su u dnu prostorije ustala petorica ljudi i požurili van. Pokušao je evocirati svoje maloprijašnje misli, da se sjeti o čemu je sve mislio

iz trenutka u trenutak, ali činilo se da ovo iznenadno uzbuđenje nema nikakve veze s njim.

Možda s Kanom?

Harriet ga je ponovo potapšala po ruci i rekla:

— Budite mirni, Ilene. Vama se ništa neće dogoditi.

— Pogledao je upitno.

— Da li znate što ja mislim? — prošaptao je. — Vjerujem da vi umijete čitati moje misli.

— Budite mirni, Ilene — ponovila je ona tiho. — Od ljudi ne smijete uvijek očekivati samo najgore. Nije cijelo čovječanstvo odlučilo da krene putovima Zemlje.

Onda je u velikoj prostoriji zavladala šutnja. Prelazio je pogledom od jednog lica do drugog, i bilo mu je jasno da oni nemuštim jezikom razgovaraju međusobno i donese odluku o tome što treba da se desi s njim, s Kanom i ljudima u brodu.

Odjednom je tišinu prekinuo jedan prodoran krik izvan zgrade, a odmah zatim još jedan.

— Kan! viknuo je Ilen i skočio na noge. Projurio je kao tajfun između ljudi i izletio van.

Tamo je zastao kao ukopan.

Malo dalje stajali su Harvey i ona petorica ljudi koji su se prije nekoliko minuta onako žurno udaljili. A podno njihovih nogu ležao je Kan.

* * *

Skupina koja se tog sunčanog popodneva odvojila od broda i krenula u pravcu naselja djelovala je vrlo živopisno. Ispred svih koračao je Helmut Glorring, koji je u svojoj pozlaćenoj uniformi djelovao kao pravi Herkul. Odmah iza njega išli su jedan pokraj drugog Strull i još dva oficira, majori Loudin i Corse u zelenoj i crnoj uniformi. U trećem redu bili su kapetani Rink (s lijevom rukom u zavoju), Stimmel i Pleque, u plavoj, smeđoj i jarko-crvenoj uniformi. Iza njih nastupali su poručnici Braldor, Chip, Sassen, Kommel i Koll u šarenim uniformama svijetlih boja, kao što je u to vrijeme bila moda kod mladih oficira. Na začelju kolone marširalo je odjeljenje svemirskih vojnika u sivim uniformama, koje su vodili narednici S/l Loretta i S/2 Kallett.

Nije bilo muzike, ni bubnja, jer se smatralo da bi takva pomagala bila suvišna na jednom istraživačkom brodu kao što je »Lawrence«.

Unatoč tome, kolona je djelovala impresivno. Vojnici.su marširali odsječnim korakom zureći ravno preda se, a oficiri u svojim šarenim uniformama podsjećali su na ratnike iz daleke prošlosti, obojene ratničkim bojama. Tako su nastupali ovi ratnici imperija, koji nisu odavali počast nikome osim samima sebi, koji su riječ osvajanje ispisali na svojim zastavama i vjerno služili imperiju koji ih je opremao i slao u pobjede.

Stupajući na čelu kolone, Glorring je punim plućima udisao svježi zrak i vlasnički se osvrtao oko sebe.

To je, dakle, bio njegov svijet, koji je s više prava mogao smatrati svojim

vlasništvom nego ostali planeti koje je samo priključio imperiju. Ovaj put on je pronašao svijet u procvatu, koji je već bio nastanjen kolonistima i o čijoj egzistenciji Zemlja nije imala ni pojma.

Slavom je bio ovjenčan svaki osvajač koji bi stado imperija povećao samo za nekoliko zalutalih ovaca. Koliku li je tek slavu zasluživao onaj čovjek koji bi, za račun imperija, otkrio potpuno nepoznati svijet!

Možda bi trebalo da nekoliko stanovnika ove kolonije prebaci na Zemlju — desetak njih, recimo. To bi, razumije se bio neobičan postupak, ali već i to što je on uopće naletio na ovaj nepoznati planet bilo je dovoljno neobično! Da, on će zaista povesti sa sobom na Zemlju desetak ovih domorodaca!

Dok su se približavali naselju, Glorringov pogled pade na Kana i vojnika, koji su čekali u sjenci prve zgrade. Obojica su bili još dosta udaljeni, ali viceadmiral je mogao živo zamisliti izraze njihovih lica — zavist i divljenje na Kanovu, i militaristički ponos na vojnikovu.

A jesu li lica domorodaca, koji su ga, čini se, i sami čekali, mogla imati neki drugi izraz osim izraza zapanjenosti i strahopoštovanja?

Tog trenutka njegove zlatom optočene noge iznenada načiniše jedan mali skok — i on promijeni korak.

Iza njega, svi ljudi u koloni načiniše jednovremeno isti takav mali skok.

Nije obraćao pažnju na to.

* * *

Kanovo lice poprimilo je zelenkastu nijansu — iako ne iz zavisti. Bilo mu je teško pri duši. Proživio je teške trenutke.

Njegovo sjećanje na onu stvar, na nju, voljenu — ma što to bilo — počelo je već da blijedi, imao je osjećaj da mu može samo koristiti ako pojedinosti ne zadrži suviše intenzivno u sjećanju.

Znao je određeno samo to da ga je bila pograbila neka čudna sila i natjerala ga da čini stvari koje su mu izgledale potpuno ispravne, stvari koje su — tako mu se činilo — odgovarale rnepovoj volii i slobodnom izboru.

S jezom se sjećao te sile — ali ove uspomene imale su u sebi nešto nestvarno, kao da se sjećao nekog izuzetno bolnog i teškog mučenja,, koje nikada nije doživio na vlastitom tijelu, već je samo čitao, ili slušao o njemu. Bilo je to sjećanje iz druge ruke, čijeg je punog, neposrednog djelovanja on bio pošteđen iz nekih njemu još nepoznatih razloga.

Kad je bio ponovo došao k svijesti, pogled mu je pao na Harveya, koji se s gotovo komičnom zabrinutošću nadnosio nad njega. Harveyjev glas odjekivao je nekako nestvarno i kao iz velike daljine:

— Kane! Probudite se, Kane! Sve je prošlo! Hajde, čovječe, probudite se! Ona stvar vam ne može više naškoditi!

Ova posljednja rečenica natjerala ga je da poskoči kao oparen, ali prije nego što je stigao da krikne, prije nego što je uspio ponovo da podlegne onom neodoljivom nagonu, Harvey mu je svojom rukom zatvorio usta i držao je tako sve dok se ponovo nije primirio. Onda je rekao:

— Zao mi je. Kane, stvarno mi je žao. Nadam se da ćete mi oprostiti.

— Kako to... oprostiti? — upitao je Kan i prešao drhtavom rukom preko svog čela. — Ja još uopće ne znam što ste mi to uradili!

— Nisam ni slutio — rekao je Harvey lagano — koliko snažno može djelovati to iskušenje na potpuno nepripremlienog čovjeka. Nije čudo što su onoliko ljudi iz prve generacije postali njene žrtve.

— U čemu je, zapravo, stvar? — upitao je Kan. koji se sada već osjećao malo bolje, iako su ga ruke i noge boljele, kao da se fizički potpuno iscrpio. — Na što sam tonaletio?

— Naši preci dali su joj ime Sirena — odgovorio je Harvey. — Kad su se oni spustili na ovaj planet i osnovali prve kolonije, te su biljke bile svuda rasprostranjene. Sada ih možete naći još samo tu i tamo, ako izuzmemo prašumu u tropskom pojasu, gdje nismo ni pokušali da ih iskorijenimo. Zemlja tamo i tako nije pogodna za obrađivanje, a za nas je najvažnije da je akcioni radijus biljaka ograničen.

— Ali... ja još ne shvaćam...

— Sirena je biljka mesožder — produžio je Harvey — koja svoju hranu namamljuje ispuštajući neku vrst telepatskog zova. Na taj način ona uspijeva da se dočepa svakog živog bića koje se nađe u blizini. Mi vjerujemo da to značenje ima neke veze s mirisom njenih cvjetova.

Kan je Jagano kimnuo glavom.

— Znači, ja sam dospio u njenu blizinu. Princip, po svemu sudeći, univerzalno funkcionira. Ali otkuda to, Harvey, da se on ne odnosi i na vas, već samo na mene?

— I mi podliježemo čari te biljke, koja pokušava da namami svako živo biće koje se nađe u njenoj blizini.

— Pa kako onda uspijevate da joj se oduprete? Zbilja ne shvaćam...

— Stvar nije tako jednostavna — osmjehnu se Harvey. — Jeste li ikada razmišljali o telepatiji?

— Naravno.

— I što mislite o nj oj ?

— Čista besmislica — odgovori Kan. Onda se začuđeno trgnuo. Jer i Harvey je istodobno izgovorio te iste riječi.

— Što znači to? — upitao je Kan mršteći se u nedoumici. Istodobno, i Harvey je postavio isto pitanje.

Kan je razmišljao neko vrijeme, a onda kimnuo glavom i rekao:

— Aha, razumijem. Ali to... — Ponovo je zbunjeno zašutio, jer je dvadesetak ili više prisutnih domorodaca govorilo u isto vrijeme iste riječi. Savršeno sinhroniziran kolektivni zvučnik.

Harvey se nasmijao i rekao:

— Vi, naravno, mislite da time ništa nije dokazano, jer su se vaše misli do izvjesnog stupnja mogle predvidjeti. U redu. Ali recite, molim vas, nešto što mi ne bismo mogli znati unaprijed samo uz pomoć logičnog načina mišljenja.

Kan se zagledao u njega, napeto razmišljajući. Onda se okrenuo prema vojniku, koji je pratio prizor s tako zapanjenim izrazom lica da se Kan odmah bolje

osjetio: netko je bio još zbunjeniji od njega.

Kan zatvori oči, pokušavajući da sredi misli. Telepatija? Riječ mu je, dabome, bila poznata, to područje bilo je dobro prostudirano, ali koliko se Kan mogao sjetiti, tim problemom bavili su se samo ćaknuti i varalice. Zar je ovako nešto zaista bilo moguće? Trebalo je: samo da otvori usta i kaže neku , riječ — bilo koju riječ — i onda će znati na čemu je.

Nije bio ni sam siguran da li uopće želi da zna.

Čitač misli.

Nema više privatnog života.

— Tako loše ipak nije — čuo je Harveyja kako govori. — S vremenom se razvija izvjestan kodeks časti. I, naravno, jedan sistem za zaštitu intimnog svijeta. Hajde, recite nešto!

Kan uvuče zrak punim plućima i reče:

— Canteloupe!

Istovremeno, iz dvadeset pet grla odjeknu riječ:

— Canteloupe!

Harvey se veselo nasmije i upita:

— Dakle, što kažete?

* * *

Kan se odjednom osjetio vrlo umoran; suviše se toga sručilo na njega u toku posljednjeg sata. Obrisao je znoj sa čela i osvrnuo se oko sebe. Još je sjedio na tlu, dok je Harvey čučao pored njega, a grupa ostalih kolonista, zajedno sa svemirskim vojnikom, stajala naokrug. Sagnuo se malo naprijed i zagledao odsutno u tlo između svojih koljena.

— U redu — rekao je umorno. — Pričajte mi više o tome.

— Ne znam kakve su bile kolonizatorske metode Starog imperija — poče Harvey — znam samo da je za naše pretke jedna takva ekspedicija značila vožnju bez povratka. Ulazili su u brod, napuštali Zemlju i krstarili svemirom, sve dok ne bi naišli na neki planet koji je bio pogodan za naseljavanje. Poslije njihova odlaska nije više postojao nikakav kontakt sa Zemljom, a kad bi se već spustili na neki planet, svoj novi zavičaj nisu više mogli napustiti. Brod kojim bi stigli iziskivao je za drugi start komplicirane uređaje za uzlijetanje, koje oni, razumije se, nisu mogli izgraditi.

— I tako su stigli ovamo — produži Harvey i načini širok pokret rukom. — Spustili su se, rastavili brod, odabrali mjesto za naselje i počeli podizati kuće... Onda su se odjednom Sirene zainteresirale za nove stanovnike.

— Kao što je bio slučaj sa mnom? — upita Kan.

— Da, baš tako. Iako to nije opće poznata činjenica, stoji ipak da svaki čovjek, u manjoj ili većoj mjeri, posjeduje telepatsku sklonost. Na Zemlji su zabilježeni bezbrojni slučajevi ljudi koji su tu sposobnost razvili do te mjere da su bili gotovo svjesni svoje nadarenosti. Pri tome se mora imati na umu da ta sklonost dolazi u pojedinaca do različitog izražaja, baš kao kod ljudi koji imaju bolje pamćenje od drugih, ili se mogu bolje uživjeti u apstraktne tokove matematike... i tako dalje.

Kan šutke kimnu glavom.

— A sada se vratimo prvim naseljenicima Cockaignea.

Pet tisuća kolonista spustilo se ovdje, da osnuju novi život ili nađu svoju propast na ovom planetu. Onda je Sirena počela obraćati pažnju na njih. Da li shvaćate na što mislim?

— Da, shvaćam — reče Kan. — Mogu zamisliti da su ljudi s jačim telepatskim instinktom imali veće šanse da prežive od onih koji na vrijeme nisu postajali svjesni opasnosti niti uspijevali da se uklone iz njene blizine.

— Točno — reče Harvey. — Na ovom planetu telepatija je od samog početka bila jedan od primarnih faktora opstanka. Ona je prvi put postala značajna za ljudsku egzistenciju. Ona je prijeko potreban uvjet da bi čovjek ostao u životu. I zato je bilo sasvim prirodno što je telepatija iz generacije u generaciju dolazila do sve većeg izražaja, jer u životu su svaki put ostajali samo oni čije su telepatske sposobnosti bile jače od sposobnosti prethodne generacije.

— A sada — prekide ga Kan — vi ste svi potpuni telepati!

— Tako je — potvrdi Harvev. — I, naravno, mi smo stekli i neke druge sposobnosti koje s telepatijom stoje u uskoj vezi, kao na primjer... ah, da... recite mi, na primjer, kako se vi zovete?

Kan je s nedoumicom odmjeravao svog sugovornika. Čemu ovo pitanje?

— Hajde — reče Harvey. — Kažite mi vaše ime.

— Ja se zovem... — poče Kan.

Nije više znao! Sav očajan naprezao se, pokušavao iz petnih žila da se sjeti — ali je zaboravio! Nije više znao vlastito ime! Imao je osjećaj da nikada nije ni posjedovao neko ime.

— Zovete se Kan — reče Harvev.

Naravno! Kako glupo od njega što je zaboravio! Kan je upola sklopljenih očiju fiksirao Harvevja. Odjednom je shvatio.

— Vi ste ugasili moje sjećanje — rekao je najzad.

Harvay samo kimnu glavom.

Kan u prvi mah nije znao što da kaže: zabrinutost mu se kao neki težak teret uvlačila u dušu.

* * *

— Da li uopće postoje neke granice vaših sposobnosti? — upitao je.

— Naravno da postoje izvjesne granice — uzvrati Harvey. — Ali neka vas to ne zabrinjava.

— Što će se dogoditi s nama?

— O tome još nismo odlučili. Neposredno poslije vašeg spuštanja htjeli smo vas uvjeriti da je ovaj planet nepodesan za život i da bi bilo najbolje da se vratite tamo odakle ste i došli.

— Volio bih da ste to učinili — reče Kan. Harvey se nasmija.

— Promijenit ćete mišljenje kad budemo gotovi s vama —rekao je i mahnuo rukom prema vojniku, koji je još širom otvorenih očiju stajao u pozadini. — Pogledajte malo vašeg pratioca Ilena. On je inteligentan mladić i latentni telepat visokog stupnja. Harriet smatra da bi za nepunu godinu mogla potpuno razviti

njegove telepatske sposobnosti. Ali, imate li vi uopće predodžbu o tome što je Zemlja učinila tom mladom čovjeku?

Kan je promatrao vojnika, ne shvaćajući što je Harvey htio reći. Njegova svijest nikada i nije u pravom smislu riječi registrirala postojanje tog mladića. Za njega Ilen nije bio ništa drugo do stoičko lice i uniforma, jedan od bezličnih vojnika iz bloka šest.

— To je, dakle, vaše mišljenje o ovom mladiću, Kane — reče Harvey odmahujući glavom. — To mišljenje poklapa se sa shvaćanjima i svih ostalih. Njega su tako često uvjeravali kako ne postoji kao jedinka, da je ozbiljno počeo razmišljati o tome da se prijavi za reformiranje i potpuno ubije individualnost, koja i tako nije imala nikakve vrijednosti za njega i samo je bila izvor stalnih sumnji i tjeskoba. Jeste li znali da se od svih zemaljskih vojnika otprilike četiri posto svake godine prijavi za reformiranje? Eto, koliko malo se kod vas cijeni život i vrijednost ličnosti.

— Te brojke nisu mi bile poznate — reče Kan odsutno. Zurio je u vojnika i pokušavao da u njemu vidi ličnost, pokušavao ga je vidjeti onako kako ga je vidio Harvey. Ali to mu je teško polazilo za rukom.

— Vaš je imperij — reče Harvey izmijenjenim glasom — kao neka otvorena rana pred licem svemira. Mi bismo izgubili poštovanje prema sebi ako se ne umiješamo u tu stvar.

— Oh, ne! uzviknu Kan. To je apsolutno nemoguće! Čak i da mobilizirate sve snage koje vam stoje na raspolaganju, s imperijem ne možete izići na kraj. Jedan jedini brod možda biste uspjeli savladati, ali ne i cio imperij.

— Da sam na vašem mjestu, ne bih bio u to tako siguran.

U tom trenutku do grupe je došetao jedan domorodac i rekao nehajnim glasom:

— Oni upravo formiraju kolonu kod broda i spremaju se da nas posjete.

— Dobro — reče Harvev i uspravi še. — Pođite, Kane. Moći ćemo dalje razgovarati dok ih čekamo.

Kan se s naporom diže na noge. Imao je dojam da će mu koljena otkazati poslušnost. Polako je krenuo za Harvevjem. Ostali kolonisti i vojnik bez žurbe su koračali iza njega.

Onda se Harvey ponovo oglasi:

— Razumije se, mi ćemo morati da istisnemo iz vašeg sjećanja gotovo sve što smo danas ovdje govorili, ali samo privremeno. Nipošto ne želimo riskirati da imperij bude prije vremena upozoren. Nas desetorica otputovat ćemo na Zemlju vašim brodom...

— Vas desetorica...? Ali, to je nemoguće...

— Ne brinite se zbog toga, Kane — reče Harvey. — Vaš zapovjednik je upravo ovog trenutka odlučio da odvede deset domorodaca na svoj brod.

Grupa zastade na rubu naselja. Na izvjesnoj udaljenosti već se mogla raspoznati šarena kolona vojnika.

Kako su smiješno djelovali ti ljudi! Prvi put Kanu postade jasno koliko komično i glupavo izgleda jedna ovakva delegacija. I kako nemoćno i ranjivo!

— Možda imate pravo — rekao je tiho. Da, zacijelo ćete uspjeti. — Bio je umoran i osjećao je strah, ali ga je istovremeno obuzimalo neko neobično uzbuđenje. Oni će uspjeti! Oni će uspjeti da to učine!

I zar je mogla postojati bilo kakva sumnja da će svijet od sada biti bolji?

— Zemlja je izgubila svoj harmonični korak — reče Harvey. — Imajući na umu sve što život može ponuditi, ona je zaista izgubila svoj korak, baš kao i ova grupa vojnika koja nam se približava. Svi su oni izgubili svoj korak. To se mora izmijeniti.

I, kao po komandi, svi koji su marširali u koloni načiniše jedan mali skok i promijeniše korak.

Ilja Varšavskij: Siže romana

Sjužet dlja romana

Prevela Jadranka Vrbnjak

Bio sam zaista sretan. Tko je preživio tešku bolest i nakon dugog liječenja osjetio da je ponovo zdrav, razumjet će me. Svemu sam se radovao: i zato što nisam ostao invalid i što su mi na poslu dali dugi odmor, pa sam mogao završiti dizertaciju koju sam počeo pisati još prije bolesti. Veselio sam se što idem u sanatorij i ne moram razbijati glavu svim onim svakodnevnim sitnicama. Veselio sam se čak i kupeu za dvoje u kome mi je suputnik bio simpatičan mladić a ne neka kapriciozna baba. Osim toga, ispratila me divna žena koju sam iskreno ljubio. Bio sam ponosan dok me držala ispod ruke i gledala samo mene, ne obzirući se na zadivljene poglede putnika.

— Daleko putujete? — obratila se mom suputniku.

— Do Kislovodska.

— Divno! Znači do kraja puta! — Podarila ga je svojim najljepšim osmijehom kojem nije mogao odoljeti nijedan muškarac. — Nešto bih vas zamolila. Pripazite na moga... muža. — Prvi put otkad postoji naša veza upotrijebila je tu riječ, i bio sam očaran kako je ona iz njezinih usta zvučala prirodno. — Nije se još potpuno oporavio od bolesti — dodala je.

— Bez brige! — smiješio se moj suputnik. — Ja gotovo da sam liječnik.

— Što znači gotovo?

— Znači: ni Hipokrat ni Avicena.

— Student?

— Molim...? Vječni student s diplomom liječnika. Izišao je u hodnik i pažljivo zatvorio vrata kako nam ne bi smetao.

— Vjerojatno nekakav apsolvent — šapnula je ona.

Obožavam putovati danju. Volim polako hvatati ritam kretanja, promatrati putnike, bez žurbe odlagati stvari, razgledati kupe.

Sve je bilo divno i onako kako volim, bio sam neobično sretan, ponavljam, ali me ipak mučio neki čudni nemir. Osjećao sam to ali se nisam mogao savladati. Trčkarao sam iz kupea u hodnik i natrag, premještao stvari, počeo čitati i opet jurio u hodnik.

Ne znam zašto ali na putu su mnogi ljudi spremni otkriti svoje najčuvanije tajne prvome na koga naiđu. Možda je to zato što svaki čovjek osjeća potrebu da se

nekome povjeri a suputnik kojega prvi i posljednji put u životu vidiš idealan je sugovornik. Možda se taj atavistički osjećaj sačuvao još iz vremena kada je putovati bilo opasno tako da je svaki suputnik bio po potrebi i suborac, tko zna?

Došlo je vrijeme ručka i moj suputnik predloži da odemo u vagon-restoran.

I eto, tu za vrijeme ručka počeo sam nezaustavljivo pričati. Već smo davno ručali, konobar je demonstrativno promijenio stolnjak, a ja sam govorio, govorio.

Moj je kompanjon bio idealan slušač. Cijela njegova figura, zelene oči, izblijedjele trepavice, pa čak i njegove ruke, začuđujući izražajne ruke s tankim dugim prstima, običavale su krajnju koncentraciju i napetu pažnju. Nije postavljao nikakva pitanja, jednostavno je sjedio i slušao pažljivo.

Općenito govoreći, ispripovijedao sam mu sva svoja razmišljanja koja su bila plod dugih besanih noći. O tome da sam u trideset i petoj godini osjetio gađenje prema svojoj profesiji i želju da se bavim jedino pisanjem. Pričao sam o pokušajima i neuspjesima u pisanju, o novim idejama i o tome da u sanatoriju moram o svemu tome odlučiti. Ili ću napisati zamišljenu pripovijest ili više nikada neću ni pokušati pisati. Cak sam mu ispričao i sadržaj te pripovijesti. Nevjerojatno kako je sve to buknulo iz mene. Bile su to moje tajne koje nisam povjerio čak ni voljenoj ženi. Suviše me sumnji mučilo da bih joj sve to izložio. Uostalom, sve to nije tako. Mučila me samo jedna jedina sumnja: nisam znao imam li talenta za pisanje a stidio sam se u njezinim očima neuspjeha. Razočaranje, ako ga doživim, moram proživjeti sam, ne dijeleći ga s njom. Uostalom, i to sam razložio svome suputniku.

Na kraju sam završio svoju ispovijest i mi smo se vratili u odjeljak. I tada je počela reakcija. Stidio sam se svoje brbljivosti, toga što sam potpuno nepoznatom čovjeku povjerio misli koje još ni sam nisam oblikovao i predstavio ma se kao hvalisavac i glupan.

Opazio je moje raspoloženje i upitao:

— Žalite što ste mi sve povjerili?

— Svakako — odvratio sam ogorčeno. — Razbrbljao sam se kao dječačić. Čini mi se da mi je to svojstveno. Ne sjećam se tko je rekao da pisac može biti svatko, ako mu ne smeta nedostatak ili suvišak riječi. Bojim se da je mnogorječje moj osnovni nedostatak. Sižei su mi glupi, gubim se u nepotrebnim pojedinostima tako da sve postaje neprobavljivo. Kao i sada...

Izvadio je iz džepa nekakvu kutijicu.

— Obećao sam vašoj ženi... Ukratko, uzmite tabletu. Upravo vam je sada prijeko potrebna.

Samo mi je još to trebalo!

Očito je moja grimasa bila dovoljno rječita.

— Imate pravo — reče spremajući kutijicu u džep. Cijela je farmacija palica sa dva kraja. Osobito sredstva za umirenje, iako ih ponekad i ja upotrebljavam. Što se toga tiče; narodni su lijekovi kudikamo djelotvorniji. Provjereni stoljećima. Sada ćemo ih iskušati! — Otvorio je kovčezić i izvadio bocu konjaka. — Armenski, pravi! Pričekajte, zatražit ću čašice.

Uopće nije bio kao liječnici na koje sam bio navikao, osobito kad se vratio

noseći dvije čašice.

— Evo — blago me potapšao i natočio mi sasvim malo, a sebi dobru trećinu čaše. — Pažljivo zagrijte čašu dlanovima. Znalci kažu da tako piće oživi. Sada kušajte!

Gucnuo sam i osjetio kako mi ugodna toplina struji sve do želuca. Kako dugo nisam pio konjak!

— Čudno! — rekao sam. — Kada biste samo znali koliko sam se naslušao predavanja u vezi s ovim. »Ni kapi alkohola« govorili su mi svi jednoglasno, a kad su me otpuštali iz bolnice...

— Koještarije! — ležerno je mahnuo rukom. — U medicini ima previše formalnih tabua. Alkoholizam je socijalno zlo. Zloupotreba alkohola izaziva teške posljedice i nekima je to razlog da ga potpuno stave van zakona. A ipak je ponekad nezamjenjiv. Eto, gucnuli ste i sve je prošlo. Nije li tako?

Pri tom se držao tako ozbiljno da sam se i nehotice morao nasmijati.

— Tako je! Ali što će biti kasnije?

— Više vam neću dati, tako da neće biti nikakvog »kasnije«.

S užitkom je dobro otpio.

— Sve je to individualno — nastavio je promatrajući piće na svjetlu. — Netko od kave ne može zaspati, a drugome ona pomaže da lakše zaspi. Ljudski je mozak lukava šala. Vječita borba uzbuđenja i smirenosti. Kora i potkora. U svakom pojedinom slučaju treba znati na što i kako djelovati. U vašem slučaju alkohol djeluje umirujuće. Nije li tako?

— Tako je. Ali kako ste to mogli predvidjeti?

— Inače bih bio vrlo loš psihijatar.

— Ah tako, vi ste psihijatar?

— Ponekad.

Malo mi se vrtjelo. Vagon se ugodno ljuljao i osjećao sam ugodno spokojstvo.

— Što znači »ponekad«? — nemarno sam upitao. — Maločas ste rekli da ste gotovo liječnik, sada gotovo psihijatar. Što ste vi zapravo?

— Psihofiziolog.

— Što je to?

— Teško je to objasniti u nekoliko riječi a ulaziti u pojedinosti nema smisla. Predočit ću vam to na jednostavnom primjeru. Eto, vi ste maločas popili malo konjaka i vaše se psihičko stanje promijenilo. Zar ne?

— Tako je.

— To je umjetno izazvana promjena. Istovremeno u ljudskom organizmu postoje unutrašnji činioci koji djeluju na psihu, na primjer hormoni. Hormonalnim djelovanjem upravlja vegetativni živčani sistem. Postoji bezbroj uzajamnih veza između mozga i cijelog organizma. To čini cjelinu koju moramo proučavati uvažavajući sve činioce. Jednom riječi, psihofiziologija je nauka koja proučava utjecaj stanja organizma na psihu i psihe na organizam.

— Žučljiv tip — ubacio sam se primjedbom — očito nije slučajan izraz? Vjerojatno, kad se razlijeva žuč...

— Svakako! Iako je sve mnogo složenije. Ponekad je teško razlučiti uzrok i posljedicu. To što smatramo posljedicom često je uzrok i obratno. Tu nas čeka vrlo zanimljiv rad i istraživanje.

Otpio je još gutljaj i zamislio se.

Gledao sam kroz prozor. Osjećalo se da putujemo prema jugu. Umjesto šumaraka u kojima se mjestimično još zadržao snijeg vidjela su se ozelenjena polja. I zemlja, i nebo i sunce, bili su već nekako drugačiji.

— Možda bih vam mogao pomoći — rekao je neočekivano. — Imam zanimljiv siže za roman. Događaji kojima možete protkati osnovu romana zaista su se desili. To nije mašta, iako se mnogo što se dogodilo doima fantastično. Želite li da vam ispričam?

— Dakako! — odgovorio sam. — Sa zadovoljstvom ću, saslušati, iako sumnjam da sam u stanju i iz najboljeg sižea...

— To je već vaša stvar prekinuo me. — Dužan sam samo napomenuti da postoji nešto što se zove liječnička etika. Zato ću prešutjeti neke stvari. Nikakva imena. Morat ćete sami razmisliti o ostalom... Uostalom da počnem.

* * *

Cijeli događaj počinje u klinici glasovitog učenjaka. Nazvat ćemo ga jednostavno profesorom. Morat ćete mu naći neku osobenost. Samo molim vas, nemojte od njega napraviti lažnog heroja ni manijaka iz fantastičnog romana. To je vrlo proturječan karakter. Sjajan kirurg. Učenjak širokog dijapazona. Ujedno je bolesno častan i pravedan, a osim svega i te kako zna svoju cijenu. Pažljiv i odgovoran prema bolesnicima, ali često neopravdano grub sa svojim suradnicima. Možete mu po svom nahođenju dodati i druge osobine, ali to ovdje nije bitno.

Možete napisati da je njegov rad na savladavanju barijere biološkog odbacivanja tkiva prilikom transplantacije organa izveo kliniku kojom rukovodi na novi, perspektivni put.

Pokušajte zamisliti odjel transplantacije u toj klinici. Nije potrebno da upoznate samu tehniku rada. Morate osjetiti osobitu atmosferu koja vlada na tom odjelu. Postojanu napetost iščekivanja. Veliki tim liječnika različitih specijalnosti neprekidno je u stanju potpune pripravnosti. Nitko ne zna kada se to može dogoditi. Možda za sat, možda za mjesec. Nemojte misliti da su osuđeni čekati skrštenih ruku. Paralelno rade u laboratoriju. Provodi se bezbroj pokusa na životinjama. Svaki pokus rađa nove planove, nade i dakako razočaranja.

Profesor uporno ide prema zadanom cilju: transplantaciji mozga. Već su napravljene desetine pokusa na štakorima i psima. Ipak, sve ne teče tako brzo kao.što se čini na prvi pogled. Prolaze godine. Napokon — odlučujući eksperiment. Repati majmun živi s transplantiranim mozgom. Pitanje je: što dalje? Nauka se ne zaustavlja na pola puta. Da li će se takva operacija izvršiti na čovjeku? Vi svakako znate za oprezan odnos prema presađivanju uopće, a ovdje je riječ o transplantaciji povezanoj s novim etičkim i moralnim problemima. Profesor se obraća raznim institucijama, no nitko ne želi reći ni da ni ne. Svi se trude raznim prijedlozima osloboditi odluke i razrješavanja toga pitanja. Jednom riječi, nema ni formalne zabrane ni službene dozvole.

Vrijeme neumitno leti, klinika uspješno presađuje bubrege, srce i pluća, nastavlja se laboratorijski rad na onom glavnom, ali sve ostalo ostaje i dalje nejasno

To je, da tako kažemo, preludij.

I tako jednoga dana »hitna pomoć« gotovo istovremeno dovozi dva čovjeka. Oba u nesvjesnom stanju, oba pokupljena na ulici. Prvi nema nikakve dokumente. Nepoznata mu je dob, ime, adresa, profesija. Dijagnoza — teški infarkt pluća. Situacija je praktički beznadna. Drugi je sveučilišni profesor — žrtva nesretnog slučaja. Otvorena trauma lubanje s ozljedama mozga i unutrašnjim krvarenjem. Također neće preživjeti. Ozlijeđeni su mu dijelovi mozga koji upravljaju životno važnim funkcijama organizma. Oba leže na reanimacijskim stolovima. Dva živa tijela u kojima se održava neka vrst života zahvaljujući umjetnom krvotoku i plućima. Istodobno ako je drugi siguran kandidat smrti, prvoga se može pokušati spasiti presađivanjem pluća od drugog pacijenta. Tu odluku donosi profesor.

Sve je spremno za operaciju ali ona ne može početi. Ne možete zamisliti kakvim je sve ograničenjima sputan liječnik.

Kao prvo, mora imati suglasnost pacijenta ili njegovih rođaka i svakako pristanak rođaka donatora ili ako hoćete davaoca.

Kao drugo, organe za presađivanje može uzeti samo od mrtvoga, a sve dok u tijelu davaoca postoje i najmanji znakovi života liječnik ih mora podržavati. Za to vrijeme drugi može umrijeti.

Kao treće... Uostalom, čemu treće! Mogu se beskonačno nizati kojekakvi problemi s kojima se u takvoj situaciji bori kirurg, ali je najogavniji čekanje da pacijent umre. Prestanak rada srca, klinička smrt, vrlo česti elektrošokovi u području miokarda, ponovljene, jedva zamjetne pulsacije, opet prestanak rada — i, ovaj put šokovi više ne djeluju. Ostaje još samo jedno sredstvo: otvaranje prsnog koša i izravna masaža srca. Taj posljednji pokušaj daje rezultate iako ne zadugo. A tada se otkriva podatak koji sve svodi na nulu: drugi pacijent ima tuberkulozne kaverne pluća.

Mnogi ljudi boluju od tuberkuloze ništa ne sumnjajući. Njihov je organizam uspostavio nekakav sistem ravnoteže tako da bolest ne napreduje. Ali nijedan liječnik neće presaditi drugom čovjeku organ napadnut tuberkulozom.

Ukratko, mogle su se skinuti rukavice i oba mrtvaca odvesti u mrtvačnicu.

Nisam bez veze vašu pažnju usmjerio na profesorov karakter.. Bez njegovih karakternih osobina ne biste shvatili sve što se desilo poslije.

Strelovito je donijeta odluka: presađivanje mozga onom drugom. I to bez pridržavanja usputnih formalnosti. Nije bilo vremena telefonirati u Moskvu i čekati dozvolu.

— Na što je računao profesor? — upitao sam.

— Teško je reći. Prije svega, vjerojatno je računao na uspjeh. Ljudi toga soja, opsjednuti nekom idejom, jednostavno ne žele misliti na neuspjeh. U takvim stvarima uvijek netko mora biti prvi, pa preuzeti rizik na svoja leđa. Osim toga, ispravno je računao da će spasiti jednoga pacijenta koji je osuđen na smrt. Djelovao je, moglo bi se reći, vize impulzivno nego rasuđujući. Vrlo je malo

vremena ostalo za bilo kakvo razmišljanje.

Možete preskočiti sam tok operacije. To je vrlo složeni i osjetljiv posao koji se obavlja u nekoliko etapa i teško da može zainteresirati neupućenu osobu. Za pisca je kudikamo važniji psihološki problem, a ovdje ih ima koliko želite.

Tako je operacija izvršena. Slijedeće jutro žena davaoca pronašla je uz pomoć »hitne pomoći« svoga muža i identificirala ga u mrtvačnici. Rečeno joj je da je umro od infartka pluća što je — bez obzira na okolnosti — bila istina. Ostale pojedinosti nisu rečene. Za nju bi to bio prevelik udarac. Bio je novinar, bilo mu je samo dvadeset i pet godina. U braku su bili tek godinu dana i jako su se voljeli. Vjerujte, liječniku je od svega najteže razgovarati s rođacima umrloga. Iako je poduzeo sve što je u njegovoj moći ipak mu ostaje osjećaj da je negdje pogriješio. Zato ćemo profesoru oprostiti što nije osobno razgovarao s njom već je poslao svoga asistenta. I najsmjeliji su ljudi ponekad malodušni. Osim toga, ne smijemo zaboraviti na pacijenta za kojeg je profesor bio odgovoran ne samo pred društvom već i pred svojom savješću. Imao je više nego dovoljno razloga da bude uznemiren.

Što je, iskreno govoreći, bilo paznato iz prijašnjih pokusa? Da se kod životinja s presađenim mozgom srazmjerno brzo uspostavljaju motorne funkcije i osjećaj ravnoteže, da većina uvjetnih refleksa davaoca nestaje poslije presađivanja a novi se uspostavljaju brže nego u primjeraka kontrolne skupine, te da su životinje s presađenim mozgom potpuno spremne za normalni život. I to je sve. A je li to dovoljno da se predvidi ponašanje čovjeka poslije takve operacije? Tu postoji bezbroj činilaca koje ne možete provjeriti na životinji. Što ostaje u pamćenju, a što se u potpunosti briše? Što se gubi na izvjesno vrijeme ili možda nepovratno u podsvijesti? Napokon čak i govor. Pa i on je rezultat učenja. Karakter. Već sam rekao da je djelovanje mozga nemoguće promatrati odijeljeno od organizma. Nebrojeno je mnogo putova njihovog uzajamnog djelovanja a većina ih je nama nepoznata. Ukratko, čovjeka s presađenim mozgom ne možemo proučavati kao običnu simbiozu nečije individualnosti s drugim tijelom. Taj je čovjek potpuno nova osoba. Kao što vidite, više je sumnji nego spoznaja.

Ipak je operacija izvršena. U postelji je — čovjek. Diše, reagira na svjetlosne efekte, guta hladetinastu hranu, rade mu bubrezi, crijeva... i ništa više. Prolaze tjedni, mjeseci, uče ga hodati. Naučio je čak i nekoliko riječi. Što dalje? Dalje — ostaje jedino nada da je vrijeme najbolji lijek. Ono neumitno prolazi. Čovjek se uspješno oporavlja. Teško, s mukom, ali pomalo razgovara. Uči čitati. Ne sjeća se svoje prošlosti. Prolazi godina. Samostalno razgovara, čita, piše. U njemu se budi zanimanje za okolinu. Uspostavlja se ponovo sve osim sjećanja na prošlost. Svi pokušaji da se probude sjećanja ostaju bez rezultata. Govore mu da je preživio tešku traumu mozga koja je izazvala potpunu amneziju. On to prihvaća. Prolazi izvjesno vrijeme i bolnička sredina ga počinje mučiti.

Postavlja se pitanje što dalje s njim. Po dokumentima je sveučilišni profesor, ali jasno vam je da on to više nije. Od novinara u njemu također nije ostalo ništa. Da uči iznova? O tome je još rano govoriti. Proglasiti ga invalidom — sami znate što bi to za njega značilo. Osim toga, prekinuo bi se jedinstven eksperiment u

najodlučnijoj fazi. Treba mu omogućiti da živi među ljudima. Da odlazi u kino, kazalište, držeći ga neprestano pod neoslabljenom paskom stručnjaka.

Zaboravio sam napomenuti da je predavač imao svoju ljubljenu. Kada je saznala za nesretni slučaj i njegovu operaciju, sve je vrijeme tražila dozvolu da ga posjećuje. Profesor je kategorički zabranio bilo kakve posjete. U to vrijeme ne bi ničemu služili. Sada je situacija bila drukčija. Dopustili su joj da ga posjećuje. Nije ju mogao prepoznati ali se veoma obradovao novom licu. Osim toga, ona mu se, bez sumnje, sasvim određeno sviđala. Bila je to lijepa, zavodljiva žena.

Dopušteno joj je da ga posjećuje svakog dana. Dugo su razgovarali. Pričala mu je pojedinosti iz njegova prošloga života i jadniku se pričinjalo da se i sam koječega prisjeća.

Na kraju je tražila dopuštenje da ga povede sa sobom. Profesor se složio.

Sve je teklo prilično dobro. Nije ni najmanje sumnjala da uzima bliskoga čovjeka koji se našao u teškoj situaciji. Materijalnih problema nije bilo: predavač je imao ušteđevinu a bolnica dozvolu da ga drži neograničeno na bolničkom spisku. Promjena ambijenta bila mu je prijeko potrebna. Što se moralne strane tiče, kako se ono kaže, onaj kome odrubite glavu ne plače za kosom. Izgledalo je da su sretni. Preostalo je jedino čekati kako će se dalje razvijati stvari.

Na žalost, dalje je krenulo naopako. Da li se u njemu zaista probudilo sjećanje, da li je nešto iz novinareva života bilo potisnuto u podsvijesti, svejedno, ali počeo je sve češće izbivati iz kuće i satima stajati na stepenicama uz stan u kojem je nekada živio novinar. Njegova djevojka se razumljivo uzbudila. Obraćala se za savjet čak i profesoru, ali što je on mogao? Događalo se nešto neizbježno i nitko to nije mogao izmijeniti.

Na kraju se to neizbježno i dogodilo. Jednoga je dana sreo novinarevu ženu.

Već sam rekao da su se neobično voljeli. Ljubav! Koliko li je knjiga o njoj napisano. A ipak je tako nepredvidljiva. Dovraga! — Prekinuo je pričanje i potegnuo iz boce. — Nismo zvijeri! Još jedan gutljaj vam neće škoditi? Pa vi ste, da tako kažem, u liječničkim rukama.

— Otkud znate tu priču?

— Ja... nekoliko puta su me pozivali na razgovor s tim pacijentom, još dok mu je glava bila u zavojima. Da nastavim?

— Izvolite.

— Sreli su se. Njega je to ošamutilo. Očito je njezin lik ostao pohranjen u dubinama psihe i to što je smatrao ljubavlju na prvi pogled, bila je, zapravo, reakcija podsvijesti.

— A ona?

— Što ona? Za nju je bio stranac, nije joj se baš sviđao, a k tome je još bila previše svježa rana koju je izazvala muževa smrt. Nije na njega obraćala nikakvu pažnju. Počeo ju je slijediti. Čekao ju je u prolazu, kraj kuće, u metrou je oslovljavao, a ako je muškarac uporan, to prije ili kasnije... Sve se odvijalo po prirodnim zakonima. Ne osuđujte je prestrogo. Vrlo mlada žena teško je podnosila usamljenost. Osim toga, činilo joj se da u njemu ima nešto od čovjeka kojeg je izgubila. Dakako, ne vanjski izgled. Karakter, način pričanja, desetine sitnica od

kojih se sastoje individualne crte.

— Ali postojala je i ona druga, koja ga je uzela s klinike. Zar je otišao od nje? — upitao sam.

— U tome i jest problem. I dalje je živio s njom. I nju je i dalje volio. Čak mu se kao žena više sviđala. Ovdje ćete pri pisanju morati biti taktični. Treba shvatiti njegovu psihu. To nije vulgarni ljubavni trokut. To je... teško je objasniti... Točno tako kako su u njemu živjela dva čovjeka, tako su i one obje... Ne, nije to! Jedna žena u dva obličja — duhovnom i tjelesnom. Upravo tako! Obje su se slile u jedan lik koji mu je bilo nemoguće razlučiti. Možda bi ovdje specijalist ustanovio početak duševne bolesti, ali zar je mnoštvo literarnih heroja, realno gledajući, psihički zdravo? Rogožin, knez Miškin, Raskoljnikov, Karamazovi... Oh!

Izvadio je svoju kutijicu i strpao u usta tabletu. Izgledao je loše, kolutao je očima, čelo mu se orosilo znojem. Činilo se da ćemo izmijeniti uroge. Nije se pristojilo da sad ja njega smirujem. Istovremeno me njegova priča sve više i više zanimala. Počeo sam sumnjati.

— Recite, molim vas, taj predavač, što je, zapravo, predavao?

— To sada nije uopće važno! Recimo da je to bila fiziologija. Pa ja vam pričam siže a ne...

— Nastavite! — zamolio sam. — Sadržaj je više nego zanimljiv.

— U redu. Znači te dvije žene. Ni prva ni druga se ne miri s takvom situacijom. Obje su mlade, zadovoljne sobom i kao što to često biva, sujetne. Svaka smatra da je njezin. Odvijao se posljednji čin tragedije u kojoj sudionici nisu znali svoje prave uloge. Nisam tek tako spomenuo početak duševne bolesti. Mozak posjeduje zaštitni mehanizam. Kad situacija postaje neizdržljiva, čovjek često odlazi u izmišljeni svijet, realnost zamijeni halucinacijama. Specijalisti za tu bolest imaju naziv ali vi možete upotrijebiti izraz »umna poremećenost«. Poseban je oblik te bolesti kada čovjek zamišlja da je neka druga osoba. I tako na kraju vašega romana nije isključena psihijatrijska bolnica.

— Neveseo završetak — primijetio sam. — Priznajem, očekivao sam nešto drugo, a ne doživotni boravak u ludnici.

— Zašto doživotni? — usprotivio se. — Medicina ima dovoljno veliki arsenal sredstava za liječenje takvih bolesti. Izliječiti se uvijek može, treba samo ukloniti uzrok, a to je najteže. Moguće je na vrijeme ukloniti pacijenta iz konfliktne situacije, ali, razumijete i sami da je to u ovom slučaju samo privremena mjera. Prije ili kasnije opet će se naći zajedno i sve će početi iznova. Postoji radikalnija mjera — ispripovijedati pacijentu istinu kako bi doznao uzrok bolesti, kako bi mogao sagledati svoju situaciju sa strane, objektivno. Možda će se onda i sam povjeriti nekome... Oprostite, ne mogu više izdržati. Ovdje je tako vruće! Oprostite... više ne mogu. Idem u hodnik.

Pričekao sam da izađe i zatvori vrata. Nalio sam pola čaše i nadušak ispio zato što...

Kako se nisam ranije sjetio tog dječačkog lika odjevena u bijeli kaput, tih pažljivih zelenih očiju s blijedim trepavicama koje sam gledao nad sobom uz uzglavlje na klinici, dok su me učili govoriti, i zatim kroz koprenu nesvjesnoga...

Sve mi je postalo jasnije, sve. I to što mi se započeta dizertacija činila kineskom gramatikom, i moja želja da nešto napišem...

Uostalom sve je to sada došlo u drugi plan. Važno je bilo samo to da me je ta žena s pravom nazvala svojim mužem.

Sve ostalo nije imalo nikakva značenja. Čak ni ta tri mjeseca koja sam morao provesti u sanatoriju za tuberkulozne!

John Steinbeck: Vrlo kratka priča o čovječanstvu

The Short-Story of Mankind

Preveo Zoran Milović

Ova kratka, izvanredno duhovita, cinično priča, mali je izlet u područja SF-a jednog od najvećih američkih pisaca ovog stoljeća dobitnika Nobelove nagrade, Johna Steinbecka. Najbolji romani ovog pisca okrenutog socijalnim temama poznati su PLODOVI GNJEVA (The Grapes of Wrath, 1939), ISTOČNO OD RAJA (East oj Eden, 1952) i ZIMA NAŠEG NEZADOVOLJSTVA (The Winter of Our Discontent, 1961), u kojima progovara gnjevno i otvoreno, preko, u izvjesnoj mjeri, shematiziranih likova. Ova priča, napisana 1958. i objavljena u PLAYBOYU, u punom sjaju predstavlja autora, njegove poglede i stavove, a i njegove spisateljske sposobnosti.

Z. M.

Bila je sredina popodneva i špiljom je na sve strane puhao vjetar. Nije bilo nikakve vatre — posljednja se iskra ugasila prije više od šest mjeseci. Neće je ni biti, sve dok grom ne pogodi još jedno drvo.

Joe je ušao u pećinu, sav izgreban. Nekoliko pramenova kose bilo mu je oderano. Ljosnuo je na zemlju, krvareći. Stari William prepirao se sa Starim Bertom, koji je bio njegov sin, i njegov brat, s jedne strane, naravno. Blago su se prepirali oko velikog pokvarenog komada mamutova mesa.

— Zašto ne daš malo i svojoj majci? — reče Stari William.

— Zašto? — upita Stari Bert. — Ona je moja žena, nije li tako?

Time su završili raspravu, i obojica se okrenuše prema Joeu.

— Gdje je Al? — upita jedan od njih, a drugi doda: — Zaboravio si namjestiti kamen ispred vrata.

Joe ih nije čak ni pogledao, i dva starca zaključiše kako se omladina u današnje vrijeme grozno iskvarila.

— Kažem ti, u moje doba bilo je sasvim drugačije — reče Stari William. — Imali su poštovanja prema starijima, a ako nisu, dobili bi svoje.

Nakon nekog vremena Joe je prestao krvariti. Nabaca nekakvo blato na ogrebotine i reče:

— Al je otišao.

— Sabljasti tigar? — upita Stari Bert.

— Ne, ona nova banda odozgo. Pojeli su Ala.

— Divljaci — reče Stari William. — Još žive na drveću. Uopće nisu civilizirani. Mi više gotovo uopće ne jedemo ljude.

— Teško nabavljamo ljude za jelo. Naravno, osim rođaka, a i njih je sve manje — reče Joe.

— Ah, ti stranci! — reče Stari Bert.

— Al i ja smo iskopali rupu — reče Joe. — Uhvatili smo konja, a onda su došli ti ljudi s drveća i pojeli našeg konja. Kada smo se pobunili, pojeli su Ala.

— E, pa, izaći ćeš van i donijeti nam jednog od njih, a onda ćemo mi njega pojesti — reče Stari William.

— Ja i tko još? — upita Joe. — Prošli je put bilo dobrih batina, ali bilo nas je dvanaest. Sada nas je samo četvoro. Do vraga, vidio sam svoju vlastitu sestru, Sally, kako sjedi gore na drvetu s jednim od tih divljaka. I meni se Sally sviđa, Tata... — nastavi Joe nesigurno, jer Stari William ne samo da je bio njegov otac većemu je bio i ujak, i prvi i treći bratić, a također i brat. — Tata, zašto se ne pridružimo tim ljudima s drveća? Imaju nešto nalik na mrežu i love sve vrste životinja. Jedu bolje od nas.

— Sine — reče Stari William s ponosom u glasu — oni su stranci. Eto zašto. Oni žive na drveću. Ne možemo se družiti s divljacima. Kako bi ti se dopalo da ti se sestra uda za jednog od divljaka?

— Pa već se udala! — odvrati Joe. — Mogli bismo ih pozvati da žive s nama, u pećini. Možda bi nam mogli pokazati kako se koriste tom mrežom.

— Nikada — reče Stari Bert. — Ne bismo im mogli vjerovati. Moglo bi se dogoditi da nas pojedu dok spavamo.

— Ili bi se moglo dogoditi da mi prvo pojedemo njih. — reče Joe. — Ha, baš bih volio da je sada preda mnom jedan dobar sočan komad jednog od onih divljaka. Gladan sam.

— Da. Iduća stvar koju ćeš reći bit će da su ti ljudi s drveća isto tako dobri kao i mi — reče Stari William. — Nikada nisam vidio takvog momka kao što si ti. Do vraga, što će biti s našim autoritetom? Ovi stranci će nas nadvladati. Morat ćemo paziti na njih. Ima ih više od nas.

— Mrzim što ti ovo moram reći, Tata — reče Joe — ali ruka mi je ozlijeđena. Više ne mogu kopati rupe, a ne možeš ni ti. Suviše si star. Ni Bert ne može. Morat ćemo se ujediniti s tim ljudima s drveća, inače uskoro nećemo imati ništa i nikoga za jelo.

— Samo preko mene mrtvog — odvrati Stari William, a zatim ugleda kako ga Joeove oči premjeravaju, i reče: — Pazi, Joe, nemoj da ti na pamet padaju nekakve ideje u vezi s tvojim Tatom.

Pa... prije mnogo, mnogo godina, kad se pleme prvi puta maknulo iz vlažne pećine, s čijeg je svoda stalno kapalo, postojao je čovjek po imenu Elmer. Odlomio je nekakvo kamenje, preko njega postavio granje, i otišao tamo živjeti. Istog časa Stariji su ga ubili. Ha, kada bi svatko otišao i živio po svome, kamo bismo došli s autoritetom? No uskoro su se ti Stariji preselili u Elmerovu kuću, i ubrzo su sve

porodice živjele u sličnim nastambama. Bilo je prilično ugodno, a ni voda ti više nije stalno kapala po licu.

I tako, od Elmera su napravili boga i običavali su se zaklinjati njime. Rekli su da je on mjesec.

Život je nastavio svojim tokom, i sve je bilo u najboljem redu, a onda se u dolinu doselilo još jedno pleme. Oni, naravno, nisu imali Elmerove kuće. Smrzavali su se u šatorima napravljenim od kože. Ali, znate, oni su imali nekakvu čudnu vrst aparata koji je izbacivao malene bodlje. A izbacivao ih je prilično daleko. Mogli su jednostavno samo stajati i gađati svinju u trku, čak i dvadeset ili trideset koraka daleko. Nisu morali trčati za njom i riskirati da dobiju kljovu među noge.

Kožnato je pleme toliko često igralo tu svoju igru da su Stariji iz Elmerova plemena napokon zaključili kako će biti najbolje da se što prije riješe tih divljaka. Napokon, pa oni uopće nisu čuli za Elmera — takve su grozne neznalice bili. Stariji su rtaoštrili mnogo kopalja i zapalili im vrhove, a zatim rekli: »A sada ćete vi mladi otići tamo i otjerati te kožnate ljude odavde. Ne možete propasti. Elmer je uz vas.«

Što se toga tiče, izgleda da je prije mnogo mnogo godina postojao kožnati čovjek po imenu Max. Izumio je onu spravu za izbacivanje strelica i ostali su ga ubili, naravno, no kasnije su ga proglasili bogom i rekli da je on sunce. I tako je to, zapravo, bio rat između Elmera, mjeseca, i Maxa, sunca, no poginula je cijela gomila mladih kožnatih ljudi i isto tako gomila mladih Elmerovih ljudi. A onda je u šumi izbila vatra i igra je bila završena. Elmerovi ljudi i kožnati ljudi morali su zajedno krenuti u brda. Stariji iz oba plemena nikada se s tim nisu pomirili. Žalili su se i gunđali sve dok nisu pomrli.

Iz ovoga se sasvim lijepo da vidjeti kako je svijet već od samog početka krenuo vražjim putem. Stvari bi se razvijale sasvim finim i normalnim putem — red i zakon i poštovanje Starijih — a onda bi neki pametnjaković izumio nešto, i time pokvario cijelu stvar. Na primjer, kao Rahph koji je zaboravio ubiti sve divlje kokoši što ih je ulovio, pa je za njih morao izumjeti kokošinjac, ili kao onaj pravi nevaljalac Jojo koji je u vlažnu zemlju ispustio nekakvo sjeme i time izumio poljoprivredu. Naravno, uskoro su raščerečili Jojoa i iščupali mu sve udove, što je bilo sasvim normalno — kada čovjek počne saditi sjeme i uzgajati biljke, tada mu više ne može na pamet pasti besposleno tumaranje naokolo i uživanje. Kada vam izraste klasje, tada morate ostati uza nj, povaditi sjeme i ponovo zasijati. Da stvar bude još gora, svatko, u svakoj prilici nastoji ukrasti tvoje sjeme: korov, insekti, ptice, životinje, ljudi. Farmer sve svoje vrijeme utroši natjeravajući nekoga. Stariji mogu zazivati Elmera koliko god žele, ali to neće zadržati susjede s onog brda tamo, da dođu i pokradu ti sve što si stvorio.

No, bio je tu i jedan prilično snažan momak imenom Rudolph, ali svi su ga zvali Bugsy. On je bio u stanju sav se izranjaviti od rvanja, ali nikada nije želio ponijeti ni naramak drva. Bugsy je po prirodi volio tučnjavu, a mrzio rad, i tako je jednog dana rekao:

— Vi samo sadite svoje biljke i ništa ne brinite. Ja ću vas čuvati. Ako vas

itko bude uznemiravao, ja ću ga srediti. Možete mi dati po koju kokoš i nešto brašna za moj trud.

Stariji blagosloviše Bugsyja, i uskoro je njegovo ime bilo povezano s Elmerovim. Bugsy se s njima sasvim dobro slagao. Skupio je desetak snažnih momaka i na brdu podigao utvrdu, kako bi što bolje mogao čuvati poljoprivrednike i njihovu ljetinu. A kada nešto čuvaš, tada ubrzo postaneš vlasnik toga što čuvaš.

Bugsy i njegovi momci prošetali bi naokolo, pokupili pšenice i djevojaka, a kada bi u svojoj dolini sve sredili, obijesno bi se sjurili s one strane brda, da vide što li su to susjedi spremili i uzgajili. Malo zatim, momci s one strane brda obijesno bi se sjurili ovamo, sve poharali, a ono što ne bi uspjeli ponijeti sa sobom, jednostavno bi zapalili. I tako, uskoro je postalo mnogo opasnije i gore po tebe ako si bio pod zaštitom nego ako nisi. Bugsy je sve ono što se moglo odnijeti prenio u svoju utvrdu, zbog zaštite, naravno, i sad ga se moglo tek od prilike do prilike vidjeti dolje, u dolini. Izračunao je da je Elmer bio njegov djed, a ta ga je činjenica činila mnogo drugačijim, i boljim, od ostalog svijeta. Napokon, razmislite i sami, koliko ljudi poznajete koji se mogu pohvaliti da u porodici imaju jedan pravi mjesec?

Do tog doba Stariji su već proglasili kako se zaštita smatra jednom od najvećih vrlina, naravno, zato što je Bugsy boljim ljudima poklonio svoje viškove. Stariji su bili prilično oštri sa svima onima kojima bi palo na pamet da se pobune. Rekli su da je grijeh pobuniti se protiv pravde. I tako, farmeri su na vrhu brda podigli zid i sklanjali se unutra svaki put kada bi zbivanja krenula ne odviše lijepim tokom. Nisu željeli da im ljetina bude spaljena, ali još su manje željeli da budu spaljeni oni sami, zajedno sa svojim ženama i kćerima.

Negdje u to vrijeme cijeli se sistem sasvim preokrenuo. Umjesto da Bugsy štiti njih, sada je bila njihova dužnost da štite njega. Rekao im je da mu je tu ideju prišapnuo sam Elmer jedne noći kad je na nebu sjao pun mjesec.

Kako su ljudi mnogo vremena provodili unutar zidova, čekajući da se dim raščisti i zemlja ohladi, i kako im je bilo prilično dosadno, počeli su se zabavljati praveći košare od vrbova pruća. A sasvim je prirodno da čovjek napravi mnogo više od onoga što mu je potrebno.

Znate, takve se stvari zbivaju toliko često da se iz toga već može stvoriti pravilo. Uvijek postoji netko tko će pokrenuti stvari, a zatim zbog toga nastradati. Ovaj se zvao Harry i rekao je:

— Te glupe budale iza brda uopće nemaju nikakvih vrba, što znači da nemaju nikakvih košara. Ali, znate li što rade? Pokvarenjaci nijedni, uzimaju blato i oblikuju ga, a zatim ga stavljaju u vatru i prave posude u kojima možeš kuhati i vodu. Kladim se da, ako im odnesemo nešto naših košara, tada će nam oni zacijelo dati nešto njihovih pečenih lonaca. — Harryjevu su glavu, naravno, morali položiti pored velike vatre. Nitko ne može uznemiriti status quo i iz toga se izvući čitav.

Ali, nije prošlo dugo i ljudi su se s košarama iskradali preko brda i vraćali se noseći lonce i posude. Bugsy je to na sve moguće načine pokušavao spriječiti, a i Stariji su ga podržavali u tome. Ovakve su stvari pomogle ljudima da shvate kako postoji još nešto osim polja, a takve su ideje već bile prilično opasne. Na kraju

krajeva, lonci su postajali nešto poput novca, a novac je opasniji čak i od ideja. Sam Bugsy bi govorio:

— Ljudi zbog toga postaju nemirni, pomišljaju kako su isto tako vrijedni kao i njihovi preci, a znate što to znači kad se na taj način počne govoriti o Elmeru.

Stariji su se, naravno, potpuno slagali s Bugsyjevim mišljenjem, ali nisu mogli ništa učiniti, pa su se i oni pridružili tajnoj trgovini. Uskoro je Bugsy sve to proglasio legalnim, tražeći za sebe polovinu lonaca koje bi ljudi donosili nakon razmjene, i ubrzo je cio posao preuzeo u svoje ruke.

Negdje u to vrijeme nekakvi divljaci naselili su se u blizini i počeli svakodnevno napadati ljude koji su še bavili trgovinom loncima i košarama. Jedini način da se stvari srede bio je da Bugsy, košara, oženi kćer Willyja, lonca, a kada su svi oni umrli, Herman Lonac-Košara ujedinio je čitav biznis i stvorio malu državicu koja je sasvim fino funkcionirala.

I tako se stvar razvijala, od državice do saveza, od saveza do nacije. (Nacija obično ima neku vrst prirodne granice, bilo da je to ocean, planinski lanac, ili rijeka, a ta granica služi za to da se nacija ne bi prelila na onu, drugu stranu).

I sve je bilo sasvim lijepo, sve dok jednog dana gomila pametnjakovića nije izumjela razne stvari s velikim dometom, gluposti kao što su interkontinentalni projektili i atomske bombe. A u tom slučaju ni rijeka niti čitav ocean nisu bili ni od kakve koristi. Na svijetu je postalo suviše opasno, sa svim tim odvojenim nacijama, baš kao što je bilo i s odvojenim porodicama.

Kada su se ljudi na kraju našli oči u oči s istrebljenjem, bilo je jasno da se nešto mora napraviti.

I tako, sada imamo Ujedinjene narode, i u njima se Stariji bore isto onako kako su se grabili kada su počeli izlaziti iz pećina. Ali, čini se da o tom pitanju nemamo previše izbora. Nije to nikakvo pitanje mekoće srca i dobrote, i možda ni u ovom trenutku ne želimo nastaviti ovim putem prema naprijed, ali još od onog pećinskog vremena, sve do sada, uvijek smo morali odlučivati, i nikada nismo odabrali istrebljenje. Priznajte i sami, ne bi li bilo malo suviše glupo da se nakon svega što smo preživjeli sada međusobno poubijamo. Dogodi li se tako, značit će to da smo mnogo gluplji od pećinskih ljudi, a ja mislim da ipak nismo. Mislim da smo isto tako pametni, ili glupi, ako vam to više odgovara, kao i oni, a to, priznat ćete, nije ni tako loša perspektiva, gledano dugoročno.

A. E. Van Vogt: Vladari

The Rulers

Preveo Zoran Milović

Bila je to tipična vašingtonska zabava. Politička svjetla manje snage ukrašavala su nekih desetak stolica, dok su tu i tamo za masivnim stolom sjedili ljudi čija važnost i moć nisu bile samo marginalne. Začela se jedna od neizbježnih diskusija, a večera je dospjela do onog stupnja dosade kada gotovo svi slušaju s ljubaznom pažnjom.

— Znanost je — govorio je podebeo čovjek — nakon rata toliko uznapredovala da se već može naslutiti i predvidjeti vrijeme kada će sve što proizvodimo, i što na bilo koji način upotrebljavamo, biti ili sasvim artificijelno, natprirodno, ili pak poboljšano u tolikom stupnju da će postati bolje od prirodnog originala.

Crnokosi čovjek s podrugljivim izrazom lica zatrese glavom i reče:

— Ako se to pokaže točnim, onda će to samo biti znak da je ljudska vrsta mnogo ljenija no što ja o njoj mislim. Plastične mase prihvaćam bez raspravljanja, ali i s priličnom osobnom dozom rezerviranosti. Mogu ići čak tako daleko i složiti se s vama da se sve što se izravno ne odnosi na čovjekovo tijelo može umjetno napraviti, ali to nije ono najbitnije. Međutim, kada dođete do samog ljudskog tijela — ne, tada se ne slažem s vama. Hrana obogaćena vitaminima, na primjer, sadrži samo povećane količine vitamina, ali prirodna hrana ne sadrži samo one dobro poznate tvari kao što su vitamini, minerali i ostalo već bar na neki način može biti zamjena za ljudski mozak, i tada ću prihvatiti vaše stajalište.

— No, nismo otišli toliko daleko — odvrati debeljko sa zadovoljstvom u glasu — da bismo mogli reći kako postoji zamjena za čovjekov mozak, ali, jeste li, možda, čuli za h drogu? To, istina, nije mozak, ili je njezin utjecaj na prirodne impulse ljudskog mozga toliki da bi se čak moglo reći da je ona sposobna stvoriti neku vrst umjetnog, artificijelnog mozga.

U ovom trenutku domaćica je pokazala jedan od onih periodičnih znakova života.

— H droga? — oglasi se ona. — Umjetni mozak? Poznajem jednog čovjeka koji je bio u prilici da djeluje u sličnim okolnostima. — Ona se okrenu i reče: — Doktore Lathame, da li biste mogli za trenutak prekinuti razgovor s tom vašom savršeno lijepom ženom... nadam se da se ne ljutiš, Margaret?... i doći da

pomognete ovom jadnom društvu u razgovoru?

Doktor Latham bio je visok i vitak čovjek, s mršavim, osjećajnim licem i hitrim smeđim očima. Nasmije se:

— Bio sam u takvoj situaciji da sam razgovor čuo samo na jedno uho.

— A mene si slušao drugim, je li — naljuti se njegova žena.

— Ti uopće nisi ni naivna ni luda, dakle, nemoj se ni pretvarati da jesi.

— Ah, tako ti je to kad si udana za psihoanalitičara. On se uvijek doima kao da je sposoban čitati misli — reče ona i uzdahnu.

Latham blagim ignoriranjem prijeđe preko ove tvrdnje i poče:

— Pa, mislim da bih mogao ovaj razgovor prilično jasno ilustrirati jednim slučajem na kojem sam prije nekih godinu dana radio za vladu...

* * *

U jedanaest i trideset Latham je već bio sasvim siguran da je pronašao ono što je tražio, i upravo stoga je brižljivo pazio da potpuno prikrije svoje sumnje i zaključke. Zamolio je vodiča da se načas zaustave. Podigao je slušalicu telefona sa stola sobe u kojoj su se upravo zatekli, i telefonirao u hotel u kojem je odsjeo.

Na ekranu se pojavi lice gospođice Segill.

— A, to si ti — reče ona.

Oči joj se raširiše a pogled zasja, dok joj se lice pomaknulo laganim linijama smiješka, a usne joj se nabraše. Tisuću sićušnih promjena i mišića izmijenilo joj je lice: od izraza obične pažnje u masku sjajnog smiješka, iskrenog i sretnog. Uz to su se pojavili i signali određenih hormonalnih aktivnosti, primijeti Latham — izgubila je dah od uzbuđenja, lagano odvojila usne, nemirno pomicala prste...

Latham ju je promatrao nježno i sa zahvalnošću. Još na ranom stupnju njihova poznanstva Latham je bio odlučio da se oženi ovom svojom sekretaricom-medicinskom sestrom. Bio je to divan osjećaj, znati da ga iz dana u dan sve više voli.

Prenuo se iz razmišljanja i rekao joj:

— Margaret, naći ćemo se za pola sata u onom malom restoranu koji smo vidjeli prošle noći na putu do hotela, znaš na koji mislim, i tamo ručati oko dvanaest i petnaest. Ponesi rokovnik, neće biti baš mnogo toga da se zabilježi, no, nemoj zaboraviti. U redu?

— U redu je, bit ću tamo — odgovori Margaret Segill; a onda brzo reče: — Doktore!

Latham je već htio prekinuti liniju, a onda opet pogleda na ekran. Izraz lica mlade žene ponovo se bio izmijenio, smiješka gotovo da više i nije bilo. Sada ga je promatrala upornim, pažljivim pogledom, dok su joj se bore između očiju produbile, a linije na čelu naborale. Usta su joj se lagano otvorila, a lice joj je izgubilo ponešto od svoje rumene boje, dok joj je pogled postajao nervozniji a mišići lica se stegli. Na licu joj se vidjela zabrinutost za njega, pomiješana s drhtavom znatiželjom za ono što je uspio otkriti.

— Nije bilo ništa važno, Margaret — reče Latham. — Cijela stvar postaje smiješna.

Prekinuo je vezu, a u idućem trenutku je shvatio da ona, zapravo, nije ni

postavila pitanje na koje joj je on odgovorio. Latham se u ljutnji ugrize za jezik zbog svoje brzopletosti. Trebao je paziti na takve stvari. Njegova sposobnost čitanja ljudskih misli i osjećaja preko detaljnog i trenutnog analiziranja i razumijevanja jezika facijalnih i drugih ekspresija, mogla bi se vrlo lako njegovu vodiču učiniti prilično čudnom. Sa svim onim što je namjeravao i trebao učiniti, on sebi takvu sumnju nije smio dopustiti.

Za trenutak, namjerno je otklonio tu misao, a zatim rekao vodiču:

— Pođimo. Pogledajmo još ovaj dio bolnice ovdje, a onda smo gotovi.

— Da sam na vašem mjestu, ja tamo ne bih pošao — reče čovjek tihim glasom.

— Ha? — upita Latham. — Nemojte biti smiješni. Ja moram...

Zastade usred rečenice. Nenormalnost vodičevih riječi pogodi ga sa zakašnjenjem. Neugodni žmarci prostrujaše mu hrptenjačom i on se s povikom okrenu i glupavo zabulji u momka. U istm trenutku shvati da mu je mozak opet proradio prije no što je trebalo.

Bio je to tip dosadna i beživotna govora, na izgled ne odviše inteligentna nula s imenom Godred, Codred, ili tako nekako, kreatura koja bi bezličnim glasom govorila: »A ovo je odjel na petnaestom katu, gdje držimo pacijente iz Rumunjske«, ili, »Ovo je glavna operaciona sala za austrijsko osoblje«. I sve takve, i slične stvari, govorio bi, a da se na njemu nisu mogle opaziti ni najmanje vaskularne, mišićne, unutrašnje ili cerebralne promjene i poremećaji.

Sada se smiješio lagano, i na licu na kojem je do maloprije vladala tupost, sada se zapažao sjaj inteligencije, poput svjetla koje zamjenjuje tamu. Tijelo kao da mu je izgubilo težinu i mlitavost, i sada je bio napetih mišića i primjetno viši. Lice mu je imalo autoritativan izraz.

Premjeravao je Lathama pažljivo, sa zajedljivim smiješkom na usnama, a onda reče:

— Tolerirali smo vašu malu istragu, doktore, s mješavinom zabave i ogorčenosti. Sada smo već umorni od svega toga. Samo nastavite ovim putem kroz izlazna vrata i otiđite odavde; izgubite se iz bolnice dok ste još u jednom komadu. I nemojte slučajno otvoriti ta vrata i ući.

Latham je razmišljao; ovdje se nalazi glavni dokaz. Naravno, prijeko je potrebno da pogleda tu sobu. A nakon toga — no, njegov um nije želio izvoditi dalju ekstrapolaciju.

— Jeste li poludjeli? Zar ne shvaćate da ja ovdje predstavljam vladu Sjedinjenih Država? — reče glasno.

— ***Ne otvarajte ta vrata i ne ulazite u tu sobu!*** — odvrati čovjek opasnim glasom.

Vrata su bila kao i sva ostala: kombinacija raznih vrsta tvrda drveta, izvanredno izrađena, bez boje i bilo kakva drugog ukrasa. Otvorila su se na pritisak Lathamovih prstiju, sa sasvim normalnih otporom. Blago iza njih sačuvalo je svoju opasnu i opaku formu u trenutku kad ga je pogledao.

Trenutak kasnije već je trčao putem kojim je i došao. Vodič strelovito pruži ruku da ga zaustavi, ali je Lathamov pokret i reagiranje bilo isuviše brzo.

Tek kada se sjetio koliko su daleko najbliža izlazna vrata, osjetio je snažan nalet straha. Još dok je trčao, polako je gubio nadu da će uspjeti.

Trka duž mramornih, drvom obloženih hodnika, nalikovala je na san, na jedan od onih ludih snova u kojima imaš osjećaj da te netko progoni. Znao je, ipak, da je najgore što u ovoj situaciji može učiniti jest da stane i da se jednostavno preda.

Izletio je van, na popločanu prilaznu cestu na čijem se dalekom kraju nazirala najbliža ulica i na uglu je ugledao taksi kako skreće. Napeo je posljednje snage i u trku, daščući, dojurio do vozila i uskočio. Desetak minuta kasnije je izašao, pričekao dok se automobil nije izgubio iza ugla, a zatim pozvao drugi taksi. Iz njega je izašao daleko, u donjem dijelu grada, nestajući u podnevnoj gužvi. Zatim je prošao kroz dvije velike robne kuće i na kraju ušao u električna zračna kola nastavljajući bijeg.

Sada je bio smireniji. Koncentracija i mirnoća razuma, koja je uključivala i sjećanje na sve, na svaku riječ razgovora sa svojom sekretaricom o tome gdje će se naći. Nije rekao ime restorana. Bilo je to nalik na svjesno predavanje smrti, na svjesno umiranje, a zatim na ponovni povratak života, kad je shvatio da je razgovarao sa sekretaricom, a da uopće nije spomenuo ime restorana. Oni nisu znali. Oni nisu mogli znati. U cijelom tom golemom gradu oni nisu bili sposobni da pronađu restoran čije ime je bilo »... znaš na koji mislim!«.

Ali sada će njih dvoje morati požuriti, morat će na brzinu ručati, a onda uzeti zračni taksi do Washingtona. Nije bilo vremena da se njime razbacuju. .

— Ne razumijem — reče Margaret Segill, pošto joj je ispričao sve što je doživio. Sto si, zapravo, vidio?

— Dvanaest ljudi i revolver.

Njezine oči podsjećale su na dva velika sivozelena bazena iznenađenosti. Čak je lagano zatresla glavom dok su joj zlatne kovrče poskočile i zasvetiucale na sunčevom svjetlu što je prolazilo dijelom staklenog stropa restorana.

— Pojedi svoj ručak — upozori je Latham. — Pokušat ću ti objasniti stvar između vlastitih zalogaja. Znaš za nedavno izglasan zakon koji omogućava vladinim inspekcijama da provjere svaku bolnicu? Vlada je to nazvala mjerom koja će unaprijediti kvalitetu rada bolničkih službi i samog liječenja. Kao što i sama znaš, to nije bio pravi razlog izglasavanja zakona.

Sekretarica kimnu bez riječi glavom, a Latham nastavi mračnim glasom:

— Prava je svrha toga zakona bila da se pronađe ovo mjesto. Od mene ništa nisu mogli sakriti, a očigledno je da to nisu ni namjeravali. Bolnica je prepuna mnogobrojnih ureda i pacijenata koji su sve samo ne bolesni. Naravno, da je riječ o nekoliko ureda iz kojih bogati pacijenti mogu i iz bolnice upravljati svojim poslovima, i da se radi o nekoliko potpuno zdravih pacijenata, stvar uopće ne bi bila toliko važna. Ali, stvar nije takva. Znaš i sama da je nakon rata stanovnicima nekih evropskih zemalja bilo zabranjeno da posjećuju Sjedinjene Države, osim zbog medicinskih razloga, no čak im je i tada kretanje bilo ograničeno. Morali su ići ravno u bolnicu, koja je najprije trebala pristati da ih primi; na kraju, kad su odlazili, morali su na najbliži interkontinentalni aerodrom. Znalo se da se neki

posjetioci pokatkad sastaju nakratko s visokim ličnostima iz državne administracije, prije no što se vraćaju u Evropu. No, sve je to tolerirano do trenutka kad se ozbiljno posumnjalo da bar jedna od nekoliko stotina bolnica, što održavaju ovakve veze sa starim svijetom, predstavlja prethodnicu nečeg neizmjerno većeg i opasnijeg. Tu bolnicu, koja je apsolutno pretrpana administrativnim uredima i gotovo potpuno zdravim pacijentima, sada sam upravo otkrio.

— Ali što si, zapravo, vidio u trenutku kad si ušao u sobu?

Latham je mračnim pogledom promotrio sekretaricu:

— Vidio sam, dvanaestoricu od trinaest vladara koji upravljaju svijetom. Trinaesti njihov član je Codred, čovjek koji me je vodio po bolnici. Vjerujem da su željeli razgovarati sa mnom i vidjeti koliko o svemu tome znam, a zatim me jednostavno ubiti. Čini mi se da uopće nisu ni pomislili da bih mogao pokušati pobjeći, i izgleda mi da mi je to upravo zato i uspjelo. Kao prvo, uspio sam umaći stoga jer su moj um i mozak sposobni uhvatiti i shvatiti sliku u desetinki onog vremena koje je za to potrebno prosječnim ljudima. Prije nego što su imali dovoljno vremena da razmisle i djeluju, prije no što su mogli upotrijebiti taj revolver koji je virio iz ploče s instrumentima vrlo futurističkog izgleda, zapravo, prije nego što su me uopće opazili, zapamtio sam vizualno sliku cijelog prizora i umaknuo. Mogli su mi presjeći put i zaustaviti me na izlaznim vratima, ali...

Latham zastade usred rečenice, mršteći se, a zatim zatrese glavom skupivši oči. Sada, kada je imao dovoljno vremena da o svemu razmisli na miru, činilo mu se sasvim nevjerojatnim da uopće nisu krenuli za njim i da ga nisu ulovili. Mora da su bili prokleto sigurni u sebe, a i sada su, čini se. Žurnim nesigurnim pogledom osvrnu se po kafeu koji se sve brže punio ljudima, i iznenada ugleda...

— Gledaj! — prošaputa žurno. — Pogledaj na tele-ekran.

Trenutak ranije, na programu je bio nekakav balet, svirala je glazba a plesači su pravili graciozne pokrete, a onda, iznenada, muzika nestade, a i plesači nestadoše u mraku. Iznenada se na velikom zidnom teleekranu pojaviše dva uvećana lica, njegovo i lice Margaret Segill.

Glas s ekrana vibrirajućim je tonom javljao:

»Molimo vas da pazite na ovog muškarca i ženu i javite čim ih vidite. Vjeruje se da se upravo u ovom trenutku nalaze u restoranu na ručku. Njihova su imena doktor Alexander Latham i njegova tajnica Margaret Segill, iz Washingtona. Oni su vrlo opasni. Policija je ovlaštena da bez upozorenja puca u njih čim ih opazi. To je sve.«

Ponovo se začuje glazba a likovi plesača nastaviše svoju ludu vrtnju.

Taj ih je trenutak spasila Lathamova nevjerojatna moć gotovo trenutnog zapažanja. U trenutku kada su drugi ljudi tek postajali svjesni ekrana i onoga što je govorio spiker, on je već sve shvatio i tihim glasom brzo govorio sekretarici:

— Brzo, prekrij ubrusom... lice... sakrij se njime. Zatim se hitro sagnuo, ne čekajući da vidi da li je postupila onako kako joj je rekao, i počeo pipkati vezice na cipelama. Gledao je prema dolje u trenutku kada je glas izrekao svoju zapanjujuću rečenicu smrti. Nakon svega trenutak ili dva razmišljanja cijela mu se stvar učinila potpuno apsurdnom i nemogućom. Njihova imena, slike, bez ikakva spomena

zločina zbog kojeg ih love. Sve je to ukazivalo na prešutni pristanak i odobrenje policije, što ga je uvjerilo da je nemalo potcijenio opasnost u kojoj se nalaze.

U grču mentalne agonije pomisli: oni u Washingtonu nisu mu sve rekli. Bila je strašna ta iznenadna spoznaja da su ga smatrali potpuno bezvrednim, nečim nalik na metak ispaljen u maglovitoj noći, s nadom da će pogoditi jedva vidljivu metu.

Još je prtljao oko vezica kada se Margaret Segill nagnu prema njemu i reče tihim šapatom:

— Mislim da nitko ne sumnja u nas. Ali što ćemo sada? Lantham je već bio odlučio što će.

— Telefonske govornice na suprotnoj strani ulice — odgovori joj tihim glasom. — Rekli su mi da im ne telefoniram izravno u Washington, ali u sadašnjim uvjetima... — Zatim brzo nastavi: — Ja ću poći prvi; ti ćeš za mnom, u govornicu pored moje.

Uspravio se, ustao, i, brišući se ubrusom, pošao prema najbližoj govornici, udaljenoj nekih desetak metara. U posljednjem trenutku, dok je već otvarao vrata, zastane i pričeka svoju tajnicu.

Ona mu priđe nekoliko trenutaka kasnije i upita:

— A što dalje?

— Bit će najbolje da sada isplaniramo što ćemo dalje. Čim završim razgovor, moramo se što prije udaljiti odavde. Slušaj pažljivo, ne izgleda mi vjerojatno da policija prisluškuje, ali upao sam u situaciju u kojoj nikome ne vjerujem.

— Mislim da bismo trebali poći ravno na policiju i raščistiti sve ovo — odgovori ona. Lice joj je bilo vrlo blijedo ali je zvučala hrabro: — Napokon, možemo dokazati tko smo i tko nas je poslao ovamo.

— To je — odvrati Latham s hladnim zadovoljstvom u glasu — upravo ono što oni i očekuju da ćemo učiniti. Ne smijemo to riskirati. Telefonirat ću u Washington i zatražiti eskadrilu naoružanih letjelica da prate zračni taksi u kojem ćemo se sakriti. Opazio sam oznaku jedne taksi-firme dok sam dolazio ovamo.

Sekretarica odvrati slabim glasom:

— Pretvarat ću se da tražim broj.

Dobra djevojka, mislio je Latham. Dobro se držala. Činilo mu se čak da bolje podnosi situaciju no što bi je on podnosio da se našao na njezinu mjestu.

Ušao je u telefonsku govornicu i okenuo glavne brojeve koji će ga povezati s vašingtonskim područjem. Maleni se ekran osvijetli i Latham brzim pokretima okrenu broj glavnog ureda CISA-e.

Ekran zasvjetluca i zatreperi, kao da teško stvara sliku, a zatim se ugasi. Latham ostade iznenađen bulјeći u nj, ali trenutak kasnije odagna strah koji ga je obuzeo. Policija, možda; jedan se čovjek uvijek može držati pod paskom, ali ne i cio, potpuno automatiziran telefonski sistem grada od nekoliko milijuna ljudi. Zatresao je glavom, oneraspoložen fantastičnom sumnjom, a zatim ponovo okrenu glavna dva broja. Ovaj put ekran se osvijetli i ostade osvijetljen. Istog trenutka na njemu se pojavi slika čovjekove glave i lica.

— Hitno! — žurno izgovori Latham. — Zabilježite ovo i...

Stade usred rečenice i mračnim se pogledom zagleda u zajedljiv smiješak Codreda, čovjeka koji mu je u bolnici bio vodič.

Čovjek reče podrugljivim glasom:

— Da, da, doktore, samo vi nastavite svoj izvještaj. — Zastane, a zatim nastavi ubrzano: — Ali, molim vas da ne smetnete s uma, kada budete napustili govornicu, da smo odlučili da vas pustimo da se u našoj mreži koprcate satima. Vjerujem da vam je to i samom postalo jasno još u trenutku kada ste počeli trčati hodnikom. Vaš će um mnogo bolje reagirati, u skladu s onim što mi od njega očekujemo, u onom trenutku kada postane sasvim svjestan vaše potpune nemoći, nemoći koju ćemo mi...

Iako je po prirodi pričao polagano, ipak je cijeli ovaj govor trajao malo predugo. Priča kako bi dobio na vremenu, pomisli Latham. Mora da traže o kojem se telefonu radi još od onog trenutka kad je prvi put okrenuo vašingtonski broj. Stojeći tamo, u govornici, u trenu stvorivši sliku veličine svega ovoga što se dogodilo do tog trenutka, Latham prvi put osjeti nalet strašnog, nemoćnog straha.

Drščućim rukama prekinuo je vezu i natraške izišao iz govornice. Trenutak kasnije, hrabrost mu se polako vratila i prisilio se na smiješak u trenutku kada je sekretarica ponovo stala pred njega. No čini se da pokušaj podizanja morala nije uspio baš najbolje.

Oči joj se raširiše i ona ga upita, kao da više potvrđuje svoje sumnje no što stvarno postavlja pitanje:

— Nisi dobio vezu?

Latham nije imao volje objašnjavati joj situaciju, i, umjesto pravog odgovora, reče:

— Ne mogu sada objašnjavati. Moramo uzeti zračni taksi.

Ponovo pomisli na svoj revolver, ovaj put s očitim zaprepaštenjem. Kako je mogao nestati iz njegove spavaće sobe? Nitko nije mogao biti ni blizu njegovu jedinom oružju. A noćni lopovi nikako nisu mogli ući u njegovu sobu. Da ih je i bilo, toga bi postali svjesni tek na putu u zatvor. Nije li se, možda, desilo da je on jednostavno samo zamislio da ga je spremio i ponio sa sobom?

Čim su krenuli, odmah se osjetio bolje. Činilo mu se da vrijeme stravično sporo prolazi dok su premošćivali tu provaliju dugu dva bloka zgrada, koliko je bilo do najbliže stanice zračnog taksija. No već sama gomila koja ih je okruživala pružala im je ugodan osjećaj neidentificiranosti. i utopi jenosti u mnoštvu.

Stanica je izgledala kao i sve druge. Bila je to ne odviše duga pista što se protezala iznad nekoliko obližnjih krovova poslovnih zgrada, sagrađena od uobičajene plastične mase, djelomično prozirna a djelomično svijetla, dijelom bijela poput snijega.

U niskoj garaži nalazilo se desetak zračnih taksija. Latham odabra jedan Packardov model, kojim je i ranije dosta često letio i znao upravljati. Vozač je čitao nekakav časopis, no čim se približiše, on ga odloži na stranu.

Izraz čovjekova lica neznatno se promijenio kada ih je ugledao, a žila kucavica na vratu vidljivo mu iskoči. Činilo se kao da su mu oči postale nešto sjajnije.

Nasmiješi se i ugodnim glasom upita:

— Kamo ćemo, društvo?

— Centar grada — odgovori Latham.

Odgovorio mu je automatskim glasom. Odlučio je sto će reći još u trenutku kad je izlazio iz telefonske govornice, kada mu je već bilo postalo potpuno jasno da svatko tko bude tražio Washington, bilo preko telefona, bilo da tamo krene zračnim taksijem, neće proći odviše sjajno. Zapravo, sada, kada se vozač ponio upravo onako kako je Latham očekivao, samo odredište koje mu je rekao uopće nije bilo važno.

Njegov je plan sam po sebi bio vrlo jednostavan. Vozač bi trebao otvoriti vrata i pustiti ih unutra, a zatim obići letjelicu i na druga vrata ući i sjesti na pilotsko sjedalo. Samo, Latham je razmišljao, stvari neće teći točno tako, zato što će on, čim uđu, zaključati vrata, posegnuti za upravljačkim uređajima, podići taksi i pobjeći. On, Latham...

Misli mu se uskolebaše. Stvari doista nisu tekle onako kako je trebalo, ali na Lathamovu nesreću. Vozač je otvorio vrata, smjestio se, a zatim im se sa sjedala nacerio govoreći:

— Uđite, društvo.

U tom se trenutku cijela situacija, i sve ovo što im se do tog trenutka desilo, učinilo potpuno suludim i poremećenim. Još trenutak ranije, to što su prepoznati, ovaj momak, sve implikacije takve situacije, sve je to bilo nešto što je na jedan mudar i inteligentan način trebalo nadjačati i pobijediti. Ali sada je vozač držao situaciju u svojim rukama, a to je bilo više nego zapanjujuće. Na prvi pogled momak je izgledao sasvim normalno; miran, normalan, povelik, spor, nezgrapan tip od svojih sto i dvadeset kilograma.

Najzagonetnije i najnevjerojatnije od svega bilo je to da se ovako vladao, a izabrali su ga sasvim slučajno; jedan od desetak vozača u jednoj od stotinjak stanica zračnog taksija.

S naporom, Latham primiri uzburkane misli. Sve je ovo bilo stvarno. Stvarno i smrtonosno i stravično i nepogrešivo. Unutrašnji refleksi koji su se iskazivali u svakom vozačevu pokretu .njegovu izrazu lica, nisu se mogli shvatiti pogrešno. On je bio jedan od njihovih. Ne običan, na brzinu unovačen regrut, već jedan od članova bande.

Dok je ulazio u letjelicu, Latham pokuša predočiti samom sebi cijelu tu fantastičnu situaciju: sva policija, svi vozači taksija, televizijske i radio-kompanije, cio telefonski sistem — što je ono Codred rekao: »... da se u našoj mreži koprcate satima.«

Zračni taksi uzleti. Latham je sjedio ukočeno, gledajući kako se letjelica u spirali podiže sve više i više. Iznenada, podigoše se na visinu avenije i naglo ubrzaše. Za trenutak se začu ubrzano glasno pulsiranje raketnih motora, kao da su prigušnice djelomično otvorene, a zatim se zatvoriše, i u zraku ostadoše samo blagi zujeći zvuk predenja motora.

Latham baci pogled na prednje ekrane. U daljini, ravno pred njima, nejasno se nazirala visoka zgrada Internacionalne bolnice. Trebat će im pet minuta do

tamo, procijenio je, pri gradskoj brzini taksija.

Pet minuta; Latham se trgnu s iznenadnom sviješću što je, zapravo, učinio. Ušao je u ovaj zračni taksi znajući da je vozač jedan od njih. Naravno, mogao ga je fizički napasti. Samo, vozač je izgledao suviše velik, bio je suviše velik, suviše budan i očigledno u dobroj kondiciji.

Ti doktori psihoanalitičari, pomisli Latham u agoniji. Zašto nikada nije bio ni na kakvu tečaju?

S automatskom voljom da pronađe nekakav pogodan instrument, Latham gurnu ruku u pretinac pored sjedala. Bio je prazan, kao i svi ostali. Brzi pogled na ekrane pokazao mu je...

Još samo tri minute!

Dok su sekunde hitro promicale, Latham se poče hrabriti. Ništa nije moglo pomoći osim napada. Već je vidio sebe, izubijana pesnicama, glave smrskane o upravljačku ploču vozačevim rukama s mišićima nalik na šunke, crnih očiju. Imao je prilike vidjeti kako izgledaju žrtve u raznim sukobima i tučnjavama; pomisli kako je u njegovu korist to što nije dopustio sjećanjima da uspore njegovu sve jaču volju za očajničkom akcijom.

Kada bi samo imao neki instrument u ruci, nešto teže od vlastite šake. Pogled mu pade na torbicu koju je sekretarica čvrsto držala u ruci.

— Sto je unutra? — prošapta Latham glasom punim nade. — Ima li nešto teško, nešto čvrsto?

Obuze ga divlji osjećaj da je njegov sotto voće isuviše glasan i da ga je vozač zacijelo čuo, ali jedan pogled na retrovizor i dio vozačeva lica što se na njemu mogao vidjeti, a koje je bilo sasvim mirno, uvjeri ga u suprotno. Bio je to zaista miran izraz lica, malo napet, doduše, ali neuznemiren maloprijašnjim Lathamovim riječima. Bilo je nemoguće prepustiti se razmišljanju o značenju nepogrešivo poštenog izraza na vozačevu licu.

Sekretarica reče:

— U torbici nema ničega, samo moj rokovnik i neke sitnice. U čemu je stvar? Da li nešto, možda, nije u redu? Namjeravala sam te pitati u vezi s telefonom...

Ona, uopće, nije sumnjala. Zapravo samo je čovjek s treningom i iskustvom mogao znati istinu. Latham je prekide usred rečenice i uze joj torbicu iz ruku. Unutra je bio samo rokovnik, dva novčića, ogledalo, cijela mala vojska metalnih posudica za puder, ruž za usne i ostali toaletni pribor. Taj je metal bio nekakva slitina magnezija ili tako nečega, stvar prilično poznata u kozmetici, no to u ovom trenutku nije bilo bitno. Nijedna stvar u torbici nije bila teža od dvadesetak grama, a sav sadržaj, zajedno s teškom drvenom ručkom i stotinjak pojedinačnih stvari, nije mnogo teži od dva kilograma.

Misao mu zastade. Dva kilograma? Ugleda i osjeti kako letjelica tone u dubinu. Pod njima je lelujao veliki sjajni krov — nije više bilo vremena da se razmišlja o anestetskoj vrijednosti dva kilograma drangujija. Ščepa torbicu s obje ruke, skoči naprijed, i udari. I udari ponovo i ponovo, i još jednom. I opet i opet i opet. Negdje duboko u njegovu mozgu pojavi se zapanjujuća spoznaja da ga je

strah učinio bezobzirnim.

Vozačeva glava pade na grudi, a zatim se čitav presavi u stranu. Latham je nekoliko trenutaka tupo zurio dolje, u nepokretno tijelo, a zatim, bez riječi, pruži torbicu sekretarici. Pogledavši samo na trenutak na njezino zapanjeno lice, dade se na posao da odvuče vozačevo mlitavo tijelo u stražnji dio letjelice. Nije mu polazilo za rukom pomaknuti onesviještena vozača i osjećao se strahovito umorno, bez snage u mišićima. Pomaknuo ga je nekoliko desetaka centimetara, no dalje nije mogao.

Na ekranu Latham ugleda sjajan krov bolnice kako polako ostaje za njima. Ispruži se ponad vozača i naglo pogurnu naprijed ručicu akceleratora. Letjelica naglo ubrza, no iznenadni potisak odbaci ga unatrag. Iscrpljen, Latham se sruši na sjedalo pored sekretarice. Nekoliko trenutaka tupo je sjedio, a onda mu se um ponovo razbistri. Sigurni! Potrebno je samo da se oslobode vozača, a zatim da pojure prema istoku punom brzinom.

— Osvješćuje se! — prošapta sekretarica.

— Daj mi torbicu! — odvrati Latham. — I pomozi mi da ga prenesem.

Minutu kasnije debela je mrcina već ležala u stražnjem dijelu letjelice. Latham se zatim uputi prema naprijed i iz pretinca za slučaj opasnosti izvadi padobran. Dok je izbacivao vozača iz letjelice, povuče polugu. Gledao je kako se padobran otvara, poput velikog bijelog kišobrana, s ljudskim njihalom što se ljuljalo pod njim. Prizor mu je na nekoliko trenutaka obuzeo pažnju, a onda se u hipu dosjeti gdje se, zapravo, nalazi. Kliznu u vozačevo sjedalo i nagazi nogom na visoko osjetljivu polugu za ubrzavanje što se nalazila ispod upravljačke ploče.

Okrenu se i nasmiješi sekretarici, ali smiješak mu u trenu nestade s lica. Mlada je žena uporno gledala u ekran retrovizora. Mora da je uglom očiju ulovila njegov pogled. U trenu se okrenu prema njemu.

— Iza nas se primjećuju nekakvi odbljesci ispušnih plinova — promuca ona. — Izgledaju kao policijske letjelice ili nešto slično. Mislite li...

U to nije potrebno sumnjati, gorko pomisli Latham.

Postajao je svjestan osjećaja rezignacije koji ga je obuzimao dok je promatrao plamene odbljeske. Bilo ih je sedam. Sve letjelice bile su duge i crne, s vrlo malim krilima, očigledno izuzetno brze, ultramoderne policijske letjelice. Čak i u ovoj situaciji bilo mu je teško povjerovati da je doista riječ o policiji. S iznenadnom odlukom što se rađala u njemu, Latham hitrim pokretom uključi kratkodometni radio, za koji su vozači sa ciničnim smislom za humor govorili »Radije bih se nagnuo van iz letjelice i vikao!«

Latham se mračno nasmiješi na tu misao, a zatim upita preko mikrofona:

— Što želite?

Na ekranu se pojavi lice mladog čovjeka.

— Vas! — reče glas.

— Shvaćate li da sam ja agent Kongresa i da djelujem u ime Predsjednika Sjedinjenih Država?

Odgovor stiže ledenim glasom:

— Mi ne priznajemo ni Kongres, ni Predsjednika. Bit će vam bolje da se

odmah predate.

Latham je bio tih. Osjeti kako se u njemu ponovo sakuplja onaj osjećaj šokiranosti. Mladić je izgledao kao običan Amerikanac. Njegov glas, naglasak, sve je to bilo u tolikoj mjeri kolokvijalno, da su riječi koje je izgovarao nalikovale na dio kazališne predstave, na dio jedne od onih nemogućih drama u stilu »To se ovdje ne može dogoditi«, koje su posljednjih godina bile tako popularne.

Jedna ranija misao ponovo mu se pojavi, sada još snažnija, još više zastrašujuća: što sve ovo znači? Djelići objašnjenja koja su mu dali ranije i po kojima se, zapravo, radilo samo o jednoj grupi ljudi koji su sasvim svjesno o sebi mislili kao o vladarima svijeta, ta su mu se objašnjenja sada činila više nego neadekvatna, naivna i nedovoljna. Mora da u svemu ovome postoji neko smrtonosnije objašnjenje, nešto sasvim sigurno zastrašujuće i zapanjujuće.

Najgluplja stvar u svemu bilo je da će ga uhvatiti i tko zna kakvim metodama prisiliti da prizna sve što zna, a činjenica da će ga oni ubiti neće ni najmanje spriječiti CISA-u da i dalje sumnja na bolnicu. Njegov izvještaj, na primjer, očekuju upravo ove noći. Što li su samo trinaestorica vladara očekivali da će dobiti?

Još jedan trenutak Latham je gledao mladolika napadača ledena glasa, a zatim ljutitom kretnjom prekinu vezu. Okrenu indikator na oznaku »telefon« i okrenu vašingtonski broj Komiteta za istraživanje subverzivnih djelatnosti, isti onaj broj koji je pokušavao dobiti iz restorana.

Nije osjetio nikakvo posebno iznenađenje u trenutku kada na ekranu bijesnu Codredovo lice.

Čovjek mu reče blagim i ugodnim glasom:

— Ono sa čime ste sukobljeni, doktore Latham, jest organizacija. Radio-aparature na svim zračnim taksijima i ostalim letjelicama u ovome gradu ne spajaju se s najbližom centralom. Spajaju se s našim vlastitim gradskim automatskim centrom. Za danas samo, ili bolje rečeno, toliko dugo dok budete u bijegu, svi pozivi za Washington bit će prebacivani meni i mojem osoblju ovdje. Pozive koji nisu opasni puštamo da prođu, no vaš ćemo, naravno, svaki put zaustaviti. Pokazali ste se zadivljujuće agilnim, ali, naravno, vaše šanse da uspijete ravne su nuli.

— Još me niste uhvatili — odvrati Lathman mračnim glasom.

Savladao je impuls koji ga je tjerao da postavi neka pitanja čiji su ga odgovori mnogo zanimali. Trenutak je oklijevao, a zatim prekinu vezu. Na ovom stupnju razvoja situacije oni mu zacijelo neće dati nijednu važniju informaciju; iskreno govoreći, ovo i nije bio pravi trenutak da se posveti slušanju predavanja čiji bi jedini rezultat mogao biti da ga baci u ruke gonilaca.

Skupljenih očiju promatrao je tragove ispušnih plinova letjelica koje su ih slijedile. Sada su već bile sasvim blizu, dvije su došle malo ispred njegove letjelice, i sada su se sve zajedno približavale. U Lathamovu se umu iznenada pojavi slika koju je prije nekoliko godina vidio na filmskim novostima, film u kojem su bile prikazane tri policijske letjelce kako hvataju zračna kola: uhvatili su ih, prihvatili standardiziranim kukama i polako ih oteglili i spustili na tlo.

Teoretski, vozač koji ima ovakve mentalne mogućnosti kao on, trebao bi biti

sposoban vješto izmaknuti progoniteljima već samom sposobnošću da brže vidi i zapamti ono što se dešava oko njega. Jedini je problem u tome što se to događa samo teoretski. U stvarnosti, oklopljene policijske letjelice trebaju samo da se točno drže svojih putanja i da ga spuste da razbije svoju laganu letjelicu o njihove neprobojne strane. Pa ipak, nadao se.

Okrenu se prema sekretarici i poviče:

— Drži se. Slijedi nam jedna divlja vožnja. Ja... Zastane usred rečenice i zablenu se u nju. Izraz njezina lica sada se izmijenio. Nije to bila sićušna podsvjesna promjena. Ono što je nedostajalo na tom licu bio je dominirajući izraz ljubavi i obožavanja. Da je bio zajedno s njom na stražnjem sjedalu, mogao je spriječiti njezinu akciju. Sada mu nije preostalo ništa drugo nego da se vrpolji i drhti u sebi, prekinut usred pokreta da pođe prema njoj. Podigla je suknju i izložila njegovu pogledu svoju sjajnu nogu, na kojoj je bila pričvršćena toka, a na njoj se nalazio sićušan pištolj. Njegov! Ona skide revolver i uperi ga u Lathama.

— Čini mi se — reče ona ledenim glasom — da u ovoj točki razvoja situacije mogu mirno odraditi svoj dio u ovom poslu. A sada ćete podići ruke u zrak, doktore, i ostaviti ih tako dok vam ne kažem suprotno.

* * *

Podebeo čovjek za stolom napravi prekidajuću kretnju rukama i reče:

— Samo trenutak, doktore. Svi smo mi već čuli dosta detalja te priče, iako je, naravno, verzija koju je prenijela štampa bila malo iskrivljena. Ali ta Margaret Segill koja vas je bila ulovila vašim vlastitim revolverom... nije li to ova divna plavuša koja sjedi pokraj vas... vaša žena?

Latham odgovori:

— Naravno, već onda sam znao o čemu se radilo i kakvo je bilo objašnjenje za cijelu situaciju. Zapanjujuće je bilo što ja, unatoč svem svojem znanju i sposobnostima, nisam ranije uspio pretpostaviti kako bi se situacija mogla razvijati. Znao sam da nisam mogao pogrešno protumačiti osjećaje koje je sekretarica... hm... Margaret gajila prema meni, isto kao ni njezin karakter. Teško je točno reći kada su uspjeli doći do nje, ali bit će da je to bilo prethodne noći. Instrukcije koje su joj dali mora da su naređivale da uskoči u igru u kritičnom trenutku, i ona je, bez svake sumnje, bila nesvjesna tih instrukcija sve do tog trenutka. Gledajući je u tim trenucima u zračnom taksiju, shvatio sam da njome vlada neizmjerno snažna umjetna kontrola, i u isto vrijeme postalo mi je jasno kako je postignuta ta kontrola. Debeljko doda:

— H droga.

— Najsmješnije u svemu je bilo to — nastavi Latham — što je, poput tako mnogo potencijalnih sredstava kojima su ljudi namjeravali zavladati svijetom... podmornice, golemi bombarderi, zrake smrti i tako dalje...ih droga bila izumljena u Sjedinjenim Državama. Njezin ju je pronalazač koristio kao pomoć pri proučavanju i istraživanju čovjekova mozga, i ne jedan njegov student razmišljao je o tom sredstvu kao o oružju za ovladavanje svijetom. Ja sam bio jedan od njegovih studenata, znam to.

— Mi se ovdje jednostavno ne bavimo takvim idejama — upade debeljko —

i...

Domaćica ga prekinu. Nejasno se sjećala da je mali debeli čovjek netko važan. Ispričana je najveća i najtajnija priča desetljeća, i to ispričana za njezinim stolom.

— Nastavite, doktore! — reče ona, a glas joj je bio nalik šištanju reptila.

* * *

Poznatim bolničkim hodnikom Lathama je vodilo desetak policajaca iz patrolnih letjelica. Nije gledao sekretaricu. Samo je načas bacio pogled da ugleda kako joj s lica nestaje povjerljiv izraz i ustupa mjesto čuđenju.

Codred ih je dočekao pred vratima sobe. Ljubazno se smješkao, ali ništa nije rekao. Laganim se pokretom odmaknu u stranu, a zatim Lathamu pokaza rukom da uđe. U trenutku kada je ulazio u prostoriju, Latham se okrenu i pogleda drhtavim pogledom prema Codredu koji je unutra pustio Margaret Segill i četvoricu stražara. Latham je okrutno kalkulirao: Četvorica! To bi trebalo da bude dovoljno. Ali moram se potruditi da ne napuste sobu.

Na licu mora da mu se odražavala nekakva namjera, jer Codred zatvori vrata, a zatim reče: .

— Oni su ovdje samo ako postanete nemirni. Mi osjećamo gađenje prema takvim scenama — nasmiješi se širokim osmijehom i nastavi — ali spremni smo i na njih. Što se tiče vaše tajnice Margaret Segill — on se okrenu prema djevojci — djelovanje h droge za koji će trenutak nestati. Dakle, gospođice Segill, molim vas da mi predate taj revolver... hvala. — Još se jednom okrenu prema Lathamu.

— Kao što, vjerojatno, znate, doktore, efekat h droge nije stalan. Početna doza mora biti prilično jaka, i mora biti dana pod strogo određenim uvjetima. Nakon toga, i vrlo razrijeđena količina bit će dovoljna da održi robovski položaj određena mozga. Naravno, koristimo se gradskim vodovodnim sistemom. Ipak, oni koji piju samo razrijeđenu formu, ne mogu biti nimalo zahvaćeni, što je za nas, na neki način, ne odviše sretna solucija, no korištenje veće koncentracije droge imalo bi smrtonosne efekte na masu koja je već pod kontrolom. Sve potrebne komande emitiraju se javnim sistemima. Da li vam je sada sve jasno?

Nije bilo; bar ne sve. Osjećao se hladno, ukočeno i bolesno umorno. Nevjerojatni, fantastični, pakleni nitkovi koristili su otrov poput ovoga, i to tako prigodno i monstruozno. S naporom volje, Latham ponovo prikupi potrebnu koncentraciju. Postojao je veliki broj stvari za koje je bilo od izuzetne važnosti da ih sazna. A za to je bila potrebna mirnoća, bez obzira uz koliko jak napor.

Okrenu se od Codreda i zagleda u dvanaest ljudi koji su sjedili za odvojenim stolovima s jedne strane sobe. Unatoč mirnoći koju je samome sebi bio obećao, baci pogled na revolver. Bio je umetnut u prostor između šestog i sedmog stola; a privukao mu je pogled zbog — on iznenađeno shvati — jer to uopće nije bio revolver. Bila je to neka vrst elektrode vrlo tajanstvena izgleda. Stršila je iz metalnog podnožja na svjetlucavoj, sjajnoj, pomičnoj osnovi. Teški kablovi izlazili su iz metalnog podnožja i završavali u podu.

Latham tiho zaječa kada prepozna gdje je prvi put vidio sličnu napravu. U velikom komercijalnom laboratoriju, model instrumenta, koji su američki

znanstvenici koristili u atomskim istraživanjima. Vrlo pažljivo krenu naprijed, pazeći da hoda putem koji nije vodio ravno prema revolveru, i obrati svoju pažnju vladarima svijeta.

Promatrali su njegov pogled na elektrodu s različitim stupnjevima zanimanja, koji su varirali od indiferentnosti do pažljivih, oštrih pogleda.

Sada ih je Latham mnogo promišljenije proučavao pogledom. Zapamtio im je lica još jutros, u jedanaest i trideset kada je itnao priliku da ih vidi samo nakratko. Ali, u tom kratkom trenutku promakle su mu određene činjenice. Oni nisu bili, sada se u to uvjerio, tako mnogo slični Nijemcima kako mu se to bilo učinilo u prvi mah. Samo trojica. Četvorica ostalih koje je bio zamijenio za Nijemce bili su po svoj prilici Poljaci, jedan je bio poveliki Francuz, jedan Španjolac, Židov, a drugi je očigledno bio Englez. Od preostale petorice dvojica su izgledali kao Francuzi, jedan je sasvim sigurno bio Englez, jedan Rus, i jedan Grk. U stvarnosti, naravno, svi su ovi ljudi bili bez nacionalnosti, s one strane lojalnosti prema bilo čijoj zastavi. Codred je bio, to se od prvog trenutka moglo vidjeti, Amerikanac.

Iznenada, Grk prekinu tišinu i reče dubokim basom:

— Dosta toga. Dajte injekciju h droge zarobljeniku. Vrlo je važno da večeras preda Washingtonu brižljivo pripremljen izvještaj.

Latham je očekivao da će morati primiti injekciju h droge, ali nije očekivao da će se to desiti tako brzo. Prije svega, morao je saznati više važnijih informacija. Otvorio je usta da nešto kaže, bilo što, neku stvar koja će mu omogućiti da, u najmanju ruku, dobije neke podatke koji su mu bili potrebni.

Prije no što je uspio išta reći, začu iza sebe zvučni Codredov glas:

— »Ne tako brzo, Michaele, ne tako brzo. Čovjek koji prima h, a u isto vrijeme zna što je to, mora biti u situaciji kad se osjeća nemoćnim prema silama što ga napadaju. Pokazali smo doktoru Lathamu da nam ne može umaći. Da ne može umaći u doslovnom smislu te riječi. To bi sve trebalo imati duboko uznemiravajući efekt, ali ne smijemo zaboraviti da imamo posla s psihoanalitičarem. Dakle...

Glas mu se prekine, kao da se našao u nevolji. Došao je Lathamu s leđa, zajedljivo se smiješeći, i rekao:

— Da vam objasnim, doktore, da znate protiv čega se, zapravo, borite. Naša je organizacija vrlo stara, vrlo stara. Naša glavna grupa, koju sad imate priliku vidjeti, vuče svoje korijene još iz 3417. prije nove ere. Kada jedan od članova umre, preživjeli, nakon brižljivih proučavanja i promatranja, izabiru nasljednika. U takvoj situaciji, s takvom organizacijom, u naše su postojanje sumnjali tek s vremena na vrijeme, a nikako nisu doista vjerovali u nj. U posljednjih šest stotina godina, ne manje od dvanaest kraljeva bili su članovi našeg savjeta vladara. Sve donedavno u Evropi nije vođen niti jedan rat bez našeg pristanka. Napoleon je bio uzurpator, ali ni on nije trajao dugo; čak je i Engleska pomogla da ga se sruši. Kroz mnoge generacije do sada namjeravali smo Englesku staviti pod našu kontrolu. Engleska je naša velika greška. Nismo je uopće uračunavali u naše prvobitne proračune, sasvim smo potcijenili njezine mogućnosti. Sve naše nevolje proistekle su iz te osnovne pogreške u proračunu. Kao direktan rezultat nezavisnosti

Engleske, nastala je Amerika, i, na jedan indirektniji način, mada bih vam mogao pokazati svaki korak toga čina, kada bih bio voljan tome, i Sovjetski Savez. Sama Engleska bi, naravno, kroz idućih nekoliko generacija, postala nemoćna. Dvaput dosad Amerika nam je pomrsila račune kada smo namjeravali podvrći Englesku našoj vlasti. Postojalo je očigledno da moramo, jednom zauvijek, neutralizirati Sjedinjene Države. Na putu su nam stajale ozbiljne teškoće kada smo odlučili doći u Ameriku. Američki imigracioni zakon trebao je biti izigran preko ove bolnice i njezina djelovanja. Tim putem polako smo izgrađivali vlast nad ovim jednim gradom. Bio je to iscrpljujući proces, ali sada smo spremni. Počev od danas, širimo se. Kada se budete vratili u Washington, bit ćete naš agent. Očekujemo da ćete uspjeti ostvariti kontakte na najvišoj razini, i tim putem ubrizgati h u stotine ključnih umova državne administracije. Amerika se više neće miješati u naše planove i namjere. A sada — glas mu se, dosegavši hrapavu nijansu, lagano stiša — želite li nešto reći dok ste još sposobni da mislite sami za sebe?

Bilo je to teško pitanje i na njega se nije moglo u trenu odgovoriti. Teško zato što je bijes bio u njemu, daveći ga, stišćući mu vrat i grlo. Za organizaciju koja se, od dana suviše dalekih da bi mogli biti zapamćeni, koristila narodima u borbi za vlast, i čiji članovi ni za trenutak nisu osjetili grižnju savjesti pri pomisli na porobljavanje stotina milijuna ljudi — riječi nisu bile dovoljne. Osim toga, za njega je od najveće važnosti bilo: da li je Codred doista govorio istinu?

S nemilosrdnom preciznošću i pažnjom, Latham se sjeti cijelog filma gestova i pokreta mišića koji su se pojavljivali na Codredovu licu dok je govorio. Već ga je jednom uspio prevariti, kada je odglumio ulogu vodiča, i nije smio dopustiti da se nešto slično ponovi i sada.

Ono što se uračunavalo pri umijeću čitanja čovjeka, kroz jedva primjetne promjene prirodnih fizičkih reakcija, bilo je da se ne propusti niti jedan odgovor i niti jedna reakcija važnih tjelesnih organa. Što je osoba starija, to je stvar lakša, jer krv dolazi i navire u kapilare nosa, obraza i cijelog tijela. Reakcije krvi, vena i kapilara bez svake sumnje bile su najznačajnije i najizražajnije. Mišići se trzaju i pod manje ili više uobičajenim uvjetima, ali krv je tekućina, sposobna za stotine unutrašnjih promjena. Mnoštvo žlijezda ubrizgavalo je svoje sokove u krv, balansirajući, uravnotežujući svaki pokret, svaku misao. Vene su se skupljale, arterije širile. Nejasni i prikriveni krvni putovi pulsirali su i mijenjali boju, nikada bez razloga, uvijek zbog nečega. Čovjek koji je bio sposoban povezati uzrok i efekat, kao što je on bio sposoban, mogao je gotovo detaljno čitati misli.

A sada nije bilo nikakve sumnje. Codred nije lagao. Stvari su stajale točno onako kako je rekao.

I još jedna stvar: morao je saznati s kojeg se stola kontrolira elektroda. Nije smio dopustiti da ga ta injekcija dotakne. Sve dok je ona bila živa, on je bio ranjiv.

Latham poče:

— Da, imao bih reći nekoliko riječi; riječi koje će vas u prvi mah zbuniti zato što u sebi uključuju raspravu o različitim pristupima istom problemu, raspravu dvaju tipova umova. Vi ste tip vladara. Vaša zainteresiranost za h drogu nije, usudio bih se reći, nikada prelazila pažljivo ispitivanje njezine korisnosti vašim

ciljevima. Ali droga h je čisti pozitivni oblik hipnoze. Ona djeluje na isti dio mozga kao hipnoza. Bili biste zapanjeni i zadivljeni kada biste znali koliko je mnogo stvari otkrio doktor Nanning, uz pomoć svojih studenata, među kojima sam i ja imao čast biti, u vezi s hipnozom i kontroliranjem uma korištenjem h droge. Rekoh »zapanjeni« i to promišljeno, jer sam siguran da nijedan od vas ne osjeća ni najmanje zanimanje za znanstvene aspekte h droge. Da li znate, na primjer, da hipnotizam nije ništa drugo nego kontrola sekundarne ličnosti, i da je ta druga ličnost, to ekstrabiće, u svakom trenutku svjesno prvoga, iako obratno nije slučaj? Kada čovjeku ubrizgate h drogu, tada ne činite ništa drugo nego oslobađate tu drugu ličnost, koju zbog njezinih osobina koje ju čine lako savladivom, robovskom, možete lako kontrolirati i njome upravljati. Ono što će vas još više zapanjiti jest činjenica da svako ljudsko biće sadrži ne samo dvije ličnosti, što će reći svjesnu i onu drugu, već također postoji i treća. To je otkrio jedan rani francuski mesmerist, neki Coue, mada jedino h droga omogućuje da se i ta treća ličnost prilično lako može kontrolirati. Kada vam kažem da je ta treća ličnost svjesna obje ostale, te da je sposobna istisnuti ih i nadomjestiti, vi ćete...

Ali bili su i suviše spori da bi izbjegli svoju propast. A možda se jednostavno radilo o tome da je ljudima s takvom povijesnom pozadinom bilo i suviše teško uopće uzeti u razmatranje i samu misao da bi njihovoj golemoj i okrutnoj organizaciji mogao doći kraj. Ali u trenutku kad su to spoznali, pokrenuli su se da djeluju, međutim, kasno.

Latham, koji je pažljivo promatrao promjene na licima ljudi koji su sjedili za stolovima, tražeći znake koji će mu pokazati gdje se nalaze kontrole elektroda, poviče:

— Šesti i sedmi stol! VATRA!

Pucnji revolvera četvorice stražara stopiše se u jedan zvuk.

* * *

Nakon nekoliko trenutaka tišine, debeljko reče:

— Vidim i priznajem da je moj argument, predviđajući pobjedu umjetnog nad prirodnim, poništen. Vaše razumijevanje i kontrola nad prirodnim funkcijama ljudskog mozga omogućili su ovu vašu veliku pobjedu. Pretpostavljam da ste tu treću ličnost stražara probudili negdje u trenucima kad su vas izvodili iz letjelice?

Latham kimnu glavom i doda:

— Nemojte suviše rano odbaciti svoj zaključak. Nemojte zaboraviti da ne bih mogao postići ovo što sam postigao, da se stražari nisu nalazili pod utjecajem h droge.

Debeljko odvrati zaključujući:

— Prihvaćam poraz.

Isaac Asimov: Krila su za ptice

For the Birds

Preveo Aleksandar Gvoić

Usprkos činjenici da je Charles Modine skoro navršio četrdesetu i da je bio besprijekorna zdravlja, on još nikada nije bio u svemiru. Vidio je, doduše, svemirska naselja na televiziji, a ponekad je i čitao o njima u dnevnom tisku, ali dalje od toga nije išao.

Istini za volju, njega svemir nije naročito zanimao. Rodio se na Zemlji, i Zemlja mu je bila dovoljna. Kad bi želio promijeniti okolinu, otišao bi na more. Bio je vješt i zdušan mornar.

Zbog svega toga bio je neugodno iznenađen kad mu je predstavnik tvrtke Space Structures Ltd. najavio da je sada na njega došao red da izvrši zadatak, te da će zbog toga morati otići u svemir na određeno vrijeme.

— Slušajte, ja uopće nisam tip za svemirska putovanja. Ja kreiram odjeću i odjevne predmete. Što ja znam o raketama, o ubrzanju i o putanjama, te o svemu ostalom? — rekao je Modine.

— To je naša briga. Vi o tome i ne morate ništa znati — rekla je njegova sugovornica hitro. Zvala se Naomi Baranova i hodala je vrlo neobično, poput osobe, koja je u svemiru provala tako dugo da je zaboravila sve o sili teži.

Odjeća koju je nosila služila je uglavnom kao pokrivalo i ništa drugo, primijetio je Modine razdraženo. Za to bi joj jednako dobro poslužila i cerada.

— Ali, zašto je potrebno da baš ja idem na svemirsku stanicu?

— Zbog vašeg umijeća. Željeli bismo da nešto kreirate za nas.

— Odjeću?

— Krila.

Modine je razmišljao. Imao je visoko, blijedo ćelo i svaki put kad je malo dublje razmišljao, ono je malko pocrvenjelo. Bar su mu tako govorili prijatelji. Ovaj put, crvenilo je djelomično izazivalo i uzrujavanje.

— Krila mogu kreirati i ovdje na Zemlji, zar ne?

Baranova je odlučno odmahnula glavom. Imala je kosu tamnocrvene boje koju su polako počele napadati sjedine. No, činilo se da ona za to uopće ne mari.

— Željeli bismo da shvatite našu situaciju, Modine — rekla je. — Savjetovali smo se s tehničarima i stručnjacima za kompjutere, i oni su doista

konstruirali najbolja moguća krila, tako bar kažu. Uzeli su u obzir zamor materijala, površinu, elasticitet i mogućnost manevriranja i sve ostalo što se uopće može zamisliti. No, sve to ništa ne pomaže. Smatramo da bi možda nekoliko nabora ili volana...

— Volana, gospođice Baranova?

— Nešto što bi se razlikovalo od znanstvenog savršenstva. Nešto što bi pobudilo zanimanje javnosti. Inače, svemirska naselja neće opstati. Zbog toga bih željela da dođete u svemir; da sami ocijenite situaciju. Spremni smo vas dobro nagraditi.

Zbog te nagrade kao i zbog dileme opstati ili propasti, Modine je odlučio da pođe u svemir. Nije bio posebno pohlepan za novcem, ali ga nije niti zanemarivao i bilo mu je drago kad je njegov rad bio primjereno nagrađen.

Osim toga, putovanje je bilo sasvim ugodno. U prvim danima svemirskih putovanja bilo je kraćih etapa u kojima je ubrzanje bilo strahovito, a onda je slijedilo dugo razdoblje putovanja u malenim i tijesnim modulima. Tako su stanovnici Zemlje još zamišljali svemirska putovanja. No, od tog vremena prošlo je cijelo jedno stoljeće, a svemirske putničke letjelice postale su mnogo udobnije. Hidraulička sjedala u brodu u tolikoj su mjeri ublažavala efekt akceleracije da se ona, tako reći, uopće više nije ni osjećala.

Modine je u toku putovanja proučavao fotografije krila u akciji i promatrao holografske snimke letača.

— Ovakav let sadrži u sebi elemente gracioznosti — rekao je.

Naomi Baranova se osmjehnula tužno:

— Vi sada gledate sportaše-eksperte. Da vidite kako se ja koristim tim krilima, kako se prevrćem i okrećem, mislim da biste se nasmijali od srca. A treba da znate da ja spadam među one bolje.

Približavali su se svemirskom naselju broj 5. Službeno ime mu je bilo Kukuljica, no svi su ga zvali Petica.

— Čovjek bi očekivao suprotnu reakciju — reče Baranova — no ljudi ovdje nemaju nikakva smisla ni osjećaja za poeziju. U tome i jest stvar. Ljudi nemaju osjećaja da je to njihov dom i toplo ognjište, već samo posao koji treba završiti, pa zbog toga nemaju nikakvu želju da tu zasnuju obitelj i stvore svoj dom. Sve dok toga nema...

Petica je imala oblik malog valjka, vidjela se sada tamo u daljini, baš kao što ju je vidio u televizijskom programu na Zemlji. Znao je da je naselje mnogo veće nego što se čini, ali bila je to tek intelektualna spoznaja. Njegove oči i druga osjetila nisu bila u stanju shvatiti pravu veličinu naselja koje je postajalo sve veće što su mu se više približavali. Svemirski brod — i oni u njemu — postajali su sve manji, manji, dok na kraju nisu kružili oko golemog objekta načinjenog od stakla i aluminija.

Dugo je promatrao taj objekt i jedva je shvatio da još kruže oko njega.

— Zar se nećemo spustiti i pristupiti? — upitao je.

— To nije tako lako kako vi zamišljate. Naselje Petica rotira na osovini i okrene se oko svoje osi jednom svake druge minute. To je neizbježno da bi se

stvorio centrifugalni efekt što sve predmete s unutarnje strane drži pritisnute uza zidove i tako dobivamo umjetnu silu težu. Da bismo se mogli spustiti, moramo postići odgovarajuću brzinu, a to traje dosta dugo.

— Zar to centrifugalno okretanje mora biti tako brzo?

— Da, želimo li postići efekt primjeren pravoj Zemljinoj sili teži. U tome i jest osnovni problem. Bilo bi mnogo bolje da možemo primjenjivati polagano okretanje oko osi i stvoriti jednu desetinu normalne sile teže ili još manje, no to je u neskladu s fiziologijom ljudskog organizma. Ljudska bića ne podnose manju silu težu duže vremena.

Brzina broda već je gotovo dostizala rotacioni period Petice. Modine je sasvim jasno vidio zakrivljenost vanjskog ogledala u kojem su se caklile sunčeve zrake i tako osvjetljavale unutrašnjost Petice. Zamišljao je solarnu električnu centralu koja daje energiju, i suvišak energije što se izvozi na Zemlju.

Konačno su ušli u golemi valjak na samom vrhu polukružne kape i našli su se tako u naselju Petica.

Modine je proveo cio dan na Petici i sada je bio umoran, no morao je priznati sasvim neočekivano da mu se boravak ovdje sviđao. Sjedili su na travnjaku i promatrali obrise predgrađa

Iznad njih plovili su oblaci. Sunčeve zrake bile su tu, ali Sunce se nije vidjelo. Puhao je lagan vjetrić, a u daljini nazi rao se potočić.

Bilo je gotovo nevjerojatno da se nalazi na valjku što lebdi u svemiru u orbiti Mjeseca kružeći oko Zemlje jednom mjesečno.

— Ovdje je sve nalik na pravi planet, bolje rečeno, nalik na Zemlju — rekao je.

— To vam se samo tako čini jer ovdje ste novi. Kad budete proveli tu određeno vrijeme, postat će vam jasno da poznate svaki kutak. Sve se ovdje ponavlja — odgovori Baranova.

— Ako živite u manjem gradiću na Zemlji i tamo se sve ponavlja.

— Znam. Ali na Zemlji možete putovati nadaleko i naširoko ako vam se to prohtije. Čak i ako ne idete na put, svjesni ste da to možete učiniti ako želite. Ovdje to nije moguće. To ne valja, ali nije ono najgore.

— Smatram da tu ne možete naići na tako loše stvari kao na Zemlji. Siguran sam, na primjer, da nema velikih vremenskih nepogoda.

— Vrijeme je ovdje stvarno božansko, ali se i na to brzo naviknete. — Dopustite da vam pokažem nešto vrlo zanimljivo. Ovdje imam loptu. Molim vas, bacite je visoko u zrak, ustanite i pokušajte je uhvatiti.

— Vi se šalite? — nasmijao se Modine.

— Ni najmanje. Hajde pokušajte.

— Ja nisam nikakav sportaš, ali mislim da znam bacati loptu. Moga je čak i uhvatiti kad se vrati.

Bacio je loptu uvis. Ona je poletjela u paraboli, a Modine je pojurio da je uhvati. Čak je i potrčao. Lopta je pala na tlo daleko od njega.

— Niste bacili loptu ravno uvis, Modine — reče Baranova.

— Mislim da jesam — odvrati Modine u čudu.

— Da, ali po zemaljskim standardima. Ovdje je riječ o sili koju nazivamo Coriolis. Ovdje, u Petici, mi se prilično velikom brzinom okrećemo oko svoje osi. Kad loptu bacite uvis, ona se primiče osi tamo gdje se stvari okreću polaganije. Međutim, lopta se kreće istom onom brzinom kojom ste je bacili uvis, pa se zato pomiče naprijed i vi je ne možete uhvatiti. Da ste je htjeli uhvatiti, morali biste je baciti uvis i prema natrag, tako da ona napravi petlju i vrati se poput bumeranga. Gibanje tijela ovdje na Petici razlikuje se od gibanja na Zemlji.

— Pretpostavljam da se ljudi brzo naviknu na to — reče Modine zamišljeno.

— Ne bih baš rekla. Mi ovdje živimo u ekvatorijalnim područjima našeg malog valjka. Tu je gibanje najbrže i efekt što se postiže potpuno je jednak normalnoj sili teži. Pomaknemo li se gore po osi, prema polovima, naglo opada djelovanje sile teže. Često moramo ići gore po osi i kadgod to činimo, moramo uvijek računati na djelovanje sile Coriolis. Imamo malu jednotračnu željeznicu koja se mora spiralno kretati prema jednom od polova; jedan kolosijek ide prema polu, a drugi se vraća. Kad putujemo, osjećamo da smo neprekidno nagnuti na jednu stranu. Protekne dosta vremena dok se ne naviknete na to, a ima ljudi koji nikad ne shvate do kraja tu pojavu. Zbog toga ljudi ne vole živjeti ovdje.

— Ne možete li nešto poduzeti u vezi s tim?

— Kad bismo mogli usporiti rotiranje, smanjili bismo djelovanje sile Coriolis, ali istovremeno ne bismo više uopće osjećali silu težu, a to ne možemo i ne smijemo.

— Drugim riječima, tu se ne da ništa učiniti.

— Tako nekako. Istina, ljudi bi se na određeni način privikli na slabije djelovanje sile teže, ali to bi zahtijevalo uporno vježbanje kroz duži vremenski period. No, takve bi vježbe morale biti zabavne. Ljudi ne vole gimnasticirati svakodnevno, naročito ako su vježbe teške ili dosadne. Razmišljali smo već o tome i zaključili da bi letenje moglo biti rješenje. U područjima blizu polova, gdje je djelovanje sile teže vrlo slabo, ljudi gotovo uopće ne osjećaju vlastitu težinu. Mogu se odlijepiti od tla pukim micanjem i mahanjem ruku. Ako pričvrstimo lagana plastična krila na obje ruke, učvrstimo ih savitljivim šipkama, i ako se takva krila mogu sklapati i rasklapati odgovarajućim ritmom, ljudska bi bića mogla letjeti poput ptica.

— Da li bi takva vrst aktivnosti mogla poslužiti kao dobra vježba?

— Naravno. Uvjeravam vas da letjeti nije lako. Mišići ruku i ramena možda i nisu neophodni da vas održe u zraku, no oni moraju neprekidno biti aktivni zbog manevriranja. Ako redovito vježbate letenje, mišići razvijaju odgovarajuću napetost, a kosti dobivaju potreban sadržaj kalcija. No, ljudima se ne sviđa takva aktivnost.

— Smatram da bi ih letenje moralo zanimati. Baranova je prezirno odmahnula rukom.

— Da, kad bi se to moglo naučiti bez teškoća. Problem je u tome što je vrlo teško koordinirati rad mišića da bi se održala ravnoteža. I najmanja greška izaziva prevrtanje, okretanje i gotovo uvijek morsku bolest. Rijetki su oni koji dobro nauče letjeti.

— Ali, ptice ne dobivaju morsku bolest od letenja.

— Ptice lete u normalnim gravitacijskim uvjetima. Ljudi na Petici to ne mogu.

Modine se namrštio i zamislio.

— Ne znam hoćete li moći spavati. Ljudi obično pate od nesanice prvih nekoliko noći u svemirskim naseljima. No, nastojte zaspati, a sutra ćemo krenuti u letačka područja — upozori ga Baranova.

* * *

Modine je shvatio što je mislila Baranova kad je govorila da je sila Coriolis neugodna. Mali vagon jednotračne željeznice, koji ih je nosio prema polu, kao da je neprestano klizio na lijevu stranu, a takav isti osjećaj imao je i on u svojoj utrobi. Čvrsto se držao za ručke, blijedih obraza.

— Oprostite — reče Baranova suosjećajući s njim. — Da se krećemo polaganije, bilo bi lakše, ali i ovako već zadržavamo promet.

— Jeste li se vi navikli na to? — zastenjao je Modine.

— Jesam, donekle.

Bilo mu je drago kad su se zaustavili, ali samo djelomično. Trebalo mu je dosta dugo da se navikne na to da gotovo lebdi u zraku. Svaki put kad se pokušao pomaknuti, prevrnuo se; svaki put kad se prevrnuo, nije pao nego je polako plovio naprijed ili natrag i s velikom se teškoćom vraćao u normalni položaj. Automatsko trzanje i udaranje nogama samo je pogoršavalo situaciju.

Baranova ga je neko vrijeme ostavila samog, a onda ga je čvrsto uhvatila i polako ga povukla unatrag.

— Neki ljudi vole ovo — rekla je.

— Ja ne spadam među njih — jaukne Modine neraspoloženo.

— Mnogi se slažu s vama. Molim vas, stavite noge u ove stremene na tlu i nemojte činiti nikakve nagle pokrete.

Njih petorica — ljudi s krilima — letjeli su nebom.

— Ovih pet »ptica« dolaze ovamo skoro svaki dan. Ima još nekoliko stotina koji dođu ponekad; ovdje i na drugom polu ima mjesta još za pet tisuća koji mogu vježbati letenje u isto vrijeme. Što da radimo? — upita Baranova.

Modine mahnu rukom i tijelo mu se zanjiše unatrag.

— Ove »ptice« gore... oni su morali naučiti letjeti. Nisu se rodili kao ptice. Zar ne mogu i ostali naučiti? — upita.

— Ovi što sada lete imaju prirodnu sklonost prema koordinaciji — odvrati Baranova.

— A što ja tu onda mogu pomoći? Ja sam modni kreator. Ne mogu kreirati prirodnu sklonost koordinaciji.

— Ako netko nema prirodnu, urođenu sposobnost za koordinaciju, to ne znači da ne može naučiti letjeti. Valja mnogo raditi, dugo i uporno vježbati. Postoji li neki način da taj proces učinite dopadljivijim? Možda biste mogli kreirati kostim za letenje; ili predložiti nekiu psihološku kampanju koja bi privukla ljude? Kad bismo mogli načiniti odgovarajuće programe vježbi i fizičkih aktivnosti, usporili bismo rotiranje Petice, smanjili djelovane Coriolisa i tako bi ovo mjesto postalo

ugodnije.

— Možda vi ipak očekujete malo previše od mene. Možete li im reći da dođu bliže?

Baranova je mahnula, i jedna od »ptica« ju je vidjela i spustila se u dugom i gracioznom luku. Bila je to mlada žena. Lebdjela je na maloj udaljenosti, smiješeći se, dok su joj krila lagano podrhtavala na vrscima.

— Dobar dan — povikala je. — što ima novo?

— Ništa — reče Baranova. — Moj prijatelj bi želio vidjeti kako upravljaš krilima. Pokaži mu kako ona funkcioniraju.

Mlada se žena osmjehnula i najprije je okrećući jedno krilo a zatim i drugo, načinila polagan saltomortale. Izravnala se okrećući oba krila unatrag, zatim se polagano podigla, dok su joj noge visile u zraku, a krila se polako pomicala. Krila su se micala sve brže, i za trenutak već je velikom brzinom letjela uvis.

Modine je rekao nakon kraće stanke:

— Ovo podsjeća na balet, ali krila su vrlo ružna.

— Zaista? Zaista?

— Da — reče Modine. — Nalikuju na krila šišmiša.

— Savjetujte nam što da činimo! Da li ih treba ukrasiti perjem? Da li bi to, možda, privuklo letače i natjeralo ih da marljivije uče ovu vještinu?

— Ne bi. — Modine je razmišljao trenutak. — Možda ipak možemo cijeli postupak znatno olakšati.

Izvukao je noge iz stremena, odgurnuo se malo i odlebdio u zrak. Pomicao je ruke i noge i ljuljao se amo-tamo. Pokušao je dohvatiti stremene, i Baranova ga je onda povukla dolje na čvrsto tlo.

— Znate što: kreirat ću nešto i ako mi netko ovdje može pomoći da to izvedem, ja ću pokušati poletjeti. Tako nešto nisam još nikada pokušao u svome životu; upravo ste vidjeli kako se pokušavam izvijati u zraku, a i to mi ne ide od ruke. Dakle, ako se ja budem koristio svojim izumom i ako uspijem poletjeti, onda će to moći i ostali — rekao je Modine.

— Tako je, Modine — potvrdi Baranova glasom koji je izražavao sumnju i nadu istovremeno.

Kad je došao kraj tjedna, Modine je počeo osjećati da je svemirsko naselje Petica postalo njegovim domom. Dok je boravio u srednjim, ekvatorijalnim dijelovima, gdje je djelovanje sile teže bilo normalno, nije osjećao učinak Coriolisa i činilo mu se kao da se nalazi na Zemlji.

— Kad budem prvi put letio — rekao je — ne želim da me promatraju ljudi, jer će to, možda, ići vrlo teško i ne želim da se javnost razočara na samom početku. Međutim, bilo bi mi drago da mom pokušaju prisustvuju službeni predstavnici Petice, u slučaju da ishod bude povoljan.

— Mislim da bi bilo mnogo bolje da najprije pokušamo sami, u četiri oka. Svaki neuspjeh, bez obzira na razloge... — reče Baranova.

— Ali, uspjeh bi značio mnogo.

— Kakvi su izgledi za uspjeh? Budite razumni.

— Izgledi su dobri. Vjerujte mi. Ono što ste dosad poduzimali nije valjalo.

Letite zrakom poput ptica, a to nije lako. Rekli ste to i sami. Ptice na Zemlji lete pod utjecajem sile teže. Ptice ovdje lete bez sile teže, dakle, sve mora biti kreirano drukčije.

Temperatura je kao i uvijek bila savršeno prilagođena potrebama. I vlažnost zraka također. I brzina vjetra. Atmosfera je bila tako savršena da je se samo moglo poželjeti. Ipak, Modine se preznojavao od treme. Dahtao je usopljeno. Zrak je u ovim područjima bez sile teže bio mnogo rjeđi nego na ekvatoru, a to je bilo dovoljno da mu srce snažno lupa od uzbuđenja.

U zraku nije bilo ljudskih ptica; prisutna je bila samo manja skupina službenih osoba: tu je bio Koordinator, Sekretar za zdravstvo. Povjerenik javne sigurnosti i drugi. Ukupno dvadesetak muškaraca i žena. Među njima poznaavo je jedino Baranovu.

Bio je opremljen malim mikrofonom, i nastojao je svim silama da zatomi drhtanje glasa.

— Letimo bez sile teže; ptice i šišmiši nisu nam dobar uzor. Oni lete uz pomoć sile teže. Situacija je potpuno drugačija u moru. U vodi ne osjećamo u tolikoj mjeri djelovanje sile teže jer možemo plutati. Kad letimo kroz vodu u kojoj ne djeluje sila teža, kažemo da je to plivanje. U svemirskoj stanici Petica gdje u ovom području nema sile teže, zrakom treba plivati, a ne letjeti. Mi valja da oponašamo delfine, a ne orlove — rekao je Modine prisutnima.

Poskočio je u zrak, rekavši to, odjeven u lijepi jednodjelni kosim koji nije bio čvrsto priljubljen uz tijelo niti je visio na njemu. Odmah se počeo prevrtati, ali je ispružio jednu ruku i to je bilo dovoljno da se aktivira mala kazeta. Na stražnjoj strani kostima izronila je elegantno zaobljena peraja, dok je kratka kobilica označavala liniju njegova trbuha, odnosno zatka.

Prestao se prevrtati.

— Bez sile teže — rekao je — ovo je dovoljno da se stabilizira vaš let. Možete se naginjati i okretati, ali uvijek kontrolirano, prema želji. Možda to prvi put neću moći izvesti jako dobro, ali ću to uvježbati s lakoćom.

Ispružio je drugu ruku, a na svakom stopalu iznenada se pojavila peraja, i također na svakom laktu.

— One — rekao je — predstavljaju pogonsku snagu. Ne morate više micati rukama gore-dolje. Dovoljno će biti blagi pokreti, ali nećete morati savijati tijelo i sagibati potiljak kad želite skrenuti ili promijeniti pravac kretanja. Morat ćete također savijati i mijenjati kut ruku i nogu. Cijelo je tijelo aktivno, ali na umjereni i smireni način. To nije loše, jer je svaki mišić vašeg tijela aktivan, a to može trajati satima bez zamaranja.

Osjetio je da se kreće mnogo sigurnije i gracioznije, i mnogo, mnogo brže. Išao je sve više i vise, letio je u visinu, dok je zrak šištao pored njega: prestrašio se da neće moći usporiti let. No, okrenuo je pete i laktove instinktivno, i osjetio je kako zakreće i smanjuje brzinu.

U magli, uz lupanje srca, začuo je pljesak i poklike odobravanja.

* * *

Baranova je rekla s poštovanjem i divljenjem:

— Kako ste to samo uočili, a naši tehničari to nisu mogli?

— Tehničari su pošli od neizbježnih krila, zahvaljujući pticama i zrakoplovima, i kreirali najbolja krila koja su umjeli. To i jest posao i zadatak tehničkog osoblja. Posao je modnog kreatora da gleda na stvari kao na umjetničku cjelinu. Shvatio sam odmah da krila ne odgovaraju uvjetima svemirskog naselja. To je moj posao.

— Izradit ćemo ovakva delfinska odijela i privući ljude u visine. Sigurna sam da se to sada može. A, zatim ćemo početi izrađivati nove planove za usporavanje rotacije Petice — reče Baranova.

— Možda je uspijete i potpuno zaustaviti — reče Modine. — Mislim da će sada svi htjeti plivati umjesto da hodaju. — Nasmijao se. — Možda uopće više ni neće htjeti hodati. Ja bar neću.

Napisali su mu ček na svotu koju su mu i obećali, i Modine smiješeći se reče:

— Krila su za ptice... i za bezveznjake.

Walt Sheldon: Lovci

The Hunters

Preveo Zoran Milović

Svemirski je brod ležao u dolini, upravo kao što su izvijestili. Lon i Jeni mogli su ga vidjeti s grebena kojim su se uspinjali.

Lon napokon prekinu šutnju:

— Nastavit ćemo. Krenut ćemo dalje u brda. U kanjonu Chara ima jedan potok.

— A što kada dođu do kanjona Chara?

Lon se polako okrenu. Oči su joj bile zamagljene i mutne ali još žive. To je bio njezin način, ženski način, tih i strpljiv. Išla je za njim slijedila ga je i on je vodio. Bila je njegova žena. Slijedila ga je kad su krenuli iz svjetlucavog grada, u trenutku kada su s neba počele padati bombe i kada su se počeli dizati veliki crni stupovi plamenog dima. Izgubila je ruke pomažući mu pri gradnji brvnare, perući odjeću u brzo_n potoku; proklinjala ih je u sebi zbog ove krvave ubilačke igre.

Nisu bili sami. Bilo ih je još koji su pobjegli u visoke planine, na kičme kontinenata, bježeći od smrti. Ali, bilo ih je malo i tako razbacani na prostranom planinskom prostoru skrivali su se ne udaljujući se od svojih brvnara, koliba od blata ili pećina.

— Kada dođu do Chara... — Lon slegnu ramenima i zašuti.

— Znam, znam. Nisam trebala pitati. Suviše je teško razmišljati o tome.

On se zamisli. Teško je razmišljati o tome jer stvar je jednostavno u toj mjeri nepojmljiva da je razum ne može prihvatiti. Nastavit ćeš raditi, bez obzira na to što radiš, i nećeš razmišljati.

Bljesak svjetla na strmini ispod njih privuče mu pažnja; bio je udaljen svega nekoliko stotina metara. Pogleda u tom pravcu i zapazi pognute figure kako im se približavaju. Taj je bljesak zapravo bio odsjaj sunca na njihovu čudnovatom oružju.

— Jeni, dođi!

— Idemo prema brvnari?

— Ne, ne. Morat ćemo je napustiti. Ionako će je otkriti za dan, najviše dva. Kanjon... Chara.

Krenuše prema sjeveru.

Lon za trenutak okrenu glavu i pogleda letjelicu što je ležala u dolini,

odmarajući se na spaljenoj ravni. Bila je duža od čitavog gradskog bloka, imala je oblik projektila i bila je blistava i sjajna poput ogledala. Bila je upravo onakva kakvom ju je on i zamišljao. Izvještaji što ih je uspio primiti prošli mjesec bili su prepuni opisa neprijateljskih letjelica. Jedan po jedan, radio-izvještaji bi prestali i svaki put bi to bio znak da je pao još jedan grad.

Ostali su na vrhu grebena ali sada su hodali u sjenci drveća. Nisu trčali jer je bilo suviše toplo, već su grabili dugim koracima uzbrdo.

Gledajući na lijevu stranu Lon je mogao vidjeti vedro nebo i veliku ovalnu dolinu što se širila prema zapadu. S vremena na vrijeme ugledao bi lovce koji su ih slijedili dolazeći strminom i presijecajući im tako odstupnicu. Povremeno bi im čak čuo jedva čujne grlene glasove.

Na sjevernom kraju grebena krenuli su nizbrdo. Do ulaza u kanjon Chara, usjeka u planinama, bilo je još nepuna dva kilometra.

Začuše pucnje i njihov eho odbijen od obližnjih planinskih vrhova. Lovci su ih slijedili i sada su upravo stigli na vrh grebena.

Na dnu padine naiđoše na isušeno korito nekog potoka. Lon preskoči na drugu stranu i pruži ruku prema Jeni. Ona skoči, ali promaši ispruženu ruku. Pala je nezgodno, na stranu, i iskrivila zglob.

— Oh, Lone!

— Moraš nastaviti, draga... moraš nastaviti!

— Da. Znam.

Obuhvatio ju je oko struka i oni krenuše dalje. Vidio je kako bezuspješno pokušava sakriti bol u ozlijeđenoj nozi. Svaki put kada bi stala na desnu nogu čudno bi iskrivila usne.

Gledao ju je, a na licu mu se nazirao izraz tihe zamišljenosti. Crte lica još su joj bile nježne i ljupke, još slične profinjenom porculanskom licu. Na licu joj je bio onaj isti izraz sažaljenja i tuge, nakon svega što se dogodilo. Dobro se sjeća njezinih prvih riječi, izrečenih prije gotovo godinu dana, kada su osvajači prvi put sišli s neba. Jedan je avion krenuo prema njima, pucajući... nekoliko njihovih letjelica bilo je uništeno. Lon i Jeni vidjeli su jednu od njihovih letjelica kako je eksplodirala iznad grada. U zraku je ostala samo velika narančasta lopta koja je sve više rasla i okretala se i okretala a oko nje je vijorio gust crn dim. Jeni je tada rekla:

— Ta jadna bića, ta jadna bića tamo gore...

A onda su pobjegli. Imali su mnogo više sreće od većine ostalih. Lon je bio radio za jednu malu avionsku kompaniju i posjedovao je vlastiti avion, nevelik, ali ipak. Letjeli su prema zapadu, i to samo po noći, kako ih svjetlucavi projektili ne bi otkrili. Gorivo su krali ili molili, a ponekad bi ga, Lon prokune, morali sami praviti. Za jednog slijetanja u planinama avion se razbio. Ono nešto preostalih dijelova ugradili su u brvnaru.

Začu se prasak još jednog pucnja. Ovaj je bio sasvim blizu. Usudio se okrenuti glavu i pogledati put kojim su došli. Lovci su bili već na pol puta niz padinu. Mahali su i zvali jedan drugoga.

— Ovamo! — reče i povede Jeni u nevelik lug blijedog drveća.

Usne su joj bile čvrsto stisnute, ali povremeno, jedva čujni dahtaji ipak su se probijali.

Obuhvati je još snažnije i podiže. Srce mu divlje zabubnja. Noge mu zadrhtaše. Jeni, njegova lagana nježna Jeni bila je strašno teška. »

Posrnu i oboje padoše na tlo. Ležali su na tlu, na korijenju blijedog drveća. Zagrliše se i pogledaše jedno drugo u oči znajući da više ne mogu dalje.

Začuše glasove koji su vikali.

Ona reče:

— Ništa ne osjećam. Smiješno. Ne mrzim nikoga i ne bojim se ničega.

Čvrsto stegnuše jedno drugo. Prelazio joj je usnama po obrazima i po kosi, brisao joj suze svojim vlastitima i mrmljao, mada ni sam nije znao što govori.

— Drago mi je da smo zajedno — reče Jeni. Začuše lomljavu grmlja.

Iznenada, Lon ustade. Okrenuo se prema šumovima što su se približavali i stavio ruke na bokove. Oči su mu gledale divlje, dok je vikao:

— Prokleti! Prokleti! Prokleti!

— To je njihov način — reče Jeni. — Oni su lovci. To je njihov način.

U njezinu glasu nije bilo ni traga bijesu.

Ispod blijedog drveća pojavi se biće. Stajalo je mirno i gledalo Lon a i gledalo Jeni koja je ležala na tlu. Izgledalo je i samo malo zaplašeno. Podiže oružje.

Lon se zagleda u njega, ulazeći pogledom u svaki neobični detalj. Prvi put je iz blizine mogao vidjeti kako izgledaju osvajači s planeta zvanog Zemlja, onog planeta što je treći od Sunca i koji ima Mjesec.

Čekao je prasak, pitajući se hoće li imati dovoljno vremena da ga čuje.

SCAN i OCR: Sekundica
Ispravka: MasterYoda
Prelom: MasterYoda
www.sftim.com

e-knjiga:

Chita(m) 2012